

Univerzita Karlova v Praze

**Filozofická fakulta
Katedra sociologie**

Diplomová práce

Eva Moravcová

**Identifikace respondenta jako člena gangu v ISRD-2:
Česká republika v evropském kontextu**

**Identification of a Respondent as a Gang Member in ISRD-2:
Czech Republic in the European Context**

Praha 2012

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Buriánek, CSc.

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doc. PhDr. Jiřímu Buriánkovi, CSc., který mi ochotně poskytl odborné vedení a inspiroval mě k tomu, abych se začala zabývat výzkumem gangů a pokračovala v něm i nadále. Mé srdečné díky patří také slečně PhDr. Zuzaně Podané, PhD., a panu PhDr. Jiřímu Vinopalovi, PhD., kteří mi dobře poradili vždy, když jsem si nebyla jistá, a to nejen při psaní této práce, ale také během celého mého studia sociologie. Na závěr děkuji také mým rodičům, Marii Moravcové a Jiřímu Moravci, za to, že mi umožnili studovat na vysoké škole a byli mi vždy, za jakýchkoli okolností, oporou.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze 12. dubna 2012

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na problematiku identifikace respondenta jako člena gangu z hlediska procesu operacionalizace, respektive výběru správných indikátorů, v mezinárodním výzkumu International Self-Report Delinquency Study 2. Jejím cílem je pokusit se o revizi stávající definice gangu podle skupiny Eurogang pro vybrané evropské země a zhodnotit možnosti vytvoření univerzální definice gangu napříč Evropou.

Obsahově je práce rozdělena na teoretickou, metodologickou a empirickou část. V první části věnujeme pozornost zejména vymezení základních pojmů týkajících se delikvence mládeže. Následně se zabýváme existencí různých typů a způsobů tvorby definic. Nakonec uvádíme významné definice gangu, které jsou často používány jako výchozí bod mnoha výzkumů zaměřujících se jak na gangy samotné, tak na delikventní skupiny obecně.

V metodologické části práce představíme nejdůležitější ukazatele delikvence mládeže: oficiální statistiky a self-reportové studie. Jednou z nich je i mezinárodní výzkum ISRD-2. Zmíníme se nejen o technice sběru dat a operacionalizaci definice gangu podle skupiny Eurogang, které byly ve výzkumu použity, ale uvedeme také základní informace o výběrovém souboru pro všechny analyzované země a limity výzkumu jako takového.

Empirická část je rozdělena do dvou na sebe navazujících okruhů. Původní definici gangu skupiny Eurogang nejprve revidujeme pomocí námi zkonstruovaného ukazatele delikvence. Následně se snažíme o její zpřesnění, když hledáme proměnné, které s členstvím v gangu nejvíce souvisí. Z výsledků analýzy dat vyplývá, že by takovou proměnnou mohli být problémoví kamarádi. Revidovanou definici gangu proto rozšiřujeme o novou podmínku: kontakt jedince s takovými kamarády. V závěru práce pak otevíráme diskusi nad integrací této podmínky do revidované definice a možností nalezení jednotné definice gangu.

Klíčová slova: gang, delikvence mládeže, členství v gangu, definice gangu apod.

Abstract

This thesis focuses on problems with identification of respondent as a gang member from the standpoint of process of operationalisation, which give a selection of adequate indicators, in international survey International Self-Report Delinquency Study 2. Its objective is to propose a revision of existing definition of Eurogang for selected European countries and evaluate the possibility of creating one universal definition of a gang across Europe.

The thesis is separated into three parts: theoretical, methodological and empirical. In the first part we particularly pay attention to the basic conceptions of juvenile delinquency. Subsequently, we discuss different types of definitions and the way of their formation. Finally, we mention important definitions of a gang that are often used in many surveys which focus on gangs or delinquent groups in general.

In methodological part of the thesis we present the most important indicators of juvenile delinquency: official statistics and self-report studies. One of them is also the international survey ISRD-2. We concentrate not only on techniques of data collection and definition of the gang and its operationalisation according to Eurogang group, which were used in this survey, but also on basic information about sample for all analyzed countries and limit of the survey itself.

Empirical part is separated into two sections. Existing definition of the gang according to Eurogang group is firstly revised with help of a delinquency indicator we created. Later on, we try to specify it by searching for variables that are in close relation with gang membership. The results of data analysis show that risky friends could be such a variable. For that reason we enlarge our revised definition with a new condition: contact of an individual with these types of friends. At the end we open a discussion about the integration of such condition in the revised definition and also the possibility of finding one united definition of a gang.

Keywords: gang, delinquency of young people, members of the gang, definition of a gang, etc.

Obsah

1. Úvod	7
2. Teoretická část	9
2.1. Vymezení základních pojmů	9
2.1.1. Kriminalita	9
2.1.2. Sociální deviace.....	10
2.1.3. Delikvence mládeže	11
2.2. Definice a definování gangu	12
2.2.1. Typy definic a metody jejich vytváření.....	12
2.2.2. Definice gangu	18
3. Metodologie.....	21
3.1. Ukazatele delikvence mládeže.....	21
3.1.1. Oficiální statistiky	21
3.1.2. Self-reportové studie	22
3.2. International Self-Report Delinquency Study (ISRSD-2).....	25
3.2.1. Definice gangu a její operacionalizace v ISRSD-2	27
3.3. Základní charakteristiky výběrového souboru.....	29
3.4 Limity ISRSD-2	31
4. Analýza dat	32
4.1. Revize definice gangu podle skupiny Eurogang.....	33
4.2. Proměnné ovlivňující členství v gangu.....	41
4.2.1. Individuální charakteristiky jedince	41
4.2.2. Rodina	47
4.2.3. Škola.....	51
4.2.4. Delikventní kamarádi	55
4.3. Nejvýznamnější rizikové faktory	60
4.4. Nejvýznamnější diskriminátory	62
4.5. Rozšíření definice gangu.....	64
4.6. Univerzální definice gangu napříč Evropou?	67
5. Závěr	68
6. Literatura	70
7. Přílohy	74

1. Úvod

Pokusíme-li se nashromáždit všechny doposud existující definice gangu, nedobereme se zřejmě nikdy konce. Takový seznam by totiž pravděpodobně vydal na jednu větší publikaci. Vcelku dobře chápeme, že efektivní zkoumání tohoto společenského fenoménu je podmíněno jeho „správnou“ definicí. Otázkou ovšem zůstává, co bychom si pod „správnou definicí“ měli představit. Názory na tuto problematiku se značně liší. Zatímco jedna skupina odborníků stále hledá univerzální definici gangu, která by umožnila jeho zkoumání napříč kontinenty i kulturami, jiní upozorňují, že taková definice není možná. Zřejmě i to je důvodem, že v mnoha odborných člancích a vědeckých publikacích najdeme přinejmenším jednu autorovu definici vzešlou z konkrétního výzkumu a dat. Představa univerzální definice se nám tak více a více vzdaluje. Otevřeme-li namátkou některou z učebnic logiky, velmi pravděpodobně se v ní dočteme, že existuje mnoho typů definic určitého pojmu. Na výběr máme například z definice analytické, syntetické, reálné, nominální... Položme si tedy otázku, která se nyní sama nabízí. Je možné, aby výzkumníci vytvořili jednu univerzální definici gangu, když jen způsobů a postupů, jak ji vytvořit, existuje celá řada?

Tématem práce je identifikace respondentů jako členů gangu v rámci mezinárodního výzkumu delikvence mládeže ISRD-2. Tato práce navazuje na bakalářskou práci autorky s názvem *Problematika part, gangů a delikventních uskupení mládeže: otázka členství v gangu*¹, v níž se pokusila otestovat stávající postup identifikace člena gangu navržený skupinou Eurogang² a prověřit tak její funkčnost v podmínkách evropského výzkumu.

Předložená práce, která se svojí strukturou dělí na část teoretickou, metodologickou a empirickou, si klade za cíl zrevidovat stávající definici gangu a její operacionalizaci podle skupiny Eurogang a pokusit se zhodnotit možnost vytvoření jedné univerzální definice gangu pro více zemí Evropské unie.

V teoretické části vymezíme základní pojmy, které jsou pro tuto práci relevantní. Následně nabídneme ucelený přehled vybraných způsobů tvorby definic a detailněji popíšeme ty, které

1/ Moravcová, E. (2009). *Problematika part, gangů a delikventních uskupení mládeže: otázka členství v gangu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

2/ Více o skupině Eurogang například v: Weerman, F., Maxson, Ch., Esbensen, F., Aldridge, J., Medina, J., Gemert, F.(2009). *Eurogang program manual* [online]. St. Louis: University of Missouri, [cit. 10. 2. 2012]. Dostupné na internetu: <<http://www.umsl.edu/~ccj/eurogang/eurogangpublications.htm>>.

jsou pro výzkum gangu a identifikaci jeho členů obzvláště důležité. Hned na počátku studie tak zjistíme, že existuje více způsobů, jak takovou definici gangu můžeme vytvořit. Následně přistoupíme k prezentaci významných definic gangů, které jsou dodnes hojně citovány různými odborníky zabývajícími se problematikou delikvence mládeže.

V metodologické části budeme věnovat pozornost ukazatelům delikvence mládeže, zejména pak metodě self-reportu, která byla základem pro sběr dat mezinárodního výzkumu ISRD-2. Představíme jak základní informace o výzkumu, tak způsob definice gangu a její operacionalizaci, která zde byla aplikována. Pro lepší orientaci v datech poskytneme přehledné údaje o zemích, které budeme během analýzy dat porovnávat, tedy o České republice, Spolkové republice Německo (dále jen Německo), Republice Rakousko (dále jen Rakousko) a Švýcarské konfederaci (dále jen Švýcarsko). Závěrem uvedeme limity výzkumu. V empirické části přecházíme k samotné analýze dat mezinárodního výzkumu ISRD-2, kterou dělíme do dvou samostatných okruhů. Nejprve přistoupíme k revizi stávající definice gangu a její operacionalizace v ISRD-2. Následně se pokusíme revidovanou definici zpřesnit pomocí dalších proměnných, to vše v souladu s výsledky bakalářské práce autorky (viz výše) a poznatky o způsobech tvorby definic, které uvádíme v teoretické části práce.

Mohlo by se zdát, že úvodní kapitoly spolu s teoretickou částí práce by si snad zasloužily širší rozpracování v podobě přehledu dobře známých teorií sociálních deviací, které byly doposud vytvořeny. Těm, kteří takový přehled hledají, doporučujeme, aby vzali do rukou bakalářkou práci autorky, která je zároveň dobrým podkladem pro porozumění té, kterou právě držíte v ruce, či se obrátili na další publikace, které přehled těchto teorií obsahují.

Níže zmíněné publikace prezentují podstatu teorií sociálních deviací mnohem detailněji, než jak by se nám to kdy podařilo zde vzhledem k rozsahu a účelu této studie.³ V průběhu práce, především pak v jednotlivých podkapitolách empirické části, se však vždy pokusíme o teoretické uvedení daného tématu tak, aby čtenář zbytečně netápal a myšlenkám autorky dobře porozuměl.

3/ Adler, F., Mueller, G., Laufer, W. (1991). *Criminology*. New York: McGraw-Hill, Inc.

Komenda, A. (1999). *Sociální deviace: Historická východiska a základní teoretické přístupy*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Kuchta, J., Válková, H. (2005). *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck.

Lilly, J., Cullen, F., Ball, R. (2002). *Criminological Theory*. California: Sage Publications, Inc.

Munková, G. (2001). *Sociální deviace: přehled sociologických teorií*. Praha: Karolinum.

2. Teoretická část

V teoretické části této práce představíme základní pojmy, se kterými se při studiu gangů často setkáváme. Dále uvedeme přehled způsobů tvorby definic, přičemž nejdůležitější z nich představíme detailněji a upozorníme na jejich výhody i nedostatky. V závěru seznámíme čtenáře s důležitými definicemi gangu, které byly a jsou často používány při různých výzkumech delikvence mládeže.

2.1. Vymezení základních pojmů

Hned zpočátku přistoupíme k vymezení několika základních pojmů. Z hlediska naší práce bude obzvláště důležité vymezit koncepty „delikvenci mládeže“ a „gang“. První z nich vymezíme spolu s „kriminologií“ a „sociálními deviacemi“ již v této kapitole. Definování gangu bude věnována samostatná kapitola.

2.1.1. Kriminalita

Kriminologií rozumíme vědu o kriminologii. Na druhou stranu, jednoznačné definování obsahu a rozsahu samotného pojmu kriminality je poněkud problematické. Podle Matouška a Kroftové je kriminalita vymezena jako „množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná“. [Matoušek, Kroftová 2003] Důležitý je v tomto ohledu fakt, že byla překročena či porušena norma zakotvená v právním systému dané společnosti, ať už je pachatelem kdokoli, tedy dítě, mladistvý či dospělý.

Národní informační centrum pro mládež, organizace řízená ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, definuje kriminalitu jako „úhrn činů uvedených v trestním zákoníku obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. V obecném slova smyslu je to zločinnost, tedy společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti.“. [NICM 2011] Dále definuje kriminalitu například Holc [2009], a to podobně jako ostatní autoři. Jde o celkovou trestnou činnost, tedy úhrn činů uvedených v trestním zákoníku. Zároveň však uvádí úskalí spojená s definicí kriminality jako takové. Ta bývá výzkumníky kritizována zejména z toho důvodu, že nebere na vědomí společensky nežádoucí jevy, které nejsou součástí trestního zákoníku. Proto je často používáno tzv. sociologizující či sociologické vymezení kriminality. To zahrnuje jak jednání a chování, která jsou v rozporu s trestním právem, tak ty formy jednání a chování, které sice nejsou definovány trestním zákoníkem, jsou však

společensky nežádoucí a často kriminalitě jako takové předcházejí či ji zásadním způsobem ovlivňují. Mluvíme o tzv. sociálních deviacích.

2.1.2. Sociální deviace

Vzhledem k problémům, které představuje definování pojmu kriminalita, je nejen sociology, ale také kriminology upřednostňován obecnější termín sociální deviace. Deviace obecně představují koncept, který vznikl ve dvacátém století ve Spojených státech amerických a který kromě zločinného chování popisuje i jiné formy protispolečenských aktivit jedince. [McLaughlin & Muncie 2001: 89] Lze jej definovat jako „jednání, které není konformní vůči některé normě či soustavě norem, kterou velké množství osob v dané komunitě nebo společnosti akceptuje“. [Giddens 1999: 185]

Munková [2001: 9] definuje sociální deviace jako „porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy, popřípadě od skupiny sociálních norem, porušení formálních očekávání, případně neformálních požadavků kladených na lidské chování v dané společnosti“.

Nesmíme však zapomínat, že s používáním nového, obecnějšího termínu vyvstávají také nové problémy. Jak sama Munková přiznává, setkáváme se zde především s velkou diverzitou pojmu deviace. Stanovení toho, které chování či jednání je deviantní, a které již ne, může být poněkud problematické. „Je zjevné, s jakými obtížemi musí být konfrontováni sociologové, chtějí-li vytvořit cosi jako abstraktní koncept, který by mohl být aplikován na všechny deviantní fenomény. Protože vytvoření takového konceptu je zjevně v komplikovaném sociálním světě nemožné, každý existující koncept sociálních deviací omezuje svou pozornost pouze na určité vybrané rysy deviantních fenoménů.“ [Munková 2001: 13]

Hrčka [2001: 15] dále upozorňuje na rozdíl mezi deviacemi sociálními a nesociálními. „Sociální deviace jsou ty, které mají význam v sociálních interakcích a vztazích.“ U objektů, které postrádají sociální interakce a nevytvářejí organizovaná společenství, jsou přítomny pouze deviace nesociální. Ty se však podle Hrčky mohou objevovat i u lidí, především v podobě tzv. skrytých deviací, tj. deviací, které nejsou okolím zjištěny nebo nejsou za takové považovány, a tudíž neovlivňují dané sociální interakce a vztahy mezi jedinci.

2.1.3. Delikvence mládeže

Jednou z forem sociálních deviací je delikvence, respektive častěji užívané spojení delikvence mládeže. Jestliže máme v úmyslu se jí zabývat, musíme nutně vysvětlit hned dva pojmy. Jsou jimi „delikvence“ a „mládež“.

Jako „mládež“ jsou pro účely policejních statistik nejčastěji označovány dvě věkové kategorie, děti a mladiství. Děťmi jsou všechny osoby mladší 15 let. Mladistvým je pak každý jedinec, který dovršil věku 15 let, zároveň však nepřekročil 18. rok věku. V ojedinělých případech rozumíme pod pojmem „mládež“ také tzv. mladé dospělé, tedy jedince starší 18 let, přičemž horní hranice není podle Zoubkové pevně stanovena. [2002]

Obecněji definuje „mládež“ Velký sociologický slovník [1996, str. 635]. „Termín mládež označuje buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky. Příslušníky mládeže spojuje to, že se nalézají ve stejném životním cyklu nazývaném mládí a že jsou stejnou generací. Věkově i sociálně jde o mezivrstvu mezi dětmi a dospělými, která má své specifické zájmy, aspirace, postoje, společenské postavení a svou roli, prestiž.“

Kriminologové mají v souvislosti se studiem mládeže tendenci zaměňovat koncepty „zločin“ a „delikvence“, ačkoli mezi nimi existuje velký významový rozdíl. „Zatímco legální definice zločinu odpovídá chování, které je zakázáno trestním právem, pojem delikvence je často používán také u chování, která jsou považována za nepřijatelná.“ [McLaughlin & Muncie 2001: 84]

Národní informační centrum pro mládež chápe delikvenci jako širší pojem, než jakým je kriminalita, „neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, takže se takové jednání vztahuje i na děti a mladistvé, kteří se tak stávají delikventy“.

[NICM 2011]

Pod delikvencí si však podle některých autorů můžeme představit „všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy“. [Matoušek, Kroftová 2003]

Siegel a Senna [1988: 8] pak definují delikvenci mládeže jako „čin spáchaný mladistvým (ve většině států jedincem mladším 17 nebo 18 let), který porušuje trestní zákoník platný v oblasti, ve které se daný akt odehrál“. Domníváme se, že tato definice nejlépe odráží současný názor na to, co delikvence znamená. Zatímco je tento pojem používán zejména v případě porušení určité právní normy, pojmem rizikové chování označujeme takové chování, které je v rozporu s obecnějšími společenskými normami.

2.2. Definice a definování gangu

Definice gangu existuje nepřeberné množství. Téměř každý výzkumník zabývající se výzkumem gangů si dříve či později najde nebo přímo vytvoří vlastní definici, ať už méně či více obsáhlou, která by vhodně korespondovala s jeho výzkumným problémem a oblastí zájmu.

Je však potřeba připomenout, že každému z nich se nabízí více postupů, jak takovou definici vytvořit. Existuje tedy více způsobů tvorby definic a každý z nich klade důraz na jiný aspekt v procesu definování určitého pojmu.

Jak uvádějí Ball a Curry [1995], teoretikové budou možná hledat definici, která zasadí výzkumný problém do širšího teoretického rámce, vědci zase definici umožňující srovnání výsledků jejich práce. Definice prosazující byrokratické zájmy společnosti bude preferována administrativními pracovníky, zatímco definici popisující vznik kolektivní odpovědnosti za činy jednotlivce naopak využije při své práci například policie.

V následující kapitole se pokusíme vyjmenovat všechny typy definic, které jsou relevantní pro téma této práce a které umožnily vznik mnoha odlišných a různorodých definic gangu.

2.2.1. Typy definic a metody jejich vytváření

V běžném životě často používáme tzv. ostentativní metodu definice, kdy na věc, kterou chceme definovat, ukážeme jednoduše prstem. Zejména pro vědecké účely je však vhodné používat tzv. verbální definice umožňující nám odkázat se na objekty, které nejsou momentálně na dosah. Zároveň popíšeme daný objekt nejenom z hlediska jeho vnějších vlastností, jak je tomu u zmíněné ostentativní definice, ale také z hlediska jeho vnitřních vlastností, které nejsou na pohled zřejmé. [Ball & Curry 1995: 226]

Mezi verbální definice řadíme definice lexikální a stipulativní.¹ Zatímco hojně používané lexikální definice jsou vhodné pro obecný popis určitého jevu, stipulativní metodou vytváříme specifickou definici určenou pro jistý vědecký zájem.

Lexikální definice

Jestliže hledáme definici určitého pojmu, která je používána většinou společností, sáhneme nejčastěji po tzv. lexikální definici. Jde o jakoukoli definici, která vysvětluje daný pojem tak, jak je používán v běžném životě. Definice tohoto typu najdeme především ve slovnících.

1/ Více o verbálních definicích viz Robinson [1954]: str. 35–58 pro lexikální definici a str. 59–93 pro stipulativní definici

Představují jakýsi historický výrok či prohlášení, která se ale s časem mění, protože podstatou žijícího jazyka je čas od času i jeho změna. [Robinson 1954] Jejich forma a obsah jsou podmíněny tím, kdo je vytváří. Jak uvádějí Ball a Curry [1995] nebo Robinson [1954], lexikální definice jsou vytvářeny různými vrstvami společnosti, nejčastěji pak tou horní. Jak se mění společnost a lidé v ní, mění se také podstata těchto definic. „Slovníky nám většinou neposkytují čistou formu lexikální definice. Při nejlepším inklinují k tomu poskytnout nám pravou lexikální definici slovní zásoby vážené třídy.“ [1954: 38]

O vytvoření lexikální definice gangu (viz str. 18) se pokoušel například Miller, který oslovil jedince z různých vrstev společnosti, aby vyjádřili svůj názor na to, kdo nebo co je gang. [Ball & Curry 1995: 228]

Stipulativní definice

Stipulativní definici určitého pojmu vytváříme vždy, když definujeme pojem zcela nový nebo pokud se již existující pojem snažíme definovat jiným způsobem. Jde v podstatě o definice arbitrárního typu, které se, začnou-li být používány širší veřejností, stanou definicemi lexikálními. „Autor slovníku někdy vidí sebe sama spíše jako zákonodárce než jako historika. Říká, jak by věci měly být používány, než jak doopravdy používány jsou. Tím, že to dělá, poskytuje stipulativní definice, ne lexikální. (...) Akt záměrného, arbitrárního, uvědomělého výběru jména pro určitou věc nebo věci pro určité jméno je to, co já nazývám stipulativní definicí.“ [Robinson 1954:59-60]

Existuje několik metod stipulativní definice. Jsou jimi implikující metoda (implicative method), ukazovací metoda (denotative method), definice analýzou (definition by analysis) a definice syntézou (definition by synthesis). [Ball & Curry 1995: 228-238]

Z hlediska definice gangu jsou však pro nás nejdůležitější poslední dvě jmenované metody definice: definice analýzou a definice syntézou. Proto si je podrobně představíme.²

Pomocí metody *definice analýzou* identifikujeme soubor vnitřních vlastností určitého jevu, které pak tvoří základ této definice. Výhodou takové metody je, že mimo porozumění pojmu nám poskytuje také jeho analýzu. Nevýhodou je naopak to, že předpokládá znalost pojmu od člověka, který ji definuje. Z hlediska obsahu definice musíme dbát na to, aby nebyla

---

2/ Více o implikující a ukazovací metodě definice viz Robinson [1954]: str. 106–117.

příliš široká nebo příliš úzká. V případě definice analýzou má navíc smysl uvažovat o její pravdivosti, protože soubor vnitřních vlastností je platný pouze pro definovaný pojem. [Robinson 1954]

Jinými slovy, analytická definice přiřadí tentýž soubor vlastností všem existujícím gangům. Výzkumníci tak někdy vytvoří příliš úzkou definici gangu, která přehlíží určitou část reality, a jindy zase příliš širokou, která definuje nejen je, ale i další sociální skupiny. Pokud například definujeme gang jako organizovanou skupinu, ale existoval by i gang, který organizován není, přehlíželi bychom existenci více druhů gangů. Tento problém vedl některé výzkumníky k definici gangu pomocí tzv. podtypů (např. typologie Clowarda a Ohlina), tedy v jistém slova smyslu k vytvoření několika různých definic gangu. [Ball & Curry 1995]

Podobný problém byl řešen také u delikventní činnosti jako jedné z vnitřních vlastností gangu. Důvodem byla mimo jiné využitelnost definice pro policii, která se řídí obecným pravidlem trestat ne za to, kým jsme (člen gangu), ale co děláme (nezákonné aktivity). Delikventní činnost by měla být právě tou vlastností, která by odlišovala obyčejnou skupinu kamarádů od gangu. Autoři Ball a Curry však upozorňují, že „definice obsahující nezákonnou činnost jako vnitřní vlastnost, především pak ty, ve kterých je tato činnost považována za hlavní definující vlastnost, mají tendenci minimalizovat jakoukoli jinou teoretickou odlišnost mezi gangy, než jakou je právě míra delikvence. Přesněji, vzhledem k tomu, že nezákonná aktivita představuje jedinou normativní vlastnost v definici, vlastnosti jako přátelství nebo společné zájmy, které jsou většinou považovány za pozitivní kvality, jsou vyloučeny z definice gangu.“. [Ball & Curry 1995: 232]

Stejně tak varuje před zařazením nezákonných aktivit do definic gangu Beth Bjerregaard. Jejich včlenění totiž představuje v mnoha ohledech tautologii v tom smyslu, že studujeme gangy především proto, abychom vysvětlili kriminalitu, respektive delikvenci ve společnosti, a proto nelze v kriminálním chování spatřovat jednu z hlavních charakteristik gangu. [Bjerregaard 2002: 32] Autorka navrhuje, abychom se v tomto ohledu soustředili například na organizační strukturu gangu.

Otázkou je, zda tyto úvahy o vyloučení nezákonné činnosti představují krok správným směrem vzhledem k tomu, že jsou to právě tyto vlastnosti gangu, které jej odlišují například od obyčejné skupiny vrstevníků, ve které může také existovat určitá hierarchická struktura.

Argument Bjerregaarda [2002], že lze sledovat právě ji, není tedy až tak přesvědčivý. Navíc existují autoři, kteří popírají, že by gang byl vždy vymezen určitou organizací, hierarchizací a stabilitou. [Klein 2001]

Poslední jmenovanou metodou spadající do stipulativního typu definice je tzv. *metoda definice syntézou*. Ta je někdy také nazývána relační metodou (relations method), kdy pro daný fenomén hledáme takové jevy, které s ním určitým způsobem souvisí. Například s gangy je úzce spojena již zmíněná delikvence. „Metoda definice syntézou tedy definuje zasazením daného fenoménu do širšího, podle všeho lépe pochopitelného kontextu.“ [Ball & Curry 1995: 233]

Robinson [1954: 99-100] dále uvádí, že je velmi výhodná, protože je téměř vždy možná (na rozdíl od definice analýzou, kde je poměrně těžké definovat jev, jehož analýza vnitřních vlastností nebyla zatím provedena). Všechny věci jsou totiž v tom či onom vztahu s nějakou další věcí. Definici gangu tak lze v podstatě „složit“ nalezením nejvhodnější kombinace atributů, které s definovaným pojmem souvisí. Kombinování atributů však nejčastěji závisí na výzkumníkovi, který definici tvoří, a tak v případě syntetické metody nemá smysl uvažovat o její pravdivosti.

Metoda definice syntézou zahrnuje korelační syntetickou definici (correlational synthetic definition), která definuje určitý fenomén jeho koreláty, kauzální syntetickou definici (causal synthetic definition), která tento fenomén definuje pomocí kauzálního vztahu mezi příčinou a jejím následkem a deskriptivní syntetickou definici (synthetic definition by description), která jej definuje z hlediska důsledků, které vyvolává.

Na problém časté záměny definice analýzou a syntézou upozorňují Robinson [1954], ale i Ball a Curry [1995]. Dochází k ní tehdy, když zaměníme koreláty za vnitřní vlastnosti studovaného fenoménu. Tak například adolescence, mužské pohlaví, nízký socioekonomický status, teritorialita či násilí jsou z hlediska definice gangu jeho koreláty, a ne jeho vnitřní vlastnosti. Pokud bychom považovali násilí a nezákonné aktivity za vnitřní vlastnosti gangu, budeme se mylně domnívat, že příčinou růstu násilí a obchodu s drogami jsou gangy, aniž bychom vůbec uvažovali o tom, že tento růst může být způsobem aktivitou jiné skupiny, než je gang.

V případě kauzální syntetické definice uvádějí Ball a Curry příklad definice Thrashera (viz str. 18) považující gang za skupinu, která je „nejdřív spontánně formována a pak integrována skrze konflikt“ [1927, cit. Bjerregaard 2002: 33], a dodávají, že tento způsob vytváření definic je vhodný v axiomatických systémech, jakým je například geometrie, ne však pro vytváření definic gangu.

Jak již bylo řečeno, deskriptivní syntetická definice definuje pojmy ve vztahu k jejich důsledkům. Je inspirována teorií etiketizace, která nedefinuje deviaci jako vnitřní vlastnost určitého jevu, ale jako sociální reakci na něj. Je to například Klein, který čerpá z tohoto způsobu tvorby definic, když požaduje, aby byli členové gangu angažováni do dostatečného počtu nezákonných aktivit, a tím vyvolali sociální reakci okolí. Jeho požadavek je celkem logický. Proč bychom se gangy měli vůbec zabývat, kdyby tu taková sociální reakce nebyla, přesněji, kdyby gangy nedělaly něco, čím narušují sociální řád?³

Decker & Van Winkle [1996: 30-31] uvádějí, že Maxon a Klein (1985), Huff (1991) nebo Bursik a Grasmik (1993) včleňují zločinné aktivity do definice gangu jako jeden z jejích důležitých elementů. Vysvětlují, že bez zločinu by rozdíl mezi gangy a obyčejnými skupinami či spolky neexistoval. [Decker & Van Winkle 1996] Mnohé z definic gangu těchto autorů (konkrétně například definice M. Kleina na str. 19) byly za tento krok kritizovány.

V tomto případě se však nejednalo o definici analýzou, která hledá vnitřní vlastnosti gangu, ale deskriptivní syntetickou definici, která vyzdvihuje sociální reakci na aktivity určitého subjektu ve společnosti. [Ball & Curry 1995: 238] Jak uvádějí Klein a Crawford [1967:68], „společnost neodsuzuje gangy, protože jsou skupinami mladistvých působícími ve městech nebo kvůli jejich normálnímu chování, které je pro ně typické (...). Je to „delikventní produkt“ této skupiny, který vyvolává sociální reakci.“

Podle Balla a Curryho [1995] má každá z výše uvedených metod vytváření definic svá pro a proti. Proto je zřejmě za nejlepší definici považována taková, která jich kombinuje více. Podle autorů tak například níže uvedená Thrasherova či Millerova definice gangu kombinuje definici analýzou s definicí syntézou. Kleinova definice gangu zase kombinuje ukazovací metodu s deskriptivní syntetickou metodou.

3/ Podobnou otázku si pokládají také Weerman & kol. [2009], jejichž definice gangu, která obsahuje nezákonnou činnost jako jeden z charakteristických rysů této skupiny, byla operacionalizována ve výzkumu ISRD-2. Tato definice představuje výchozí bod našich analýz (viz analytická část práce, str. 33).

V návaznosti na dostupnou literaturu jsme se doposud soustředili na to, abychom striktně rozlišili různé způsoby (metody) tvorby definic. Domníváme se, že toto rozlišení původně vychází z oboru logiky, respektive z přírodních věd. Otázkou ovšem je, zda ho lze úspěšně aplikovat na další vědy, v našem případě sociální. Věříme, že podobné rozlišení (o které se pokusili právě Ball a Curry) není v sociálních vědách zcela možné.

Hned v první řadě je třeba si uvědomit, že gang je v podstatě sociální konstrukt, jehož podstata se může měnit. A zatímco v přírodních vědách existují metody, pomocí kterých jsme schopni určitou věc objektivně a detailně analyzovat (např. analýza vnitřního složení vody, kamene apod.), v případě sociálních fenoménů to nelze.

Ačkoli Ball a Curry uvádějí, že Trasher a Miller používají také analytickou metodu definování, není jisté, zda ji můžeme za takovou považovat. Záleží totiž na tom, s jakou skupinou daný gang porováváme. Velmi často se setkáváme s výzkumy, které porovnávají členy gangu a ty „ostatní“. Kdo jsou ale ti „ostatní“? Jednotlivci, členové skupin, členové delikventních skupin? Nevíme. V současné době proto často narážíme na publikace, které porovnávají gangy s delikventními či jinak specifikovanými skupinami. Z hlediska vědy je totiž mnohem zajímavější vědět, v čem se gangy liší od sobě podobných skupin, než v čem se liší od zbytku společnosti.

Pokud bychom tedy porovnávali Trasherovy gangy například s delikventními skupinami, které si tím či oním způsobem definujeme, těžko se nám bude dokládat, zda charakteristiky jako „spontánně vzniklá intersticiální skupina integrovaná skrze konflikt“ nebo „vůdcovství“ či „solidarita“ jsou výhradně a jen vnitřní vlastnosti gangu, a ne jiné sociální (delikventní) skupiny.

Definice analýzou a syntézou v sociálních vědách k sobě mají, podle našeho názoru, velmi blízko a je těžké přesně rozlišit, která je která.

Jako obecné pravidlo tvorby definic navrhují Ball a Curry soustředit se především na abstraktní charakteristiky daného jevu než na jeho konotativní, normativní obsah. S tímto výrokem také nemůžeme zcela souhlasit. Jistě, budeme-li se soustředit pouze na obecné pojmy, jako je například nezákonná činnost, lépe vytvoříme univerzální definici gangu. Problémem ale je, že výzkumník pak může v některých případech ztratit představu o tom, co vlastně měří. Pokud nám na otázku o nezákonné činnosti odpoví dvanáctiletý jedinec, můžeme pouze hádat, zda si pod ní představil záškoláctví, užívání alkoholu nebo omamných látek, vandalismus či krádeže. Tento jedinec totiž vůbec nemusí správně pochopit, co

„nezákonná činnost“ znamená, tím méně, co si pod ní představuje sám výzkumník.
[Moravcová 2009]

2.2.2. Definice gangu

Téměř všechny vědecké publikace, které se zabývají gangy a jejich definicí, zmiňují, jak složité je najít obecnou definici gangu a že v tomto ohledu zatím neexistuje ve vědecké obci žádný konsenzus. Jak uvádí Sandrine Haymoz (2010: 12), v dnešní době existuje mnoho definicí gangů a je zcela zřejmé, že upřednostnění té či oné definice před ostatními má za následek obdržení zcela odlišných výsledků v rámci různých výzkumů delikvence. Z tohoto důvodu je důležité a také moudré shodnout se na jedné obecné definici, která by umožňovala detailnější zkoumání fenoménu gangů, a to především na mezinárodní úrovni. Rebecca D. Petersen je však přesvědčena, že „jedna univerzální definice gangu nebude nikdy existovat, vzhledem k tomu, že gangy jsou odlišné v každé společnosti a každý člověk má odlišný pohled na jejich definici“. [Petersen 2000: 147]

Mezi prvními definuje gang⁴ Frederick Thrasher [1927, cit. Bjerregaard 2002: 33], a to jako *“an interstitial group originally formed spontaneously, and then integrated through conflict. It is characterized by the following types of behavior: meeting face to face, milling, movement through space as a unit, conflict and planning. The result of this collective behavior is the development of tradition, unreflective internal structure, esprit de corps, solidarity, morale, group awareness, and attachment to a local territory.”*^a

Thrasherova definice představuje jakýsi impulz v pozdějším vývoji různých definic gangu. Známá je například definice podle Millera [1975, cit. Ball & Curry 1995: 228]. *“A youth gang is a self-formed association of peers, bound together by mutual interests, with identifiable leadership, well-developed lines of authority, and other organizational features, who act in concert to achieve a specific purpose or purposes, which generally include the conduct of illegal activity and control over a particular territory, facility, or type of enterprise.”*^b Základními elementy této definice jsou nelegální chování a zmínka o teritorialitě gangu. Autor zároveň vyzdvihuje organizační strukturu gangu. Zmíněné elementy představují základní způsob odlišení gangu od obyčejné skupiny lidí.

4/ Překlady definic do českého jazyka jsou uvedeny na konci této podkapitoly. V hlavním textu jsou ponechány originální znění definic, vzhledem k možnosti jejich obsahovému pozměnění způsobeného překladem.

Organizační strukturu, nezákonné aktivity, ale i kontrolu určitého teritoria jako stěžejní definující faktory gangu dále zmiňují Curry a Spergel [1988, cit. Siegel & Welsh 2011: 325]. Jisté charakteristiky gangu, jako jsou speciální oblečení, barvy znaky a symboly a další dávají jasnou představu o tom, že následující definice bude inspirována spíše gangy americkými než evropskými. Gangy jsou autory vnímány jako “*groups containing law-violating juveniles and adults that are complexly organized, although sometimes diffuse, and sometimes cohesive, with established leadership and membership rules. The gang also engages in a range of crime (but with significantly more violence) within a framework of norms and values in respect to mutual support, conflict relations with other gangs, and a tradition of turf, colors, signs, and symbols. Subgroups of the gang may be differentially committed to various delinquent or criminal patterns, such as drug trafficking, gang fighting, or burglary.*”^c

Další americký autor, sociolog Malcolm Klein, představuje zcela odlišný pohled na gangy existující ve Spojených státech amerických. Ty nemusí být nutně definovány jako organizované skupiny s vnitřní hierarchickou strukturou, naopak, jde často o značně nestabilní uskupení mládeže bez jakékoli struktury a hierarchie. Gangy představují “*any denotable adolescent group of youngsters who (a) are generally perceived as a distinct aggregation by others in their neighborhood; (b) recognize themselves as a denotable group (almost invariably with a group name); and (c) have been involved in a sufficient number of delinquent incidents to call forth a consistent negative response from neighborhood residents, and/or law enforcement agencies*”.^d [1971, cit. Ball & Curry 1995: 238]

Autor vyzdvihuje delikventní činnost gangu jako jednu z jeho hlavních charakteristik, na druhou stranu však připouští, že páchaní nezákonných činů nemusí představovat základní důvod jejich existence. [Klein 2001] Tyto gangy, které “*tend toward only moderate levels of organization, toward ill-defined and changing leadership and rhetoric of values and beliefs that is stronger in its statement than in its behavioral consequences*”, nazývá Klein tzv. pouličními gangy (street gangs). [Klein 2001: 10]

Klein dále upozorňuje na skutečnost, že gangy existující v Evropě jsou svými charakteristikami značně podobné gangům americkým. Autor mluví o tzv. paradoxu Eurogangu, kdy popíráme přítomnost gangů v Evropě, protože zde nenacházíme gangy podobné těm americkým, které se vyznačují vysokou mírou delikvence a organizovanosti, a připomíná, že většina gangů v Americe zmíněné charakteristiky nevlastní. [Klein 2001]

Za účelem ucelenější a detailnější analýzy gangů v Evropě byla skupinou Eurogang vytvořena univerzální definice gangu. Tato definice měla umožnit nejen komparaci výsledků

mezinárodních výzkumů delikvence, ale také do určité míry potvrdit existenci onoho paradoxu. Gang je zde definován jako “*any durable, street-oriented youth group whose identity includes involvement in illegal activity*“.⁶ [Weerman & kol. 2009: 20]

4/ Definice gangu v českém jazyce

a) *Intersticiální skupina vzniklá spontánně a následně integrovaná skrze konflikt. Je charakterizována následujícími typy chování: setkání tváří v tvář, neustálý pohyb prostorem jako jednotka, konflikt a plánování. Výsledkem tohoto kolektivního chování je vývoj tradice, vnitřní struktura, soudržnost, solidarita, morální uvědomění vůči skupině a vztah k určitému území.*

b) *Spontánně vzniklé seskupení vrstevníků svázaných dohromady společnými zájmy, s identifikovatelným vedením, dobře vyvinutými formami autority a ostatními organizačními rysy, kteří vzájemně spolupracují, aby dosáhli specifických cílů, jež obvykle zahrnují nezákonné aktivity a kontrolu nad určitým územím, zařízením nebo typem společnosti.*

c) *Skupiny zákon porušujících mladistvých a dospělých s prokazatelným vedením a pravidly členství, které jsou složitě organizovány, ačkoli jsou někdy rozptýleny, a někdy naopak drží pohromadě. Gang se také angažuje v řadě zločinů (s významně větším podílem násilí) uvnitř systému norem a hodnot, a to vždy s respektem k vzájemné podpoře, konfliktním vztahům s jinými gangy, tradici území, barev, znaků a symbolů. Podskupiny gangů mohou být rozdílně zainteresovány v rozličných delikventních a zločinných vzorcích chování, jako jsou obchodování s drogami, bitvy mezi gangy nebo vloupání.*

d) *Jakákoli skupina mladistvých, kteří (a) jsou ostatními považováni za odlišné (b), vnímají sebe samy jako takové (téměř vždy mají jako skupina jméno) a (c) byli angažováni do dostatečného množství delikventních incidentů, aby vyvolali konzistentní negativní reakci okolních obyvatel a/nebo právních institucí.*

e) *Každá trvalá skupina mladých lidí, která tráví svůj volný čas na veřejných místech a u které je provozování ilegálních aktivit součástí skupinové identity.*

3. Metodologie

V této části práce věnujeme pozornost metodologickým problémům, které souvisí s výzkumem delikvence mládeže. Zaměříme se především na dva typy ukazatelů delikvence: oficiální statistiky a self-reportové studie. Tím je i mezinárodní výzkum delikvence mládeže International Self-Report Delinquency Study 2, který bude detailněji představen v druhé části této kapitoly.

3.1. Ukazatele delikvence mládeže

Detailní informace o delikvenci mládeže jako celku můžeme získat různými způsoby. Mezi základní zdroje dat řadíme oficiální statistiky, tedy statistiky zpracovávané státem, self-reportové studie, ale také výzkumy viktimizace, které tvoří vhodný doplněk prvních dvou ukazatelů.

Existuje více druhů oficiálních statistik. Můžeme využít jak policejní, tak soudní statistiky. V praxi však nejčastěji přistupujeme k analýzám statistik policejních, a to především z toho důvodu, že ze všech oficiálních statistik jsou z hlediska kritéria jejich validity nejvhodnější.

Dostali jsme se tedy k dalšímu důležitému problému, který je v souvislosti s ukazateli kriminality často řešen. Jak poznáme, který ze zmíněných ukazatelů je nejvhodnější pro zkoumání kriminality jako celku? Abychom našli odpověď na tuto otázku, zjišťujeme u každého z nich, zda přesně a spolehlivě měří fenomén, který tvoří předmět našeho zájmu, tedy zda je dostatečně validní a reliabilní.

Zatímco validita je schopnost daného ukazatele přesně měřit studovaný fenomén, reliabilní je tento ukazatel tehdy, pokud jsou naměřené výsledky objektivní (resp. intersubjektivní – viz Aebi 2006: 15) a reprodukovatelné.

3.1.1. Oficiální statistiky

Jedním z hlavních problémů validity oficiálních statistik je jejich nedostatečná schopnost měřit všechny zločin či všechny formy kriminality, která existuje. Najdeme zde totiž pouze ty nezákonné činy, které byly tak či onak odhaleny a evidovány policií a o nichž mluvíme často jako o registrované kriminalitě. [Novotný & kol. 2004] Vzniká tak to, čemu v praxi říkáme „černé číslo“, tedy kriminalita skrytá neboli latentní.

Mezi další problémy validity, které jsou s oficiálními statistikami často spojovány, řadíme podreprerentaci (například delikvence bílých límečků, co se díky svému postavení vyhnou jakémukoli postihu, ženy, na něž je brán větší ohled, či muži násilníci, kteří jsou svými

protějšky méně nahlašování policii), nebo nadreprezentaci (jedinci podléhající etiketizaci delikventa ve společnosti: etnika či národnostní menšiny). [Aebi 2006]

Problém „černého čísla“ bývá často diskutován především v souvislosti s policejními statistikami, týká se ovšem všech oficiálních statistik, tedy například také těch soudních a vězeňských. Nedostatečné informace policie jsou totiž promítnuty do všech zbývajících statistik. Tak například, je-li jedinec zadržen policií, je zpravidla souzen a může být i uvězněn. Pokud však tomu tak není, dochází ke ztrátě informace. Všechny statistiky tedy představují jakýsi trychtýř, kdy se validita ukazatele postupně snižuje v závislosti na proceduře spojené s potrestáním jedince. [Aebi 2006]

V této souvislosti mluvíme také o prevalenci a incidenci kriminality. Incidence je vyjádřením jednotlivých nezákonných činů spáchaných určitým jedincem, tedy základní početní jednotku představuje jeden čin. Prevalence zachycuje daného jedince bez ohledu na to, kolik nezákonných činů spáchal. Zatímco tedy policejní statistiky podávají informace o incidenci kriminality, soudní a vězeňské statistiky se zajímají pouze o pachatele jako takového. [Kuhn 2002] Z tohoto důvodu jsou to právě policejní statistiky, které jsou považovány za nejméně vzdálené realitě a které poskytují nejlepší informace o rozsahu kriminality ve společnosti.

3.1.2. Self-reportové studie

Vzhledem k problémům spojeným s oficiálními statistikami, které jsme se pokusili vyjmenovat výše, se v polovině 20. století začali výzkumníci zabývat jinými způsoby měření kriminality, které by umožňovaly kompenzovat takové nedostatky, jako je například již zmíněné „černé číslo“. Nejhojněji používaným ukazatelem, který řeší problémy oficiálních statistik, jsou tzv. self-reportové výzkumy. Ty na rozdíl od oficiálních statistik obsahují detailnější informace o pachatelích, což nám umožňuje přistoupit k hlubší analýze delikvence (jejích souvislostí a okolností) a empirickému testování teorií. [Podaná 2011: 43] Umožňují například zachytit ty formy chování, které nejsou obecně považovány za trestné činy, např.: konzumace alkoholu, měkkých drog, záškoláctví, ale které s delikventním chováním často vysoce korelují. [Podaná, Buriánek 2008]

Hlavním nástrojem self-reportového výzkumu je nejčastěji dotazník, v němž jednotliví respondenti vypovídají o delikventních činech, kterých se dopustili během určitého období nebo, pokud jde o výzkumy viktimizace, kterých byli svědky. [Podaná, Buriánek 2007] V této podkapitole se však budeme zabývat pouze self-reportovými výzkumy delikvence, vzhledem k tomu, že později představíme jeden z nich: ISRD-2.

Mezi aktuální problémy těchto výzkumů, které dále v textu podrobněji vysvětlíme, patří podle Aebiho [2006] zejména nevhodnost použití tohoto nástroje u jiné věkové skupiny, než jsou adolescenti, nepřesnosti spojené s formulací otázek v dotazníku a potíže respondentů správně časově zařadit události v jejich životě.

Zejména na historickém začátku používání tohoto typu nástroje jsme se pak mohli setkat s problémy spojenými se záměnou konceptů prevalence a incidence či problematického a deviantního chování.

Metoda self-reportů se dlouhodobě ukazuje být poměrně nespolehlivá, použijeme-li ji pro výzkum, kterého se účastní dospělí respondenti. Důvodem je především jejich zvýšená schopnost společensky vhodné reakce na určité typy otázek. Jedná se zejména o otázky, které se týkají jejich delikvence a které je tedy mohou tak či onak poškodit z hlediska společenského postavení.

Formulace otázek je jednou z nejdůležitějších fází při tvorbě jakéhokoli dotazníku. Právě to, jakým způsobem je otázka respondentovi položena a jak ji on sám interpretuje, významným způsobem ovlivňuje jeho odpověď na ni. Pokud je otázka nejasná nebo například banalizuje určité delikventní činy, abychom zamezili zdrženlivosti respondentů odpovídat, můžeme v konečném důsledku měřit něco zcela jiného, než jsme původně zamýšleli. [Aebi 2006] Směrem věnujícím se formulaci otázek a způsobu jejich interpretace, který je znám pod jménem Kognitivní aspekty metodologie výzkumů, se dlouhodobě zabývali například Sirken nebo Tourangeau. [Sirken & kol. 1999 a Tourangeau & kol. 2000] V českém prostředí upozornil na tuto problematiku Vinopal. [2008]

Častým problémem, se kterým dále setkáváme, je tzv. překrývání (francouzsky *télescope*), kdy má respondent problémy se zařazením určité události do časových souvislostí. Stává se tak například tehdy, pokud jedinec páchá větší množství povahově stejných delikventních činů. Zeptáme se ho na počet těch, které spáchal v roce 2010, nevědomě však udá i ty, které spáchal v jiném období. Jednoduše z toho důvodu, že není schopen rychle se zorientovat v činech, kterých se v minulosti dopustil. [Aebi 2006: 38]

Navzdory výše zmíněným problémům bylo prokázáno, že validita self-reportových studií je dostatečná, což zapříčinilo jejich používání na celém světě. [Steketee & kol. 2008: 16] Jejich hlavními cíli je měřit prevalenci a incidenci delikventního chování, zachytit další proměnné, které s delikvencí silně korelují (například věk, pohlaví, sociální postavení, národnost či

životní styl) a detailněji popsat delikventní kariéru jedince, přesněji její začátek, míru zapojení jedince do nezákonných aktivit apod.

Jak dále uvádějí Steketee & kol. [2008: 16], „metodologie self-reportů byla navržena, aby dala výzkumníkům možnost porovnat nezávisle sesbíraná data s oficiálními statistikami, které jsou zpracovávány státními organizacemi“. Také Aebi [2006: 48] uvádí, že „nejlepším způsobem, jak zlepšit kvalitu jakéhokoli výzkumu a vyrovnat se s nedostatky různých ukazatelů delikvence, je tyto ukazatele kombinovat“. My však vzhledem k cílům této práce a náročnosti kombinace více ukazatelů budeme vycházet pouze z dat self-reportové studie ISRD-2.

3.2. International Self-Report Delinquency Study (ISRD-2)

V této podkapitole blíže představíme mezinárodní výzkum International Self-Report Delinquency Study (ISRD-2), jehož data budou později analyzována, a to nejen pro Českou republiku, ale také Německo, Rakousko a Švýcarsko. Zvláště detailně se budeme věnovat definici gangu a způsobu její operacionalizace, která byla skupinou Eurogang v tomto výzkumu použita. Závěrem uvedeme také základní limity tohoto výzkumu.

Vzhledem k tomu, že jsme se popisu ISRD-2 věnovali již v naší bakalářské práci, je z ní následující text zčásti převzat a rozšířen o další relevantní informace.¹

Mezinárodního výzkumu delikvence mládeže ISRD-2 se v roce 2007 zúčastnilo 33 zemí včetně České republiky. Respondenty byli žáci sedmých, osmých a devátých ročníků škol ve věku od 12 do 17 let.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit prevalence rizikových a delikventních forem chování a jejich souvislost nejen se sociálním prostředím, ve kterém se respondent nachází, ale také s individuálními faktory čili určitými osobnostními dispozicemi jedince. Hlavními okruhy, kterými se výzkum zabýval, byly: rodina, škola, sousedství, trávení volného času, delikventní přátelé, postoje k násilí, sebekontrola a viktimizace. [Buriánek, Podaná 2008]

Výzkum ISRD-2 představuje ojedinělý projekt založený na metodě self-reportů, kdy respondenti sami vypovídají o zkušenostech, které mají s porušováním zákona či pravidel daných společností. [Buriánek, Podaná 2008]

Nástroj použitý v ISRD-2 tvořil standardizovaný dotazník, který byl přeložen do jazyka všech participujících zemí. Jeho obsah, tedy význam, počet i pořadí otázek, nesměl být změněn, což zajišťovalo maximální možnou srovnatelnost dat zúčastněných zemí. Veškerý sběr dat se konal bez přítomnosti tazatele. Bylo však na výzkumnících zajistit, aby byl dotazník respondentům vždy stejným způsobem představen, aby jim byly vysvětleny těžké otázky a aby měli tito respondenti dostatek času a soukromí na jeho vyplnění. [Steketee & kol. 2008: 26]

Vyloučení tazatele jako spojujícího článku mezi respondentem a výzkumníkem nabízí, vzhledem k povaze tématu, ale také k věku respondentů, mnoho výhod.

1/ Text převzat (a následně upraven) z Moravcová, E. (2009). Problematika part, gangů a delikventních uskupení mládeže. Praha: Univerzita Karlova, viz str. 23–26.

Respondent není vázán pravidly běžné konverzace, která jsou často zdrojem výzkumných chyb vzniklých v průběhu pozorování, ale naopak získává větší důvěru v anonymitu šetření. Výsledkem jsou přesnější a spolehlivější informace ze strany respondenta, který se méně zdráhá vypovídat o citlivých a potenciálně stigmatizujících tématech.²

Data byla sbírána na druhém stupni základních škol a víceletých gymnázií, a to vždy během jedné vyučovací hodiny. Důraz byl kladem především na získání důvěry respondentů. Z toho důvodu byl učitel požádán, aby opustil během vyplňování dotazníků třídu. [Buriánek, Podaná 2008] Technika sběru dat v ISRD-2 se v základních bodech shoduje také s jednou z technik Eurogangu, tzv. Youth Survey. Ta se řadí mezi pět technik zkoumání gangů zmiňovaných touto skupinou³ a je primárně využívána při výzkumech zaměřených na problematiku gangů.⁴

Ve výzkumech tohoto typu se často řeší otázka výběru reprezentativního vzorku zkoumané populace, přesněji umístění sběru dat do škol nebo uzavřených městských komunit. Ta byla nakonec vyřešena, podobně jako v ISRD-2, ve prospěch škol. Ačkoli jsou uzavřené městské komunity právě tou oblastí, která výzkumníka primárně zajímá a kde je také možné získat informace od jedinců, kteří nejsou ve škole k zastižení (záškoláků a těch, kteří byli z nějakého důvodu ze školy vyloučeni), škola oproti tomu nabízí výzkumníkovi přístup k širšímu spektru populace mladých lidí pocházejících z různého společenského prostředí. Zároveň se jedná o méně finančně a časově náročné řešení. [Weerman & kol. 2009: 20] Právě technika Youth Survey obsahuje baterii základních otázek, které slouží k identifikaci respondenta jako člena gangu a které byly také použity v ISRD-2.⁵

2/ O dotazování jako sociálním setkání blíže pojednává Vinopal, který se odkazuje na filozofa jazyka Paula Grice. Ten spatřuje základ konverzace ve čtyřech maximech, která člověk (v našem případě respondent) podvědomě dodržuje během jakékoli konverzace. Podrobněji k tématu viz Vinopal [2008: 23] či Tourangeau, Rips, Rasinski. [2000: 50]

3/ Úplný přehled výzkumných technik skupiny Eurogang viz Weerman, Maxson, Esbensen, Aldridge, Medina, Gemert. [2009: 7]

4/ Podrobněji k samotné technice Youth Survey viz Weerman, Maxson, Esbensen, Aldridge, Medina, Gemert. [2009: 28–31]

5/ Více o výzkumu ISRD-2, problematice vážení dat pro Českou republiku a detailních charakteristikách jejího výběrového souboru viz Podaná, Z., Buriánek, J. (2007). *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: FF UK, str. 6–11.

3.2.1. Definice gangu a její operacionalizace v ISRD-2

Vývoj definice gangu⁶ byl v první řadě zaměřen na odhalení základních charakteristik gangu, které jej vystihují v multikulturním kontextu a jejichž existence ve zkoumané skupině je nezbytná k označení skupiny jako gang. Důležitou roli hrálo rozlišení tzv. definičních (definers) a popisných (descriptors) charakteristik. Zatímco definiční charakteristiky jsou naprosto nezbytné k označení skupiny jako gang, popisné charakteristiky umožňují spíše odhalení existujících forem gangu, z nichž každá má své specifické rysy. Například jméno skupiny, symboly či tetování jednotné pro členy dané skupiny a specifické barvy. Všechny tyto elementy pak pomáhají k odlišení dané skupiny od ostatních členů společnosti, respektive od ostatních gangů.

Mezi základní (core) definiční charakteristiky patří skupinový charakter (v této technice více než jeden člověk), věk členů gangu, trávení volného času na veřejných místech (street-oriented aspect of gang), trvání v čase, existence skupinové identity a páčání nezákonných aktivit. Definice gangu podle skupiny Eurogang je následující: „*Každá trvalá skupina mladých lidí, která tráví svůj volný čas na veřejných místech a u které je provozování ilegálních aktivit součástí skupinové identity.*“ [Weerman & kol. 2009: 20, viz také str. 20 této práce]

„Trvalá“ znamená existující několik měsíců (minimálně 3), i když někteří její členové se postupem času mění. „Mladí“ odpovídá průměrnému věku adolescenta nebo jedincům okolo 20 let (12–25). „Ilegální“ znamená nezákonné či zločinné chování, ne pouze nepříjemné aktivity. „Identita“ odkazuje na identitu skupinovou, ne osobní, a zahrnuje souhlas jedince podílet se na nezákonných aktivitách.⁷

Dalším krokem byla operacionalizace této definice gangu. Zatímco hlavně ve Spojených státech amerických je často používán tzv. filtrační postup (filtering approach), kde jsou respondenti požádáni, aby jednoduše označili, zda jsou, nebo nejsou členy gangu, v ISRD-2 byla použita tzv. trychtýřová technika (funneling technique), která představuje sérii otázek zaměřených na členství v gangu. Čím více otázek zodpoví respondent kladně, tím pravděpodobněji je členem nějakého gangu. [Weerman & kol. 2009]⁸

6/ Vždy, když mluvíme o definici gangu v ISRD-2, máme na mysli gang mladých lidí, tzv. Youth gang.

7/ Bližší postup při vytváření definice gangu nabízí opět Eurogang – viz Weerman & kol. [2009: 19-21]

8/ Detailní informace k tzv. trychtýřové technice a k sestavě základních identifikačních otázek člena gangu viz tamtéž, str. 30.

V ISRD-2 najdeme kromě tzv. auto-nominační otázky (33), která je skupinou Eurogang považována spíše za otázku doplňující, také šest základních (core) otázek (27–32), které identifikují respondenta jako člena gangu.⁹

V praxi je však pro jeho identifikaci používáno pouze posledních pět otázek objevujících se v dotazníku, tedy otázky 29–33 (viz například Haymoz 2010: 167). Tyto otázky ještě jednou představíme v poslední kapitole této práce a vybereme na základě výsledků analýz naší bakalářské práce ty z nich, které budou představovat výchozí bod naší nové definice gangu.

Než ale přistoupíme k analýze dat, představme si trochu detailněji zmíněnou auto-nominaci člena gangu a později také základní charakteristiky výběrových souborů analyzovaných zemí.

Auto-nominace členů gangu

Auto-nominace [Esbensen & kol. 2001] neboli auto-identifikace [Bjerregaard 2002] (v případě skupiny Eurogang tzv. filtrační přístup) je jedním ze způsobů, jak identifikovat respondenta jako člena gangu. Často je používám především ve Spojených státech amerických. Jak už bylo řečeno, jsou to sami respondenti, kteří se buď zařadí, nebo nezařadí do gangu, respektive označí svoji skupinu přátel jako gang.

Této technice se však skupina Eurogang vyhýbá, a to především z důvodu obav z pochopení slova gang všemi účastníky šetření, a poukazuje na fakt, že „ačkoli byla tato technika poměrně úspěšně použita v USA, kde většina lidí dobře chápe, co gang znamená, může být její vhodnost v ostatních zemích sporná“. [Weerman & kol. 2009: 30]

9/ 27: Někteří lidé mají určitou skupinu přátel, s nimiž tráví čas, podnikají společné věci nebo se různě baví. Patříš do nějaké takové skupiny? (Filtrační otázka)

28: Jaký věk nejlépe charakterizuje členy tvojí skupiny nebo party? (Ve výběrovém souboru respondenti ve věku 12–17 let)

29: Tráví tvoje skupina hodně času společně na veřejných místech, jako jsou parky, ulice, obchodní centra, okolí bydliště?

30: Jak dlouho již tato skupina existuje?

31: Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nelegální (nezákonné) věci?

32: Dělají lidé z tvojí skupiny společně nějaké nelegální (nezákonné) věci i ve skutečnosti?

33: Myslíš si, že by bylo možné označit tvoji skupinu jako gang?

Vskutku, Esbensen & kol. [2001: 123], který na toto téma v roce 1995 provedl výzkum studentů v 11 amerických zemích, ve výsledcích své práce konstatoval, že „otázka „Byl/a jste někdy členem gangu?“ byla respondenty pochopena takovým způsobem, že se můžeme domnívat, že existuje sdílené povědomí, co tento termín znamená, nejen u bývalých a současných členů gangu, ale také u mladistvých, kteří jimi nejsou“. Technika auto-nominace je tedy považována za „obzvláště robustní míru členství v gangu, která je schopna rozdělit respondenty na členy a nečleny gangu“. [Esbensen & kol. 2001: 124]

Avšak Bjerregaard [2002: 50] upozorňuje, že spoléhání výzkumů pouze na tuto otázku může být z hlediska jejich pozdějších výsledků zavádějící. Z tohoto důvodu doporučuje využití tzv. následných otázek (follow-up questions), které by členství v gangu potvrdily. Jinými slovy, v souladu s postupem skupiny Eurogang, Bjerregaard nedoporučuje spoléhat se při identifikaci respondenta jako člena gangu pouze na zmíněnou techniku auto-nominace.

3.3. Základní charakteristiky výběrového souboru

V rámci výzkumu ISRD-2 mohly participující země vybírat pouze ze dvou typů výběru: národního reprezentativního výběru s nadvýběrem pro jedno velké a jedno střední město a finančně méně náročného výběru měst (jedno velké, jedno střední a tři malá města). Ze zemí, které budou analyzovány, zvolily první způsob výběru Česká republika a Švýcarsko, druhý pak Německo a Rakousko.

Česká republika

Vzhledem k nadvýběrům v Praze a Plzni byla sebraná data dále vážena, tak aby odpovídala skutečnému zastoupení studentské populace v těchto městech, čímž se předešlo jejich možnému vychýlení. Celkem se výzkumu ISRD-2 zúčastnilo 3270 studentů základních škol a víceletých gymnázií. Očištěním dat se soubor redukoval na 3245 pozorování.

Základní analýzou váženého souboru, který obsahuje 2283 pozorování, bylo zjištěno, že se výzkumu zúčastnilo 51 % žen a 49 % mužů. Věkové rozmezí respondentů bylo 12–17 let. Zastoupení respondentů studujících na gymnáziu bylo výrazně menší (13 %) než zastoupení respondentů studujících na základní škole (87 %). Výrazná většina respondentů (99 %) byla studenty veřejných škol a pocházela z České republiky (97 %). Ostatní studenti pocházeli např. ze Slovenské republiky, Ukrajiny, Vietnamu, Německa. [Buriánek, Podaná 2008: 9-11]

Vzhledem k povaze naší práce, jejíž podstatou je především hledání vztahů mezi proměnnými (korelace a regrese), budeme při analýze dat používat jak pro Českou republiku, tak ostatní analyzované země nevážený soubor dat. Navíc například [Enzmann & kol. 2010: 163] udává, že „data prakticky všech zemí mohou být pro studenty 7., 8. a 9. ročníku školy viděna jako reprezentativní“.¹⁰

Vybrané základní charakteristiky neváženého souboru dat pro Českou republiku jsou zobrazeny v následujících tabulkách.

Pohlaví

	abs.	%
Žena	1616	49,8
Muž	1619	49,9
Bez odpovědi	10	0,3
Celkem	3245	100

Ročník

	abs.	%
7. ročník	1047	32,3
8. ročník	1053	32,4
9. ročník	1145	35,3
Celkem	3245	100

Typ školy 1

	abs.	%
Základní škola	2712	84,0
Gymnázium	533	16,0
Celkem	3245	100

Věk

	abs.	%
12	423	13,0
13	1046	32,2
14	1118	34,5
15	589	18,2
16	48	1,5
17	4	0,1
Bez odpovědi	17	0,5
Celkem	3245	100

Typ školy 2

	abs.	%
Veřejná škola	3214	99,0
Soukromá škola	31	1,0
Celkem	3245	100

Německo, Rakousko a Švýcarsko

K výběru Německa, Rakouska a Švýcarska jako zemí, se kterými budeme srovnávat výsledky pro Českou republiku, nás vedly následující důvody. Německo a Rakousko jsou našimi sousedními zeměmi, a proto by nás vývoj kriminality a delikvence mládeže v nich měl

^{10/} Pro zkvalitnění reprezentativity souboru a pro účely mezinárodního srovnání (prevalence delikvence apod.) je však vhodnější srovnávat participující země na úrovni měst. [Enzmann & kol. tamtéž]

nanejvýš zajímat. Švýcarsko je zase zajímavé tím, že je považováno za jednu z nejbezpečnějších zemí na světě pyšníci se nízkou mírou kriminality. Všechny země navíc disponují poměrně kvalitními daty, což je další důvod mluvící ve prospěch jejich výběru.

V níže uvedené tabulce jsou uvedeny základní popisy nevážených souborů těchto zemí.

Základní popisy nevážených dat analyzovaných zemí

	N	% mužů	věk. průměr
Německo	3478	51,1	14,3
Rakousko	2994	49,2	14,6
Švýcarsko	3643	49,8	14,32

3.4 Limity ISRD-2

Na tomto místě bychom rádi upozornili na fakt, že výše představený výzkum má, jako každý mezinárodní výzkum daného zaměření a rozsahu, své limity. Důvodem jsou především velký počet participujících zemí, použití metody self-reportů, ale také náhodné chyby při sběru dat či jejich zpracování.

Například Podaná [2011: 53-54] uvádí jako hlavní problémy spojené s výzkumem omezení se na žáky základních škol a gymnázií, kteří byli v době sběru dat ve škole přítomni (nezastiženi tak zůstávají především vysoce delikventní jedinci, studenti za školou apod.) a nedostatek snahy tyto žáky opakovaně zastihnout. Zmiňuje také vysokou úroveň standardizace výzkumných nástrojů a postupů sběru dat, která byla problematická především v souvislosti s nutností dohodnout se na obsahu a formě daného dotazníku. Ten musel být jak z výzkumného, tak kulturního hlediska relevantní pro všechny participující země.

V neposlední řadě je také nutné zmínit problémy spojené s překladem dotazníku do jednotlivých jazyků těchto zemí. Ten musel být proveden s minimálním zásahem do významu otázek jako celku. Příkladem je váhání výzkumníků jednotlivých zemí používat v dotazníku slovo „gang“, kterému je v různých zemích přiřazován různý význam. Právě členové skupiny Eurogang [Weermann & kol. 2009: 20] navrhli označení „delikventní uskupení mládeže“ (troublesome youth group), které mělo původní slovo „gang“ zastoupit tam, kde hrozí v souvislosti s kulturními odlišnostmi zemí zkreslení výsledků vinou jeho použití.

4. Analýza dat

Analýza dat v podstatě navazuje na závěry bakalářské práce autorky, ve které jsme se zabývali povahou pěti otázek identifikujících respondenta jako člena gangu. Jde o následující otázky (číslování otázek se řídí číslováním otázek v originální verzi dotazníku ISRD-2):

29. Tráví tvoje skupina hodně času společně na veřejných místech, jako jsou parky, ulice, obchodní centra, okolí bydliště?

30. Jak dlouho již tato skupina existuje?

31. Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nelegální (nezákonné) věci?

32. Dělají lidé z tvé skupiny společně nějaké nelegální (nezákonné) věci i ve skutečnosti?

33. Myslíš si, že by bylo možné označit tvoji skupinu jako gang?

Jedním z výsledků bakalářské práce bylo zpochybnění obsahové správnosti otázek „Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nelegální (nezákonné) věci?“ (31) a „Dělají lidé z tvé skupiny společně nějaké nelegální (nezákonné) věci i ve skutečnosti? (32), a to především z hlediska kognitivních aspektů konstrukce výzkumného nástroje, které jsou při tvorbě dotazníků čím dál více zohledňovány (více o tomto tématu viz bakalářská práce autorky str. 19–22).¹

Hlavní problém zde představovalo pochopení otázky respondentem, jehož věk se v případě mezinárodního výzkumu ISRD-2 pohyboval mezi 12 a 17 lety (pro Německo a Rakousko v rozmezí 11 až 18 let). Přesněji jsme se zabývali tím, zda je tento respondent s to pochopit slovo „nezákonné“ takovým způsobem, jaký původně zamýšlel výzkumník. Zmíněné otázky považujeme za příliš obecné a domníváme se, že mohou měřit v podstatě jakýkoli druh „delikvence“ gangu, respektive jeho členů.

Z tohoto důvodu se v první řadě pokusíme revidovat původní definici gangu podle skupiny Eurogang (protože se však pohybujeme v oblasti sekundární analýzy dat, je potřeba si uvědomit, že je tato revize přímo ovlivněna strukturou již existujícího dotazníku, respektive podobou otázek v něm). Následně se budeme snažit zhodnotit, zda lze vytvořit univerzální definici gangu.

1/ Moravcová, E. (2009). Problematika part, gangů a delikventních uskupení mládeže. Praha: Univerzita Karlova.

4.1. Revize definice gangu podle skupiny Eurogang

Revizí definice Eurogangu máme na mysli nahrazení obecných otázek o delikvenci nově zkonstruovaným indexem, který by tento charakteristický rys gangu měřil přesněji. Hned v úvodu bychom také rádi vysvětlili, co nás vedlo k tomu, abychom kritérium delikventní činnosti v definici gangu zachovali.

Stejně tak jako skupina Eurogang jsme přesvědčeni, že „účast delikventního uskupení mládeže na nelegálních aktivitách představuje stěžejní charakteristický rys gangu. Bez těchto ilegálních aktivit by totiž zmíněná skupina neupoutávala zájem policie, který je gangům historicky připisován.“ [Weerman & kol. 2009: 20] Na druhou stranu zastáváme názor, že způsob měření této účasti, který byl aplikován skupinou Eurogang (ot. 31 a 32), není nejšťastnější vzhledem k tomu, že je pro nás jako pro výzkumníky přínosné vědět, jaký typ a jakou míru delikvence měříme, tedy s jakým typem gangu pracujeme. To vše nám usnadňuje nejenom orientaci v datech, ale také hledání relevantních interpretací a zasazování daného problému do celého teoretického aparátu.

Dalším podnětem, který nás vedl k přesvědčení, že delikventní činnost má v definici gangu své místo, byl jeden ze způsobů tvorby definic, tzv. definice popisem. Ta představuje pragmatickou metodu definování určitého jevu s ohledem na důsledky jeho existence (viz str. 16). [Ball & Curry 1995: 237-238]

V souvislosti s gangy a jejich definicemi jsme tedy dospěli k názoru, že delikventní činnost by měla představovat stěžejní element jejich definice. Otázkou však zůstává, jak s onou delikventní činností dále pracovat, jak ji měřit.

My jsme se rozhodli nahradit obecné otázky měřící delikvenci gangu, které použila skupina Eurogang, nově zkonstruovaným souhrnným ukazatelem delikvence. Pro účely naší analýzy budeme tedy dále pracovat pouze s těmito původními otázkami skupiny Eurogang.

29. Tráví tvoje skupina hodně času společně na veřejných místech, jako jsou parky, ulice, obchodní centra, okolí bydliště?

30. Jak dlouho již tato skupina existuje?

33. Myslíš si, že by bylo možné označit tvoji skupinu jako gang?

Nový souhrnný ukazatel delikvence jsme vytvořili z dvanácti otázek, které měří delikventní činnost respondentů ISRD-2 a které jsou jim položeny na konci dotazníku (číslování otázek se řídí číslováním otázek v originální verzi dotazníku):

54. Poškodil/a jsi někdy úmyslně věc nebo zařízení, jako jsou autobusové zastávky, okna, sedadla ve vlacích nebo autobusech, parkující auta?
55. Ukradl/a jsi něco v obchodě nebo v supermarketu?
56. Vloupal/a ses někdy do budovy s cílem něco ukrást?
57. Zcizil/a jsi někdy kolo, moped nebo skútr?
58. Ukradl/a jsi někdy motorku nebo automobil?
61. Ukradl/a jsi někdy něco z auta?
62. Sebral/a jsi někdy někomu peněženku, kabelku, tašku nebo něco takového?
63. Nosil/a jsi někdy s sebou zbraň, třeba hůl, nůž nebo řetěz (mimo kapesního nože)?
64. Vyhrožoval/a jsi někdy někomu zbraní nebo zbitím, aby ti vydal peníze nebo nějakou věc?
65. Účastnil/a ses nějaké skupinové bitky na školním dvoře, na fotbalovém stadionu, na ulici anebo jiném veřejném místě?
66. Zbil/a jsi někoho nebo zranil/a holí nebo nožem tak, že musel vyhledat lékaře?
67. Prodával/a jsi někdy jakékoli (měkké nebo tvrdé) drogy nebo působil/a jsi jako zprostředkovatel/ka?

Důvodů, proč jsme se rozhodli vytvořit nový ukazatel z výše uvedených otázek, je hned několik. Otázky měří konkrétní činy, které jsou pro respondenta lépe představitelné. Takto zkonstruovaný ukazatel nám zároveň zajišťuje, že i my sami jako výzkumníci máme přesnější představu o tom, jaký typ delikventce jsme vlastně změřili, a následně, s jakými typy delikventních gangů pracujeme v dalších analýzách.

Mohlo by se namítnout, že takovýto ukazatel měří pouze delikvenci jedince. My se však domníváme, že nepřímě měří také delikvenci jeho skupiny. Členové skupiny totiž často nejednají na vlastní pěst, ale ve většině případů provozují delikventní činnost společně.

Jak uvádí například Warr [2002], faktory, jako jsou příležitost, absence sociální kontroly, osobnostní rysy jedince, ekonomická deprivace a další často zmiňované příčiny delikvence mohou být důvodem spáchání trestného činu. Avšak fakt, že tyto činy jsou z velké části páchany určitou skupinou, je nepopiratelný. „Zločinné chování je převážně sociální chování. Většina delikventů je obklopena sítí přátel, kteří porušují zákon, a jeden z nejsilnějších prediktorů zločinného chování, který kriminologové znají, je počet delikventních přátel, které jednotlivec má.“ [2002: 3]

Respondent je označen jako delikventní, pokud za poslední rok spáchal alespoň dva činy. A nezáleží na tom, jestli se jedná o činy různé či stejné povahy.

Užití údajů za určité období (v našem případě rok) nám zaručuje, že se jedná o jedince, kteří jsou delikventní v současnosti. Kritérium alespoň dvou činů za toto období nám umožňuje soustředit se pouze na ty respondenty, u kterých překročení zákona nebylo omezeno na ojedinělý incident. [Podaná 2007: 11-12]

Aby byl tedy respondent identifikován jako člen gangu, musel by:

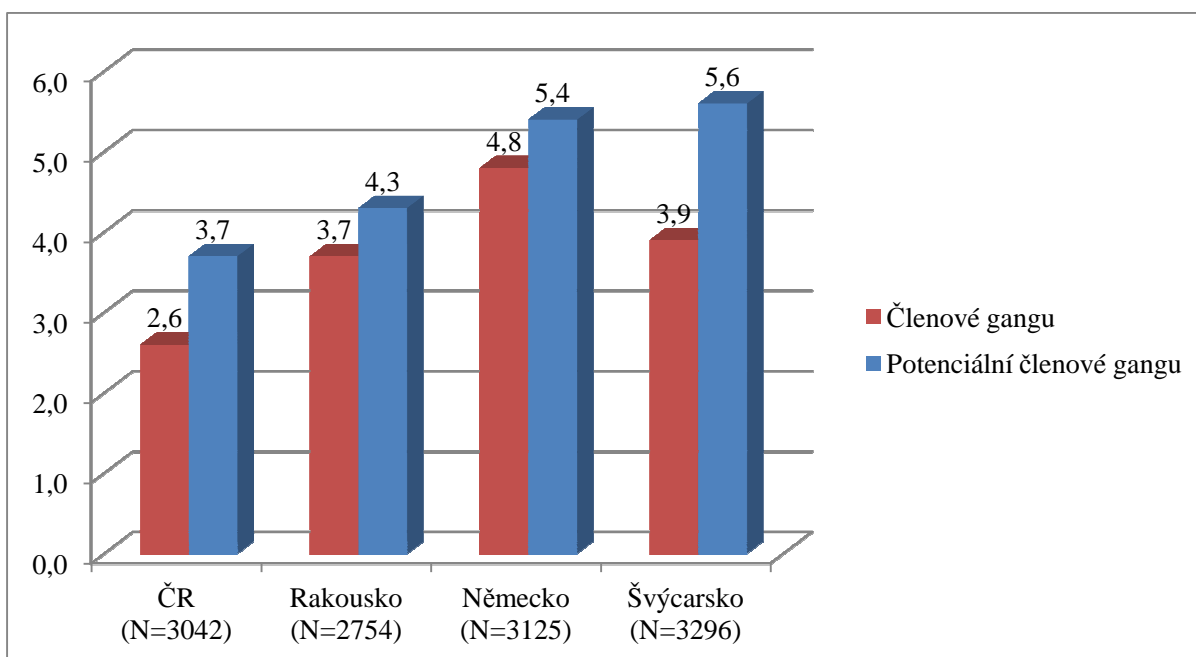
1. kladně odpovědět na všechny původní otázky skupiny Eurogang, se kterými se v analýze počítá (č. 29, 30 a 33),
2. být souhrnným ukazatelem delikvence označen jako delikventní, přesněji musel by spáchat alespoň dva delikventní činy, ať už různé či stejné povahy.

Výsledkem je *revidovaná definice gangu*.

Gang je skupina existující více než tři měsíce, jejíž členové tráví hodně času na veřejných místech, jsou delikventní (aspoň dva činy stejné či různé povahy za uplynulý rok) a považují se za gang.

Aby byl naopak respondent identifikován jako potenciální člen gangu, musel být souhrnným ukazatelem delikvence označen jako nedelikventní (první podmínku, viz výše, však splnil). Ve všech následujících analýzách porovnáváme členy gangu a potenciální členy gangu. Zprvė proto, abychom mohli lépe ohodnotit chování nového ukazatele delikvence, a zadruhé proto, že se nám zdá výhodnější porovnávat členy gangu s nějakou blíže specifikovanou skupinou respondentů.

Graf 1: Zastoupení základních skupin analýzy v datech v % – revid. definice gangu

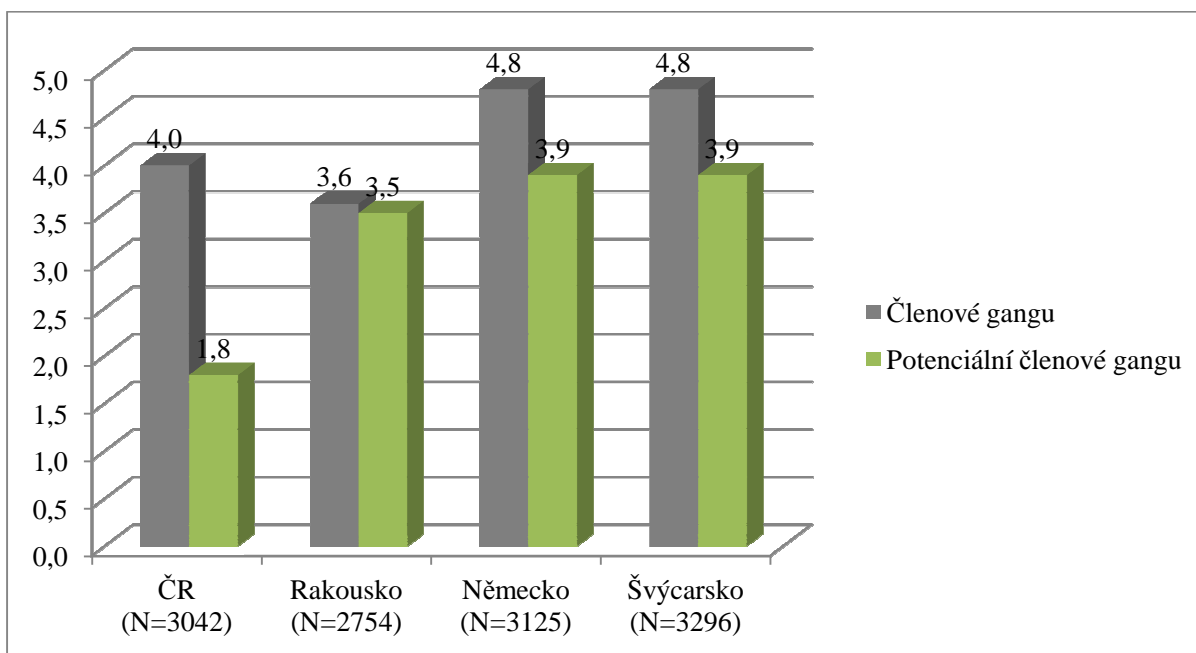

Výše prezentovaný graf ukazuje zastoupení obou zmiňovaných skupin pro vybrané země Evropské unie. Z grafu je zřejmé, že ve všech porovnávaných zemích je počet členů gangu nižší než počet potenciálních členů gangu. Větší rozdíly četností ve skupinách pak najdeme u Česka (1,1 procentních bodů) a u Švýcarska (1,7 procentních bodů).

Následně jsme se pokusili porovnat naši definici s původní definicí skupiny Eurogang, kde jsou za delikventní členy gangu považováni všichni respondenti, kteří odpověděli kladně na otázky č. 29–33 dotazníku ISRD-2. Jako potenciální členy gangu jsme naopak označili ty, kteří podle otázky č. 32 se svojí skupinou nepáchají nezákonné věci. To, zda tyto věci akceptují nebo ne, pro nás nebylo až tak důležité, vzhledem k tomu, že je to především páchaní delikventní činnosti, které vyvolává sociální reakci a které odlišuje gang od ostatních seskupení mládeže.²

Následující graf ukazuje zastoupení obou zmiňovaných skupin pro definici skupiny Eurogang. Zohledněny jsou opět všechny porovnávané země Evropské unie.

Graf 2: Zastoupení základních skupin analýzy v datech v % – Eurogang definice gangu

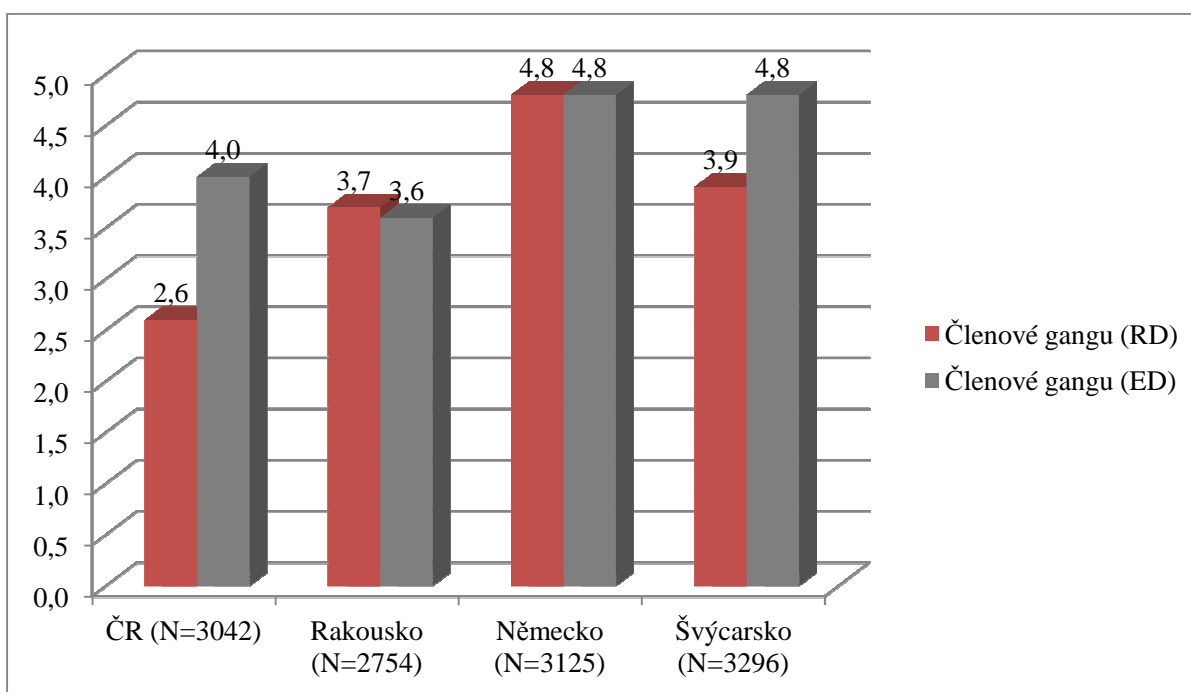

2/ Tímto způsobem jsme mohli definovat i členy gangu, tedy mohli jsme připustit, že neakceptování delikventních věcí není důvodem pro vyřazení jedince z gangu, pokud je skupina i přesto delikventní. Četnosti takového gangu by se u jednotlivých zemí logicky zvýšily (například u ČR z nynějších 4 % na 4,4 %), stejně jako rozdíl mezi skupinami. My jsme se však rozhodli (pro snadnější porovnání obou definic, respektive jejich operacionalizací) původní definici gangu podle skupiny Eurogang zachovat a žádným způsobem ji již nemodifikovat.

Z grafu je zřejmé, že ve všech porovnávaných zemích je počet členů gangu vyšší než počet potenciálních členů gangu, což představuje úplný opak výsledků uvedených v grafu č. 1. Velký rozdíl mezi skupinami zaznamenáme především pro Česko, a to o 2,2 procentních bodů.

Pro nás je však důležitější porovnání počtu gangů u obou definic. Tyto informace nabízí níže uvedený graf.

Graf 3: Delikventní členové gangu – revidovaná definice versus Eurogang definice

Zajímavá situace nastává především u České republiky a Švýcarska. Zatímco u Německa a Rakouska je počet delikventních členů gangu pro obě definice v podstatě vyrovnaný (4,8 % pro Německo a 3,6 % versus 3,7 % pro Rakousko), a mohli bychom tedy uvažovat o ponechání původní definice gangu podle skupiny Eurogang, u prvních dvou zmíněných zemí tomu tak není (4 % versus 2,6 % u ČR a 4,8 % versus 3,9 % u Švýcarska). Jedním z možných vysvětlení je, že jsou to právě respondenti z těchto dvou zemí, kteří mají problémy v pochopení významu slova „nezákonné“. Zatímco u všech otázek Eurogangu odpověděli kladně, přes námi zkonstruovaný ukazatel „neprošli“. Kritéria pro identifikaci respondenta jako člena gangu se nám totiž nahrazením původních obecných otázek č. 31 a č. 32 souhrnným ukazatelem delikvence zpřísnila. Již nás nezajímá, zda respondent dělá nějaké nezákonné věci. Sami jsme určili, o jaké nezákonné věci se zajímáme. Zároveň jsme požadovali, aby respondent spáchal vždy alespoň dva činy. Tyto podmínky představují

poměrně přísný filtr, který způsobuje pokles delikventních členů gangu při použití revidované definice gangu.

Zvláštní také je, že rozdíl mezi počty členů gangu, a tedy i mezi definicemi, je znatelný právě u zemí, jejichž data byla sbírána odlišným způsobem (Německo, Rakousko – výběr měst, ČR, Švýcarsko – národní výběr).

Po představení základního zastoupení analyzovaných skupin pro obě definice gangu (respektive pro jejich operacionalizace) bychom rádi shrnuli klady a zápory revidované, tedy námi vytvořené definice.

Revidovaná definice gangu

Nově vytvořená definice *zachycuje delikvenci jedince, tedy konkrétní činy*, které jedinec v daném období (poslední rok) spáchal. Výhodou tohoto způsobu měření delikvence je, že je to právě sám výzkumník, který rozhoduje, jaké činy by měly být v souvislosti s činností gangu zohledněny v jeho definici. Je samozřejmě limitován dotazníkem. Ten často nenabízí vyčerpávající otázky na všechny existující druhy delikventní činnosti, které by bylo nutno zakomponovat do již zmíněného souhrnného indexu delikvence. S tímto problémem však může výzkumník zabývající se dlouhodobě gangy počítat a předem si v dotazníku nadefinovat ty činy, které jsou z hlediska identifikace respondenta jako člena gangu nezbytné.

V našem případě už nemůžeme dotazník a otázky v něm nijak pozměnit. Nemáme tedy k dispozici všechny existující delikventní činy, na které jen můžeme pomyslet. Ty, se kterými však pracujeme, představují výběr těch nejběžnějších, které jsou mladistvými páčány. Navíc je známe. Víme, o jaké typy činů jde, což nám umožňuje udělat si lepší představu o tom, jaké členy gangu analyzujeme, respektive jaké členy gangu novou definicí identifikujeme.

Požadovali jsme, aby *respondent spáchal alespoň dva činy za poslední rok*, což nám zajišťuje, že se v jeho případě nejedná o ojedinělý incident. Zatímco takto vytvořená definice nám dává určitou představu o tom, jak často respondent páchá nezákonné věci a zda je jeho „delikventnost“ aktuální, obecná otázka na delikvenci, která byla použita skupinou Eurogang pro definování členů gangu, nám to neumožňuje.

Abychom více přiblížili problém, který se zde snažíme popsat, vytvořili jsme následující tabulku, ve které porovnáváme členy gangu vzešlé z definice skupiny Eurogang s námi vytvořeným souhrnným indexem delikvence, a to pro všechny porovnávané země. Tabulka v podstatě jiným způsobem prezentuje výsledky z grafu č. 3.

Tabulka 1: Delikventní činnost členů gangu v % – Eurogang definice gangu

		Členové gangu			
		ČR (N=131)	Rakousko (N=109)	Německo (N=166)	Švýcarsko (N=174)
Delikventní podle souhrnného ukazatele delikvence	Ano	46,6	67,0	61,4	59,8
	Ne	53,4	33,0	38,6	40,2
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0

Seznam delikventních činů obsažených na konci dotazníku ISRD-2, ze kterých byl vytvořen souhrnný index delikvence, je poměrně bohatý (viz str. 34). Najdeme zde skupinové bitky, nošení zbraně, kapesní krádeže, krádeže z obchodů, krádeže aut a kol či krádeže věcí z aut, vloupání, vandalismus, napadení, vydírání či obchod s drogami. Přesto například v Česku více než polovina respondentů (53 %), kteří jsou podle skupiny Eurogang označeni jako členové gangu, nepáchá tento typ delikventních činů, nebo spáchala pouze jeden jediný během posledního období. Nejméně rozporů nacházíme u Rakouska a Německa. Jsou to tedy opět Česká republika a Švýcarsko, kde se s velkou pravděpodobností potýkáme s větším výskytem nekonzistentnosti v odpovědích respondenta. Protože, které z dalších činů, rozumějme delikventních či nezákonných, by mohli tito respondenti páchat, že odpověděli kladně na otázku č. 32 skupiny Eurogang?

Vysvětlením by mohla být také neochota respondentů vypovídat o konkrétních činech. Zatímco například respondent vcelku ochotně odpoví na otázku obecného charakteru, může se mu zdát „nebezpečné“ uvádět, co za delikventní čin přesně spáchal. Na druhou stranu můžeme předpokládat, že by takovýto respondent spíše vůbec neodpověděl, než aby označil „ne“. Navíc byl sběr dat uzpůsoben tak, aby obavy respondentů z vypovídání o takto citlivém tématu minimalizoval (viz kap. o ISRD-2, str. 25–26).

Doposud vytvořená definice gangu má ale také svoje nevýhody, na které jsme nuceni v této části práce upozornit. *Konkrétní delikventní činy měří pouze delikventní aktivitu jedince*, a ne celé skupiny. Mohlo by se nám tedy jednoduše stát, že v celém gangu bude pouze tento respondent delikventní. Je to ale pravděpodobné? Věříme, že ne. Důvodem je, že členové gangu musí mít vždy určitou skupinu přátel či známých, kterou označí jako gang a se kterou tráví hodně času na veřejných místech. Domníváme se, že není příliš pravděpodobné, že by takovýto jedinec jednal, jak se říká, na vlastní pěst, bez kamarádů ze své skupiny, a to především bavíme-li se o takových delikventních činech, jako jsou krádeže, obchod

s drogami, loupeže či vandalismus. Také v odborné literatuře se dozvíme, jakým způsobem působí skupina na jedince. Tedy že zvyšuje anonymitu, snižuje odpovědnost za spáchané činy či vnucuje jedinci vlastní morální kodex a pravidla, podle kterých se pak řídí. Delikvence je ve většině případů sociálním aktem. [Warr 2002]

Obecná otázka skupiny Eurogang sice určitým způsobem zkoumá delikventní aktivity celé skupiny, dává však také mnoho prostoru pro nedorozumění či nepřesná měření a z toho plynoucí nepřesné definice gangu.

V této fázi analýzy jsme se tedy pokusili revidovat původní definici skupiny Eurogang, respektive původní postup identifikace respondenta jako člena gangu v ISRD-2. Nyní se ji pokusíme ještě zpřesnit, tedy najít důležité rozdíly mezi výše zmíněnými analyzovanými skupinami. Cílem v podstatě bude najít ty z proměnných, které s naší novou definicí nejvíce souvisejí. Hledat budeme nejen nejvýznamnější koreláty a rizikové faktory, ale také nejvhodnější diskriminační proměnné. Pro tyto účely použijeme bivariační, regresní a diskriminační analýzu.

Jestliže zjistíme, že existuje určitá proměnná, která s naší definicí silně koreluje, respektive členství v gangu dobře predikuje a diskriminuje, můžeme uvažovat o jejím rozšíření (zpřesnění) tím, že do ní naši proměnnou zakomponujeme (viz syntetická korelační definice, str. 15).

4.2. Proměnné ovlivňující členství v gangu

V následující podkapitole budou analyzovány dvě skupiny respondentů vzešlých z dříve vytvořené definice gangu, tj. členové gangu a potenciální členové gangu. Za cíl si zde klademe především identifikovat ty proměnné, které s členstvím v gangu úzce souvisí a které přispívají k delikventní činnosti člena gangu.

Odpověď na tuto otázku se pokusíme najít ve čtyřech stěžejních oblastech života přímo či nepřímo ovlivňujících jednání člověka. Jedná se o individuální charakteristiky jedince, rodinu, školu a rizikové kamarády.

V souvislosti s individuálními charakteristikami jedince se budeme zajímat například o jeho pohlaví, věk či o osobnostní rysy jakými jsou tolerance násilí a sebekontrola.

Rodinu budeme nahlížet jak z úhlu rodinné struktury, tak vztahů, které často hrají větší roli v zapojení jedince do delikventní činnosti než dříve zmíněná struktura. [Aebi 2010] Třetí oblastí života jedince je jeho škola. Zde budeme v první řadě sledovat vztah jedince k této důležité vzdělávací instituci. Zajímat nás ale bude také tzv. školní dezorganizace neboli výskyt různých deviantních forem chování na půdě dané školy.

Posledním aspektem, kterému budeme věnovat pozornost, jsou rizikové kamarádi. Důležité pro nás budou hlavně jejich počet a aktivity, které jedinec spolu s nimi podniká ve svém volném čase.

Je třeba upozornit, že vzhledem k nízkým počtům respondentů v obou porovnávaných skupinách jsme byli nuceni rekódovat analyzované proměnné na proměnné binární. Výsledky pro Českou republiku prezentujeme v grafické podobě. Data ostatních zemí jsou uvedena v tabulce. Pro přehlednost grafu vždy využíváme zkratky ČG (členové gangu) a PG (potenciální členové gangu).

4.2.1. Individuální charakteristiky jedince

Zkoumání vrozených dispozic jedince bylo inspirováno především biologickými teoriemi sociálních deviací. Ty hledají „chybu“ přímo u samotného jedince a zcela opomíjejí existenci externích, tedy sociálních vlivů, které mohou jeho deviantní chování také vysvětlit. Jejich cílem je identifikace určitých tělesných defektů, které jsou příčinou větší míry deviantního chování u daného jedince. Tento styl myšlení je úzce spojen především s pozitivistickou kriminologií, která vychází z Darwinovy evoluční teorie. [Hrčka 2000: 153-162]

S jedním z prvních přístupů ovlivněných genetikou jedince přichází Lombroso, když považuje zločin za „produkt fyzických a vědecky měřitelných proměnných, které jsou mimo kontrolu jedince“. [McLaughlin & Muncie 2001: 130] Také Garofalo přisuzoval fyzickým vlastnostem jedince velkou důležitost. Na rozdíl od svých předchůdců však připouštěl možnost jakési psychologické predispozice k deviaci, která může být nejen zděděná, ale také naučená v dětství. Podle Taylora, Waltona a Younga byla hlavně Lombrosova teorie nedostatečně propracovaná. Jedním z důvodů byla její neschopnost vysvětlit deviaci i u těch jedinců, u kterých nebyla zaznamenána degradace fyzických znaků.

Současné teorie kriminality, které jsou ovlivněny těmito směry myšlení, již nejsou zdaleka tak deterministické. Deviantní chování je považováno za velice komplexní jev, který může být ovlivněn nejen interními, ale i externími faktory. Genetické dispozice však mohou zapříčinit například sníženou sebekontrolu či hyperaktivitu, čímž v podstatě zvyšují pravděpodobnost spáchání delikventního činu jedincem. [Matoušek, Kroftová 2003]

O problematice sebekontroly pojednávají ve své knize *Obecná teorie kriminality (General theory of crime)* autoři Gottfredson a Hirshi. [1990] (Ten již dříve představil neméně známou teorii sociálních vazeb v knize *Příčiny delikvence (Causes of delinquency)* [2002, původní dílo 1969].) Jde o snahu vytvořit jakousi univerzální teorii kriminality umožňující vysvětlit veškerou trestnou činnost ve společnosti, která je autory definována jako „násilný čin nebo podvod spáchaný z důvodu sledování vlastního zájmu“. [1990:15] K tomu využívají již zmíněný koncept sebekontroly, která se u jedince formuje v raném dětství a je ovlivněna především selháním hlavních výchovných funkcí rodiny. [1990: 97]

Jedinec s nízkou sebekontrolou se podle autorů vyznačuje zejména vysokou impulzivitou a necitlivostí. Je zaměřen na krátkodobé cíle a fyzické, neverbální a riskantní chování, jež má za následek jeho angažování se v trestných činech. [1990: 90]³ Nízká sebekontrola v kombinaci s příležitostí spáchat (často neplánovaný) trestný čin představuje hlavní příčinu delikventního jednání, které je vždy poháněno osobními zájmy toho či onoho jedince. [1990]

Tato teorie a možnosti její aplikace byly později studovány například Grasmikem et al. [1993]. Právě jeho varianta škály sebekontroly byla použita ve výzkumu ISRD-2. Jednotlivé dimenze sytící tuto škálu byly pro Českou republiku pomocí faktorové analýzy identifikovány

---

3/ Detailněji viz str. 89–90. v Gottfredson, M., Hirshi, T. (1990). *General Theory of Crime*. California: Stanford University Press.

Buriánkem. [Podaná, Buriánek 2007: 56-58] Jsou jimi vyhledávání rizika, egocentrismus, impulzivita a tzv. „prezentismus“.

Škála sebekontroly, tak jak byla použita v ISRD-2, se skládá z následujících otázek:

39.1 *Jednám impulzivně, aniž bych u toho moc přemýšlel/a*

39.2 *Dělám to, co mi přináší okamžité uspokojení, třeba i za cenu obětování vzdálenějších cílů*

39.3 *Více mě zneklidňuje to, co se mi může stát teď, než to, co bude za dlouho*

39.4 *Rád občas otestuji sám sebe třeba nějakým trochu riskantním počinem*

39.5 *Někdy podstupuji riziko prostě proto, že mě to baví*

39.6 *Vzrušení a dobrodružství jsou pro mě důležitější než bezpečí*

39.7 *Snažím se ohlížet v první řadě na sebe, i kdyby to mělo způsobit jiným lidem potíže*

39.8 *Když to, co dělám, vadí druhým lidem, je to jejich problém, a ne můj*

39.9 *Rád získávám věci, které chci mít, i když vím, že to působí problémy druhým lidem*

39.10 *Dost rychle ztrácím trpělivost*

39.11 *Když se opravdu naštvu, je pro ostatní lepší se mi vyhnout*

39.12 *Když s někým zásadně nesouhlasím, je pro mě většinou těžké si o tom v klidu pohovořit a přitom se nerozrušit*

Pozn.: 1–Rozhodně souhlasím, 4–Rozhodně nesouhlasím.

Níže prezentujeme faktorovou analýzu této škály pro nevážená data České republiky, která v této práci analyzujeme.

Tabulka 2: Faktorová analýza pro ČR – sebekontrola

Otázky	Faktory			
	1 Riziko	2 Egocentr.	3 Impulz.	4 Prezent.
Ovlivnění situací [39.1]	0,14	0,14	0,24	0,65
Rychlé potěšení [39.2]	0,25	0,37	0,07	0,58
Krátkodobé cíle [39.3]	0,07	-0,01	0,05	0,76
Riziko jako test [39.4]	0,80	0,11	0,09	0,14
Riziko jako zábava [39.5]	0,84	0,13	0,13	0,09
Vzrušení a dobrodružství [39.6]	0,73	0,19	0,10	0,15
Hledí na sebe [39.7]	0,06	0,78	0,08	0,11
Nezájem o druhé [39.8]	0,16	0,73	0,19	0,12
Preferuje své zájmy [39.9]	0,21	0,77	0,15	0,07
Netrpělivost [39.10]	0,09	0,13	0,73	0,17
Hněv [39.11]	0,29	0,17	0,68	0,02
Emocionalita [39.12]	-0,01	0,09	0,74	0,13
Variance %	18	17	14	12
Celková vysvětlená variance %				61

Metoda: PCA. Rotace: Varimax. KMO = 0,848

Pozn.: Názvy otázek převzaty z Podaná, Buriánek 2007: 57

Nerotované řešení analýzy potvrdilo, stejně jako pro vážená data, přítomnost jednoho hlavního faktoru, rotace zase existenci čtyř výše zmíněných dimenzí, ze kterých se sebekontrola skládá (viz také Grasmik et al. 1993). Přítomnost těchto dimenzí byla potvrzena i u ostatních analyzovaných zemí. Faktorová analýza prokázala vysokou konzistenci škály, stejně jako Cronbachova alfa, které se pro všechny čtyři analyzované země pohybuje v hodnotách od 0,81 do 0,84.

Významnou roli v páčání delikventních činů nehraje pouze sebekontrola jedince, ale také jeho postoj k násilí, který byl ve výzkumu ISRD-2 měřen pomocí škály obsahující pět otázek souvisejících s tolerancí násilí jedincem. [Podaná, Buriánek 2007: 55]

38.1 Trocha násilí k zábavě patří

38.2 Je třeba užívat síly, aby byl člověk uznáván a respektován

38.3 Když mě někdo napadne, vrátím mu to

38.4 Bez násilí by bylo všechno mnohem nudnější

38.5 Je úplně normální, že kluci si chtějí něco dokázat ve fyzickém střetávání s druhými

Pozn.: 1–Rozhodně souhlasím, 4–Rozhodně nesouhlasím.

Faktorová analýza prokázala vysokou konzistenci škály jak pro Českou republiku, tak pro ostatní analyzované země. Cronbachova alfa se u všech těchto zemí pohybuje v rozmezí od 0,706 do 0,778. Všechny zmíněné otázky jsou pro měření tolerance násilí prostřednictvím dat, kterými disponujeme, relevantní.

Tabulka 3: Faktorová analýza pro ČR – tolerance násilí

	Komponenta
Otázky – tolerance násilí	1
Násilí jako zábava [38.1]	0,75
Síla jako zdroj respektu [38.2]	0,71
Oplácení útoku [38.3]	0,58
Bez násilí je trochu nuda [38.4]	0,74
Prokazování mužnosti [38.5]	0,61
Celková vysvětlená variance %	47

Metoda: PCA. KMO = 0,767

Pozn.: Názvy otázek převzaty z Podaná, Buriánek 2007: 55

Dalšími proměnnými, které jsme se rozhodli v rámci analýzy individuálních charakteristik jedince zohlednit, jsou pohlaví a věk.

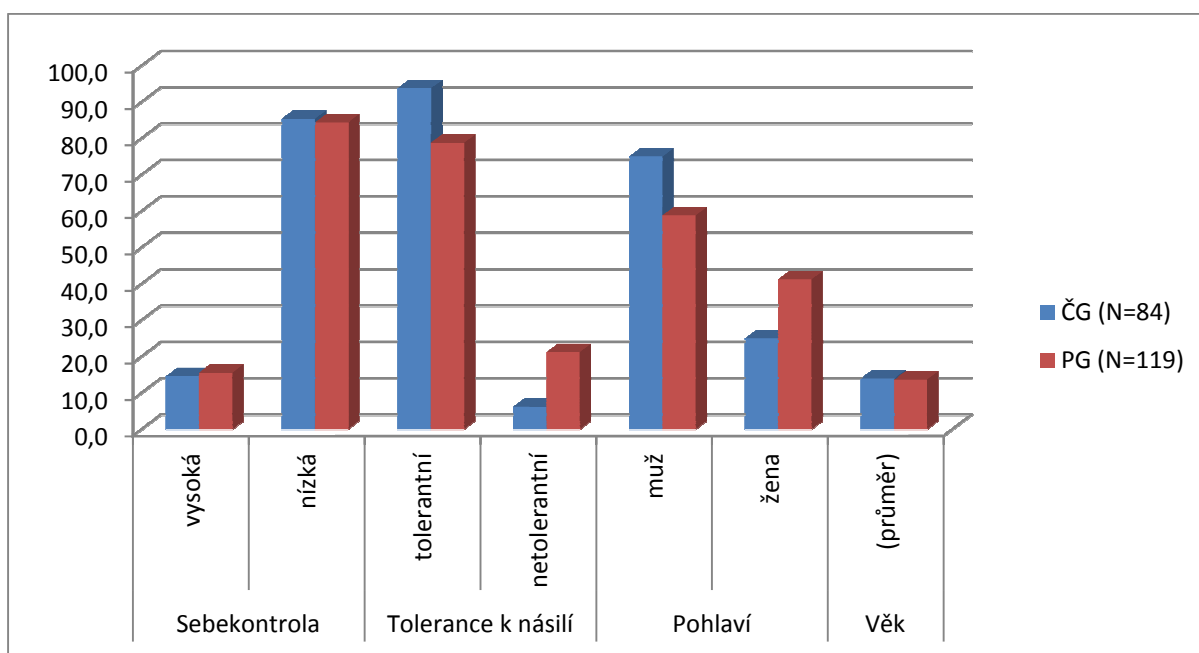
Jak uvádí například Matoušek a Kroftová [2003: 33], „muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy, a to ve všech společnostech, ve všech dobách, nezávisle na příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu trestné činnosti“, přičemž tento rozdíl je připisován nejen vyšší (neverbální) agresivitě mužů, která je pravděpodobně vyvolávána mužským pohlavním hormonem testosteronem, ale také odlišnými metodami výchovy dívek a chlapců.

V současnosti se setkáváme také s výzkumy, které se snaží studovat vliv pohlaví na organizační strukturu gangu [Peterson, Miller, Esbensen 2001] nebo identifikovat rozdílné rizikové faktory zapojení do gangu pro muže a ženy. [Bell 2007]

V souvislosti s agresivitou zmíníme i poslední z individuálních charakteristik jedince, tedy jeho věk. Je obecně známým faktem, že riziko spáchání násilného činu je u jedince největší v období adolescence až do časně dospělosti. [Tremblay 2007: 162] V případě delikventního chování jedince hraje tedy věk důležitou roli.

Například Moffit [1993] ve své teorii delikvence uvádí, že většina delikventního chování u jedince začíná, ale také končí v období adolescence. Toto období dospívání by proto mělo být detailněji studováno. Tremblay [2007] však vidí příčinu delikventního chování již v raném dětství, kdy jedinec začíná být ve větší míře agresivní vůči svému okolí, a klade důraz na ranou výchovu dítěte, které by si jejím prostřednictvím mělo osvojit alternativy zmíněné fyzické agrese.

Graf 4: Vliv individuálních charakteristik v % (věk – průměrné hodnoty) – ČR

Pozn.: p (sebekontrola) > 0,05, C norm (tolerance k násilí) = 0,202, C norm (pohlaví) = 0,165

Z grafu č. 4 (viz výše) je možné vyčíst, že mezi členstvím v gangu a tolerancí k násilí existuje již poměrně silný vztah ($C \text{ norm} = 0,202$). Většina členů gangu (94 %) je vůči násilí tolerantní. Jak sebekontrola, tak věk respondenta nehrají u členství v gangu v České republice zásadní roli. Obě skupiny respondentů jsou charakterizovány nízkou sebekontrolou (85,4 % versus 84,5 %) a jejich průměrný věk je téměř rovnocenný. Data však naznačují, že členové gangu by mohli být o něco starší než potenciální členové gangu (14 let versus 13,7 let v průměru). Členové gangu jsou spíše muži (75 %), u potenciálních členů gangu je situace více vyrovnaná, tedy zjišťujeme větší podíl žen v této skupině respondentů.

V případě ostatních zemí je situace podobná (viz tabulka č. 4). Členové gangu jsou spíše muži s nízkou sebekontrolou (zde jsou již rozdíly mezi skupinami statisticky významné), kteří tolerují násilí. Proměnná věk opět naznačuje, jakkoli jsou rozdíly mezi skupinami těsné, že členové gangu budou pravděpodobně o něco starší než potenciální členové gangu.

Tabulka 4: Vliv individuálních charakteristik v % – ostatní země

		Rakousko		Německo		Švýcarsko	
		ČG	PG	ČG	PG	ČG	PG
		(N=110)	(N=130)	(N=166)	(N=187)	(N=143)	(N=204)
Sebekontrola	vysoká	10,5	39,2	11,8	37,4	8,3	39,6
	nízká	89,5	60,8	88,2	62,6	91,7	60,4
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tolerance k násilí	vysoká	83,2	60,8	77,8	45,5	80,0	52,0
	nízká	16,8	39,2	22,2	54,5	20,0	48,0
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pohlaví	muž	69,1	49,2	70,5	47,1	71,1	47,0
	žena	30,9	50,8	29,5	52,9	28,9	53,0
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Věk	(průměr)	14,2	13,9	14,5	13,8	14,4	14,1

Pozn.: Rakousko: $C \text{ norm}$ (sebekontrola) = 0,311, $C \text{ norm}$ (tolerance k násilí) = 0,240, $C \text{ norm}$ (pohlaví) = 0,197

Německo: $C \text{ norm}$ (sebekontrola) = 0,283, $C \text{ norm}$ (tolerance k násilí) = 0,314, $C \text{ norm}$ (pohlaví) = 0,231

Švýcarsko: $C \text{ norm}$ (sebekontrola) = 0,327, $C \text{ norm}$ (tolerance k násilí) = 0,275, $C \text{ norm}$ (pohlaví) = 0,233

4.2.2. Rodina

Velký vliv na budoucí život jedince má nesporně rodina. Dokládají to mimo jiné i autoři Gottfredson a Hirshi [1990] ve své Obecné teorii kriminality nebo Tremblay [2007], který vyzdvihuje roli rodiny při osvojování si alternativního jednání k agresí (viz výše). Již dříve však Hirshi [1969/2002: 16-26] poukázal na význam rodiny v životě jedince, když formuloval svoji teorii sociální kontroly. Za hlavní příčinu delikvence totiž označuje slabá či narušená pouta jedince se společností, která jsou způsobena nedostatečným poutem (*attachment*) jedince k ostatním lidem (především pak významným druhým – rodiče, přátelé), nízkou oddaností (*commitment*) jedince k normám konformní společnosti, nedostatečným zapojením se do společenských aktivit (*involvement*) či nízkou vírou ve společensky uznávané hodnoty (*belief*).

Vliv rodiny na delikventní chování jedince je nejčastěji sledován z pohledu tří hlavních dimenzí rodinného života: struktury rodiny, vztahů v ní a s tím související kontroly jedince jeho rodiči.

Struktura rodiny nebývá v současnosti mnohými autory považována za hlavní prediktor delikventního chování jedince. Zatímco Barnes a Farrell [1992: 773] upozorňují na důležitou roli rodičovských praktik, podpory jedince a jeho monitoringu, Aebi et al. [2010: 197] mluví o slabém poutu jedince s matkou a otcem a nedostatečné kontrole z jejich strany.

Podle Aebiho [2010: 199] vliv struktury rodiny zaniká v případě, kdy je dynamika rodiny (vztahy mezi členy rodiny) stejná nebo alespoň podobná ve všech typech rodin. Jinými slovy, to, co je v souvislosti s delikventním chováním jedince důležité, není skutečnost, zda má oba nebo jednoho rodiče, ale to, zda jsou monoparentální a složené rodiny kvalitou vztahů podobné rodinám úplným.

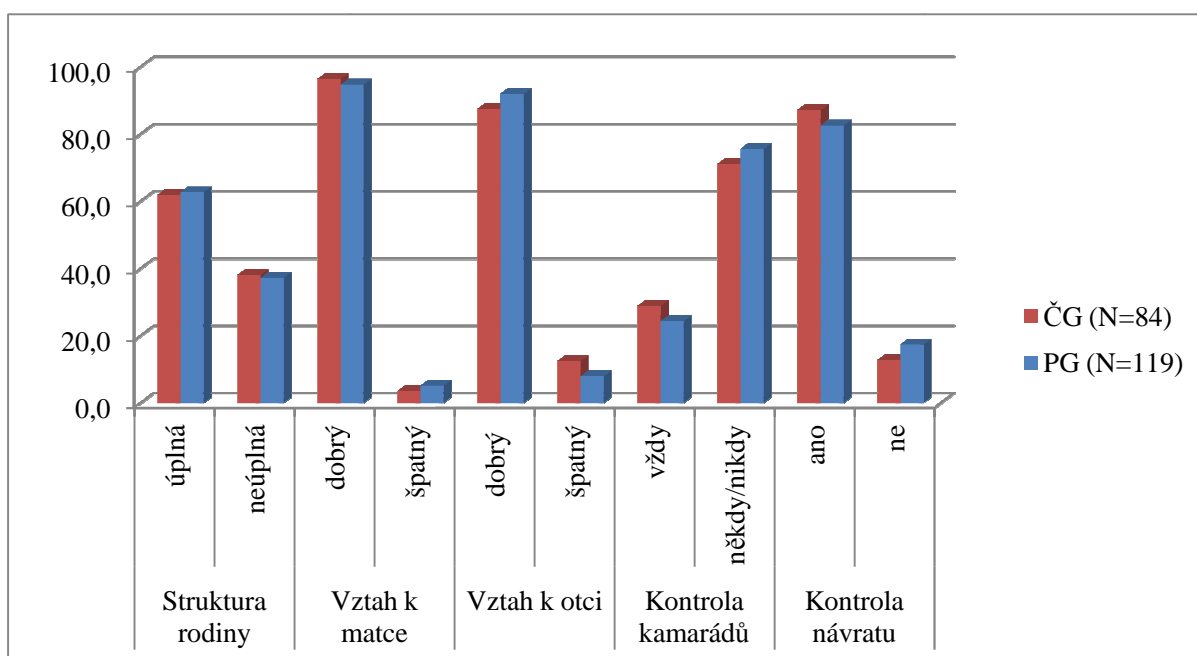
Jak uvádí Matoušek a Kroftová [2003: 42-43], „kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny je klíčovým činitelem osobnostního vývoje. (...) Studie delikventně jednajících mladistvých založené na popisu rodinného prostředí ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti.“

V neposlední řadě se zmíníme také o roli rodičovského dohledu neboli monitoringu, jímž rozumíme „míru informovanosti rodiče o tom, co dítě ve volném čase dělá, s jakými kamarády se stýká, kde se zdržuje, když není doma, kdy se vrací domů, v jakém stavu atp.“. [Matoušek a Kroftová 2003: 44-45] Jak uvádějí například Barnes a Farrell [1992] nebo Ehrensaft, M. K. & kol. [2003], nedostatečný dohled rodičů nad dětmi představuje jeden z důležitých prediktorů delikventního chování.

Pro následující analýzu jsme zohlednili čtyři proměnné související s vlivem rodiny na delikventní chování jedince. Jsou jimi struktura rodiny (úplná/neúplná), míra kontroly jedince rodičem (dohled nad kamarády, s kterými se jedinec stýká, a dohled nad dobou návratu domů) a kvalita vazeb v rodině, kterou měříme pomocí dvou proměnných. Především sledujeme, jak jedinec vychází s matkou a jak s otcem.⁴

Z výsledků pro Českou republiku (viz níže) vyplývá, že rozdíly vlivu rodiny pro analyzované skupiny respondentů nejsou statisticky významné. Přesněji, neexistuje vztah mezi členstvím v gangu a tím, zda je rodina úplná či ne, zda má jedinec dobré vztahy s rodiči nebo zda jej rodiče podrobují určité kontrole.

Graf 5: Vliv rodiny v % - ČR

Pozn.: p (struktura rodiny) > 0,05, p (vztah k matce) > 0,05*, p (vztah k otci) > 0,05,

p (kontrola kamarádů) > 0,05, p (kontrola návratu) > 0,05

*25 % buněk kontingenční tabulky mají očekávanou četnost < 5. Na Pearson Chi-square se proto nelze spolehnout. Avšak obecná tendence vztahu členů gangu k matce je dobře znázorněna a je podobná i pro další analyzované země.

4/ 6. Žiješ společně se svou vlastní matkou a otcem?

16. Jak dobře obvykle vycházíš s mužem, s kterým žiješ v domácnosti (otec, nevlastní otec...)?

17. Jak dobře obvykle vycházíš se ženou, s kterou žiješ v domácnosti (matka, nevlastní matka...)?

20. Vědí obvykle tví rodiče (nebo dospělí, s kterými žiješ), s kým se stýkáš, když nejsi doma?

21. Když jdeš večer ven, řeknou ti obvykle rodiče (nebo jiní dospělí), kdy máš být zpátky?

Při detailnějším pohledu na graf můžeme vyčíst, že více než polovina respondentů vyrůstá v úplné rodině (62 % pro členy gangu a 63 % pro potenciální členy gangu a vychází dobře se svojí matkou (96 % pro členy gangu a 95 % pro potenciální členy gangu), stejně tak jako se svým otcem (88 % pro členy gangu a 92 % pro potenciální členy gangu).

V případě míry kontroly jedince rodiči je situace následující. Většina respondentů z obou skupin (87 %, 83 %) je rodiči kontrolována, co se týká hodiny návratu domů. Naproti tomu, o tom, s jakými kamarády se jejich děti stýkají, už tolik přehledu nemají ani u jedné z analyzovaných skupin. O to, kdo jsou kamarádi jejich dítěte, se vždy zajímá pouze necelá třetina rodičů (29 % pro členy gangu a 24 % pro potenciální členy gangu). Níže v práci ovšem uvidíme, že jsou to právě delikventní přátelé a čas s nimi strávený, co má velký vliv na členství v gangu.

Tabulka 5: Vliv rodiny v % - ostatní země

		Rakousko		Německo		Švýcarsko	
		ČG	PG	ČG	PG	ČG	PG
		(N=110)	(N=130)	(N=166)	(N=187)	(N=143)	(N=204)
Struktura rodiny	úplná	66,4	66,9	64,5	71,4	69,9	73,0
	neúplná	33,6	33,1	35,5	28,6	30,1	27,0
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vztah k matce	dobrý	87,9	94,4	94,5	95,6	87,1	98,0
	špatný	12,1	5,6	5,5	4,4	12,9	2,0
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vztah k otci	dobrý	92,2	94,9	87,7	95,0	86,7	94,8
	špatný	7,8	5,1	12,3	5,0	13,3	5,2
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kontrola kamarádů	vždy	25,0	44,8	23,8	35,8	37,9	50,5
	někdy/nikdy	75,0	55,2	76,2	64,2	62,1	49,5
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kontrola návratu	ano	75,2	87,4	82,6	93,0	74,6	86,2
	ne	24,8	12,6	17,4	7,0	25,4	13,8
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Pozn.: Rakousko: **p (struktura rodiny) > 0,05, p (vztah k matce) > 0,05, p (vztah k otci) > 0,05,**

C norm (kontrola kamarádů) = 0,202, C norm (kontrola návratu) = 0,155

Německo: **p (struktura rodiny) > 0,05, p (vztah k matce) > 0,05,** C norm (vztah k otci) = 0,129,

C norm (kontrola kamarádů) = 0,130, C norm (kontrola návratu) = 0,158

Švýcarsko: **p (struktura rodiny) > 0,05,** C norm (vztah k matce) = 0,212, C norm (vztah k otci) = 0,142,

C norm (kontrola kamarádů) = 0,124, C norm (kontrola návratu) = 0,146

Pokud se nyní podíváme na tabulku č. 5 srovnávající ostatní země, zjistíme, že je zde situace podobná pouze v případě struktury rodiny. Ani u ostatních analyzovaných zemí neexistuje vztah mezi strukturou rodiny a členstvím v gangu. V případě Rakouska navíc neexistuje vztah mezi členstvím v gangu a vztahem k oběma rodičům a v případě Německa vzniká podobná situace v souvislosti se vztahem k matce. Vztahy mezi rodinnými proměnnými a analyzovanými skupinami respondentů jsou obecně spíše slabé. Výjimku tvoří Švýcarsko, kde má vztah k matce poměrně silný vliv na to, zda se respondent stane členem gangu (C norm = 0,212).

4.2.3. Škola

Mezi hlavní příčiny delikvence mládeže jsou v západních zemích řazeny mimo jiné také nezaměstnanost, nemajetnost, nízká motivace k práci či nedostatečné vzdělání. [Matoušek a Kroftová 2003: 68] Není tedy divu, že jednou z oblastí, kterou se zabýváme při studiu delikvence mládeže, je právě škola, přesněji školní klima a vztah jedince k této instituci.

Svou pozornost upínáme především k nižším vrstvám společnosti, jimž chceme nabídnout alespoň stejné výchozí podmínky pro život, jako mají jejich lépe postavení vrstevníci. Obecně jsou totiž vzdělávací instituce viděny jako prostředek ke zvýšení sociální mobility jedince. Naproti tomu však někteří autoři tvrdí, že jejich funkce je zcela opačná. Například Liazos [1978] uvádí, že hlavním úkolem jakékoli vzdělávací instituce je jedinci vštípit poslušnost, disciplínu a rigiditu, díky kterým bude později dobře vykonávat své povolání, jež mu v rámci sociální třídy, ve které se právě nachází, přísluší. Jeho tvrzení podporuje také Polk [1975: 321] když říká, že „proces třídění elit od ostatních jedinců představuje elementární dynamiku vzdělávacího systému“. Ti, kteří se tomuto procesu z nějakého důvodu nemůžou nebo nechtějí přizpůsobit a odmítají takový typ útisku (mluvíme nejčastěji o nižší třídě), inklinují k delikvenci. [Liazos 1978]

Toto nepřizpůsobení se se může projevat například zvýšenou mírou záškoláctví, ale i špatným vztahem jedince ke škole jako takové. Například Jenkins [1997] zkoumá důležitost pouta ke škole (attachment), oddanosti k ní (commitment), zapojení se do školních aktivit (involvement) a víry ve spravedlivé dohlížení učitelů nad jejími pravidly (belief) a potvrzuje jejich predikční roli v případě školní delikvence. Dodává však, že každý ze zmíněných prvků má větší či menší váhu. Například zapojení se do školních aktivit představuje nejslabší prvek ve formování vztahu jedince ke škole, a tedy nejslabší prediktor školní delikvence. [1997: 361] Existenci vztahu mezi spravedlivým a srozumitelným dohlížením instituce nad pravidly školy a delikvencí dále dokládají také autoři Gottfredson & kol. [2005]

Důležitým faktorem ovlivňujícím úspěchy jedince ve škole je bez pochyby také rodinné zázemí a přístup rodičů ke vzdělání svého dítěte. Jak dokládají výzkumy, „spolupráce rodiny a školy zlepšuje motivaci dětí pro učení a jejich výsledky ve škole“. [Matoušek a Kroftová 2003: 73] Míra zapojení rodiny do školního života jedince dále determinuje sílu jeho vztahu k ní. [Jenkins 1997]

Pro následující analýzu jsme použili proměnné měřící vztah jedince ke škole, kterou navštěvuje, dále záškoláctví⁵ a míru dezorganizace školy. Tento index jsme si vytvořili, a to opět pomocí faktorové analýzy s následným ověřením reliability celé škály prostřednictvím Crombachova alfa.

Faktorová analýza baterie otázek týkající se školy poukázala na existenci dvou hlavních dimenzí. První bychom mohli souhrnně nazvat Dezorganizace školy, druhou pak Pozitivní vztah ke škole a klima v ní. Existence těchto faktorů byla prokázána nejen v případě České republiky ale také u ostatních analyzovaných zemí. Hodnota KMO testu pro Rakousko je sice 0,692, přesto jsme k faktorové analýze přistoupili i u této země. Pohybuje se totiž těsně pod obecně doporučovanou hranicí 0,7.

Tabulka 6: Faktorová analýza pro ČR – škola

Otázky	Faktory	
	1 Dezorganizace školy	2 Pozitivní vztah ke škole a klima
Stesk po škole v případě stěhování [45.1]	-0,11	0,77
Zájem učitelů o žáky [45.2]	0,05	0,61
Má rád svou školu [45.3]	-0,20	0,80
Mimoškolní aktivity [45.4]	-0,01	0,57
Krádeže [45.5]	0,76	-0,07
Napadání a bitky [45.6]	0,80	-0,01
Poškozování a ničení věcí [45.7]	0,80	-0,01
Užívání drog [45.8]	0,62	-0,11
Variance %	24	29
Celková vysvětlená variance %	53	

Metoda: PCA. Rotace: Varimax. KMO = 0,726

Index Dezorganizace školy byl tedy vytvořen z následujících otázek:

45.5 V naší škole se hodně krade

45.6 Dochází zde často k napadání a k bitkám

45.7 V naší škole dochází k poškozování a záměrnému ničení mnoha věcí

45.8 Hodně se zde užívají drogy

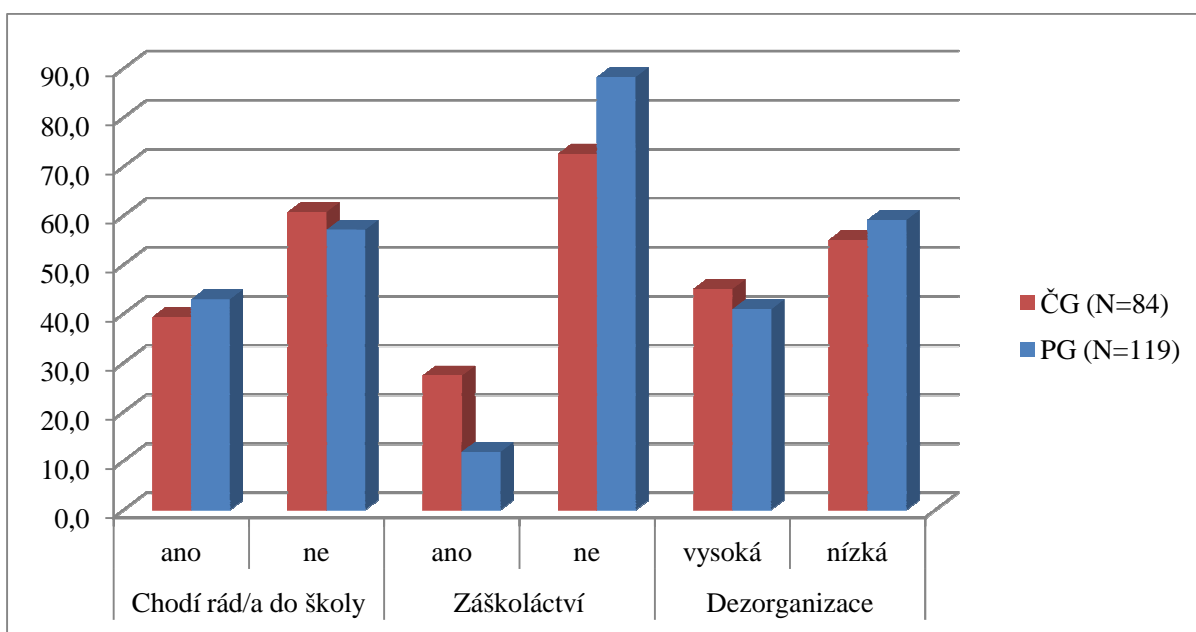
Pozn.: 1–Rozhodně souhlasím 4–Rozhodně nesouhlasím

5/ 41. Chodíš do školy většinou rád/a?

43. Byl/a jsi někdy během posledních 12 měsíců bez právoplatné omluvy „za školou“ minimálně jeden celý den?

Cronbachovo alfa se pro tyto otázky u všech analyzovaných zemí pohybuje v rozmezí od 0,709 do 0,741, což naznačuje dobrou konzistenci škály. Hodnoty tohoto indexu se nepatrně zvyšují odebráním otázky 45.8. Jde však o minimální zvýšení v podobě několika desetín, a proto jsme se rozhodli pro její zohlednění při vytváření zmíněného indexu Dezorganizace školy. Původní index o hodnotách 1 – vysoká, 2 – spíše vysoká, 3 – spíše nízká, 4 – nízká byl v průběhu analýz překódován na binární proměnnou o hodnotách 0 – nízká, 1 – vysoká.

Graf 6: Vliv školy v % – ČR

Pozn.: p (vztah ke škole) > 0,05, C norm (záškoláctví) = 0,195, p (dezorganizace) > 0,05

Výše prezentovaný graf mapuje vztah mezi školou a členstvím v gangu. Podobně jako u rodinných proměnných neexistuje vztah mezi členstvím v gangu a vztahem ke škole nebo dezorganizací v této instituci. Jedinou výjimku tvoří chození za školu. Zde pozorujeme poměrně silný vztah (v porovnání s ostatními proměnnými). Oproti potenciálním členům gangu (12 %) jsou členové gangu častěji za školou (27 %). To může mít souvislost především s tím, s kým tento čas respondenti tráví. Školáci totiž často vynechávají docházku společně nebo se po opuštění školy sejdou se svými problémovými kamarády. Ti, jak víme z dostupné literatury a jak také později ukážeme, hrají důležitou roli v souvislosti s členstvím respondenta v gangu.

Tabulka 7: Vliv školy v % – ostatní země

		Rakousko		Německo		Švýcarsko	
		ČG	PG	ČG	PG	ČG	PG
		(N=110)	(N=130)	(N=166)	(N=187)	(N=143)	(N=204)
Chodí rád/a do školy	ano	39,1	64,3	42,7	64,5	44,4	49,8
	ne	60,9	35,7	57,3	35,5	55,6	50,2
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Záškoláctví	ano	64,5	40,0	44,2	23,1	49,3	26,1
	ne	35,5	60,0	55,8	76,9	50,7	73,9
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dezorganizace	vysoká	67,3	43,0	55,3	42,2	54,7	34,5
	nízká	32,7	57,0	44,7	57,8	45,3	65,5
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Pozn.: Rakousko: C norm (vztah ke škole) = 0,244, C norm (záškoláctví) = 0,238,

C norm (dezorganizace) = 0,236

Německo: C norm (vztah ke škole) = 0,213, C norm (záškoláctví) = 0,218,

C norm (dezorganizace) = 0,130

Švýcarsko: **p (vztah ke škole) > 0,05**, C norm (záškoláctví) = 0,232, C norm (dezorganizace) = 0,197

Výsledky pro ostatní země se do značné míry liší (viz tabulka č. 7). Například dezorganizace školy ovlivňuje členství v gangu nejvíce v Rakousku (C norm = 0,236), avšak i u ostatních zemí můžeme mluvit o existenci vztahu mezi proměnnými. Je však poměrně slabý. U všech zemí kromě Švýcarska hraje důležitou roli, zda jedinec chodí rád do školy, nejvíce pak opět v Rakousku (C norm = 0,244). Záškoláctví vychází z analýz jako vůbec nejdůležitější školní proměnná, a to pravděpodobně z těch důvodů, který již byly zmíněny v případě České republiky.

4.2.4. Delikventní kamarádi

Delikvence je obecně považována na sociální akt odehrávající se převážně v partách. [Warr 2002, Matoušek a Kroftová 2003] Ty nejčastěji vznikají vydělením se z tzv. formálních skupin – spolužáci, svěřenci stejného zařízení pro rizikovou mládež.

Speciální pozornost je přitom věnována hlavně delikventním přátelům. Ti jsou považováni za jeden z nejsilnějších prediktorů delikvence, který byl kdy výzkumníky identifikován. [Warr 2002, Battin-Pearson & kol. 1998, Haynie 2001] V určité fázi jedinceva života jsou totiž schopni jej ovlivnit mnohem více než kdokoli jiný (rodiče, učitelé). Míra vlivu delikventních přátel na jedince se však mění podle toho, jak kvalitní jsou vztahy tohoto jedince s ostatními, pro něj důležitými osobami, se kterými se pravidelně stýká. „Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.“ [Matoušek a Kroftová 2003: 83]

V souvislosti s delikventními přáteli (ale i rodinou) a jejich vlivem na jedince často mluvíme o teorii sociálního učení neboli teorii diferencované asociace, kterou již v roce 1939 blíže specifikoval Sutherland. Ten předpokládal, že delikventnímu chování se jedinec učí stejným způsobem jako všem dalším běžným formám chování: prostřednictvím interakce se svým okolím, především pak primárními skupinami. Nestačí si přitom všítipit pouze tzv. behaviorální složku určitého vzorce delikventního chování, ale také složku kulturní. Přesněji řečeno, nestačí pouze vědět, jak vyloupit dům, tedy disponovat znalostí technik zločinu, důležité je mít motivaci k tomu jej spáchat, tedy chtít. [Munková 2001: 28]

O revizi Sutherlandovy teorie později usilovali především Akers a Burges (1966). Integrací behaviorální teorie operantního podmiňování do původní teorie sociálního učení ji rozšiřují o nové pojmy. Jsou jimi tzv. pozitivní a negativní posílení, respektive odměna a trest. V souvislosti s gangem a delikventním chováním jejich členů můžeme říci, že je to právě v těchto skupinách, kde je delikventní chování často silně odměňováno, zatímco konformní jednání je trestáno. Pokud zde jedinec tráví většinu času, existuje větší pravděpodobnost, že bude páchat delikventní činy, než kdyby tento čas trávil v blízkosti rodinných příslušníků, jejichž způsoby posílení jsou obvykle přesně opačné (jiná situace by samozřejmě nastala, pokud by tito příslušníci rodiny byli sami delikventní).

Přesto jsme nuceni uvést, že povaha kauzálního vztahu mezi delikventními kamarády a samotnou delikvencí je stále předmětem dohadů. [Haynie 2001: 1018] Není totiž zcela zřejmé, zda se jedinec stává delikventním bezvýhradně díky kontaktu s delikventními

kamarády, nebo zda již delikventní jedinec vyhledává jejich společnost. V praxi však můžeme předpokládat uplatnění obou těchto možností.

Některé důvody, proč jedinci páchají delikventní činy ve skupině, tedy co je k tomu vede, uvádí ve své knize *Companions in Crime Warr*. [2002: 45-70] Ten mluví o tzv. mechanismech sociálního vlivu. Uvádíme nejdůležitější z nich.

Strach z výsměchu je mechanismus, který existuje téměř ve všech společnostech. Jeho podstatou je posmívání se druhému jedinci, které může vyvolat otázku jeho způsobilosti být členem určité skupiny nebo přímo jeho odmítnutí touto skupinou. Vyloučením ze skupiny jedinec ztrácí identitu, pocit, že někam patří, a prestiž plynoucí z členství v ní. Strach z výsměchu je často důvodem, proč jedinci dělají nezákonné nebo velmi nebezpečné věci. *Loajalita* je jedním z nejdůležitějších elementů přátelství. Hlavním požadavkem na člena určité skupiny je jeho loajalita k ní a podílení se na rizikových či nezákonných aktivitách je vhodným prostředkem pro prokázání takovéto loajality.

Status je se strachem z výsměchu a loajalitou úzce spjat. Především vyjadřuje respekt a prestiž uvnitř skupiny, které, když jsou jednou jedincem dosaženy, se s velkou neochotou ztrácejí. Některé z výzkumů navíc naznačují, že jedním z hlavních cílů členů skupiny je vyhnout se statusu „břídil“ či „nula“.

Všechny tři zmíněné mechanismy jsou podle autora tzv. mechanismy konformity. Nezáleží na tom, zda jsme členy obyčejné skupiny přátel nebo například gangu. Strach z výsměchu přátel, loajalita k nim a dosažený status v rámci této skupiny nás vždy vedou ke konformitě s ní.

Také koncept *anonymity* se snaží o vysvětlení delikventní činnosti jako převážně sociálního chování. Strach ze sledování a následného odhalení se ztrácí, jsme-li členy větší skupiny jedinců. Efekty anonymity jsou však v případě delikventní skupiny o čtyřech členech často nejasné a mají pro ni spíše psychologický, subjektivní význam (anonymita hraje objektivně důležitou roli především u davů o sedmi stech lidech – viz Gustav Le bon).

Nicméně mechanismus *rozptýlení odpovědnosti* už může dobře fungovat i u menších skupin. Důsledkem spáchání nezákonného činu je morální odsouzení viníka jeho okolím. Toto odsouzení je však „zmírněno“ jeho rozprostřením na více jedinců, tedy rozptýlením morální odpovědnosti. Sám delikvent má navíc prostor k tomu, aby na svého společníka přesunul část své viny. [Warr 2002]

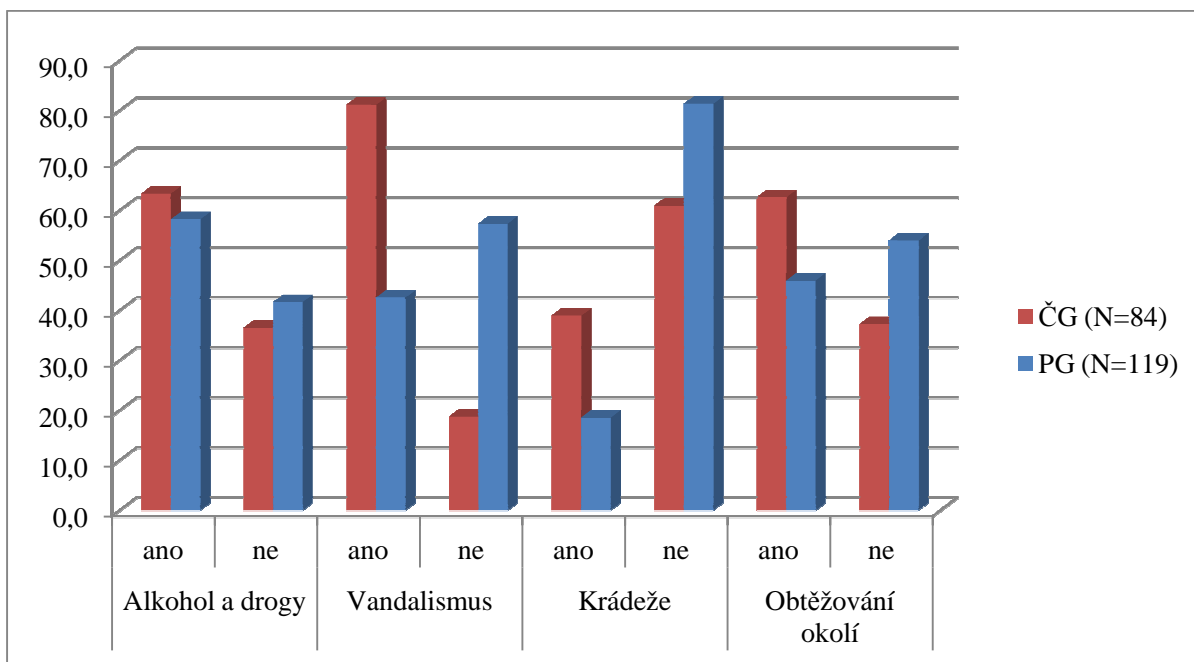
V následujících analýzách se pokusíme identifikovat, zda a jakým způsobem souvisí delikventní kamarádi s členstvím v gangu. Jak uvádí Buriánek [Podaná, Buriánek 2007: 53],

„lze předpokládat, že s růstem počtu rizikových kamarádů stoupá pravděpodobnost zapojení do problematických aktivit. Je rovněž pravděpodobné, že delikventní jedinci se obklopují stejně orientovanými kamarády“.

Následující graf ukazuje, jakým aktivitám analyzovaní respondenti České republiky holdují, když tráví volný čas se svými kamarády (v dotazníku otázka č. 37, viz příloha).

Graf 7: Activity s kamarády v % – ČR

Pozn.: $p(\text{alkohol a drogy}) > 0,05$, $C \text{ norm}(\text{vandalismus}) = 0,360$, $C \text{ norm}(\text{krádeže}) = 0,221$,
 $C \text{ norm}(\text{obtěžování lidí}) = 0,162$

Data ukazují, že obě skupiny poměrně rovnocenně (mezi skupinami neexistuje signifikantní rozdíl) užívají alkohol a drogy. V případě České republiky jde o více než polovinu jedinců, a to jak u členů gangu (63 %), tak u potenciálních členů gangu (58 %). To není překvapivé vzhledem k tomu, že tyto omamné látky často konzumují i konformní jedinci, kteří žádnou stálou partu kamarádů nemají. Podobná situace nastává také v případě obtěžování lidí. Zde již můžeme mluvit o určitém rozdílu mezi skupinami, vztah mezi proměnnými je však poměrně slabý ($C \text{ norm} = 0,162$).

Zajímavou informaci přináší poslední dvě aktivity. Ačkoli bychom mohli čekat, že nejsilnější statisticky významný vztah bude zjištěn v případě krádeží, je to ničení a poškozování věcí, kterými se od sebe analyzované skupiny respondentů nejvíce odlišují ($C \text{ norm} = 0,221$ versus $0,360$). Více než dvě třetiny členů gangu (81 %) mají kamarády, s kterými ničí a poškozují různé věci. U potenciálních členů gangu je jich méně než polovina (43 %).

Tabulka 8: Aktivity s kamarády v % – ostatní země

		Rakousko		Německo		Švýcarsko	
		ČG	PG	ČG	PG	ČG	PG
		(N=110)	(N=130)	(N=166)	(N=187)	(N=143)	(N=204)
Alkohol a drogy	ano	81,1	62,4	63,0	45,9	69,6	38,9
	ne	18,9	37,6	37,0	54,1	30,4	61,1
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vandalismus	ano	63,2	34,4	66,5	30,4	63,3	25,1
	ne	36,8	65,6	33,5	69,6	36,7	74,9
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Krádeže	ano	33,0	6,5	32,5	8,2	36,4	10,9
	ne	67,0	93,5	67,5	91,8	63,6	89,1
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Obtěžování okolí	ano	75,5	54,4	78,5	56,8	74,6	46,5
	ne	24,5	45,6	21,5	43,2	25,4	53,5
Celkem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Pozn.: Rakousko: C norm (alkohol a drogy) = 0,201, C norm (vandalismus) = 0,276,

C norm (krádeže) = 0,322, C norm (obtěžování lidí) = 0,214

Německo: C norm (alkohol a drogy) = 0,169, C norm (vandalismus) = 0,339,

C norm (krádeže) = 0,292, C norm (obtěžování lidí) = 0,225

Švýcarsko: C norm (alkohol a drogy) = 0,288, C norm (vandalismus) = 0,357,

C norm (krádeže) = 0,293, C norm (obtěžování lidí) = 0,269

Také u ostatních analyzovaných zemí pozorujeme statisticky významné rozdíly mezi skupinami (viz tabulka č. 8). Největší se projevují v případě vandalismu a krádeží (například v Německu C norm (vandalismus) = 339, C norm (krádeže) = 292), tedy u činů, které jsou společnostmi obecně více odsuzovány a trestány než pití alkoholu, užívání drog nebo obtěžování okolí.

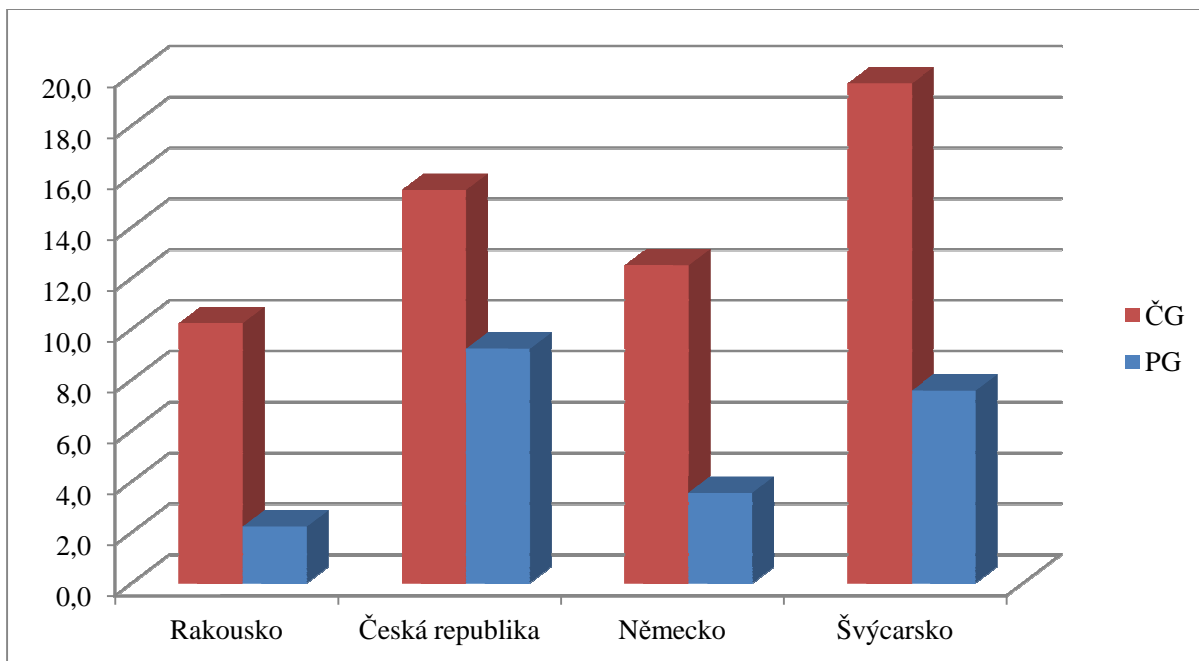
Z prezentovaného grafu můžeme například vyčíst, že více než jedna třetina členů gangu z Německa (32,5 %) má kamarády, se kterými často krade, oproti zanedbatelnému počtu (8,2 %) potenciálních členů gangu. Podobná situace nastává také u Rakouska (33 % versus 6,5 %).

Nejen aktivity s problémovými kamarády, ale také jejich počet hraje často důležitou roli.

Zatímco v prvním případě jsme zjistili, jakým rizikovým aktivitám holdují delikventní členové gangu spolu se svými kamarády, nyní se zaměříme na jejich počet a budeme logicky předpokládat, že delikventní členové gangu budou mít více problémových kamarádů než druhá analyzovaná skupiny respondentů.

Graf č. 8 uvádí průměrné počty⁶ všech rizikových kamarádů analyzovaných respondentů pro všechny analyzované země.

Graf 8: Počet rizikových přátel v průměrných hodnotách – ostatní země

Průměry jsou vypočítány z adjustovaných proměnných, tedy takových proměnných, kde jsou brány na zřetel extrémní hodnoty. Nedochází tak k výraznému zkreslení výsledků. To je většinou zapříčiněno respondenty, kteří neberou výzkum vážně a uvádějí do dotazníku nereálné hodnoty.

Z grafu je zřejmé, že průměrný počet kamarádů členů gangu se výrazně liší od průměrného počtu kamarádů potenciálních členů gangu, a to u všech analyzovaných zemí. Největší rozdíl nacházíme u švýcarských respondentů (průměrný počet kamarádů členů gangu je 20, potenciálních členů gangu 8), avšak rozdíly u všech analyzovaných skupin jsou více než zřejmé. Náš předpoklad byl tedy potvrzen.

6/ Počty rizikových přátel byly vypočítány součtem počtu přátel, kteří zkusili měkké nebo tvrdé drogy, ukradli něco z obchodu nebo supermarketu, vloupali se do budovy s cílem něco ukrást, vyhrožovali zbraní nebo zbitím, aby jim druhá osoba vydala peníze nebo jinou věc, nebo ji zbili či těžce zranili holí, nožem nebo podobným předmětem. Blíže viz příloha, otázka dotazníku č. 48.

4.3. Nejvýznamnější rizikové faktory

Po jednotlivém prozkoumání proměnných z různých oblastí lidského života, které ovlivňují členství v gangu, přistoupíme k souhrnné logistické regresi a vytvoření modelu rizikových faktorů, které nejobstojněji předpovídají chování naší závislé proměnné. Vstupními proměnnými tak budou všechny již dříve zmíněné proměnné týkající se individuálních charakteristik jedince, jeho rodiny, školy, do které dochází, a rizikových přátel, se kterými se stýká.

Vzhledem k tomu, že do této analýzy vstupovaly proměnné, které se mohly navzájem ovlivňovat více, než je přípustné, jsme byli nuceni zohlednit také hodnoty korelačních koeficientů a zjistit, zda nedochází k jevu, který nazýváme multikolinearita. Díky ní jsou statistické testy, na kterých je logistická regrese založena, nepřesné. Analyzované proměnné však mezi sebou nebyly silně korelovány, a proto jsme nebyli nuceni vyřadit žádnou z analyzovaných proměnných.

Jak jsme již uvedli, pracujeme pouze s binárními proměnnými (také počet rizikových kamarádů jsme rekódovali na binární proměnnou: 0 – méně než dva kamarády, 1 – dva a více kamarádů). Stejná povaha (škála) proměnných nám je umožní v modelu určité země srovnávat mezi sebou a ohodnotit, který z rizikových faktorů nejlépe predikuje členství v gangu.

Důvodem pro rekódování proměnných do dvou kategorií, tedy na proměnné binární, byl především malý počet respondentů, se kterými v analýze pracujeme. S tím souvisí také problém nízké obsazenosti kontingenčních tabulek a níže prezentované logistické regrese, jejichž výsledky by byly z toho důvodu zkreslené.

Níže uvedená tabulka prezentuje výsledky logistické regrese, s pomocí které jsme se pokusili identifikovat nejvýznamnější rizikové faktory členství v gangu. Vidíme, že pro každou z analyzovaných zemí se výsledky liší. V případě Rakouska a České republiky jsou to aktivity s kamarády, které nejlépe předvídají, zda se jedinec stane členem gangu. Například rakouský respondent, který s kamarády krade, má téměř sedmkrát větší šanci ($Exp = 6,821$), že se stane členem gangu. Nejlepším prediktorem v případě Německa je počet rizikových přátel. Ti z respondentů, kteří mají více než dva rizikové kamarády, mají také sedmkrát větší šanci ($Exp = 7,118$) stát se členem gangu. Zatímco u těchto zemí se nejsilnější prediktory vždy týkají určitým způsobem delikventních kamarádů, u Švýcarska je tomu jinak. Zde členství v gangu překvapivě nejlépe předpovídá vztah jedince k matce ($Exp = 7,687$). Počet rizikových přátel

je však hned druhým nejsilnějším rizikovým faktorem. Švýcarský respondent, který má alespoň dva rizikové kamarády, má také téměř čtyřikrát větší šanci ($Exp = 3,919$) stát se členem gangu.

Nesmíme samozřejmě zapomenout, že zmíněné interpretace pro dané proměnné jsou relevantní tehdy, jsou-li ostatní proměnné v modelu kontrolovány.

Tabulka 9: Rizikové faktory

		B	Sig.	Exp (B)	Interval spolehlivosti
Rakousko	Krádeže s kamarády (ano)	1,920	0,000	6,821	2,427 - 19,167
	Pohlaví (muž)	1,733	0,000	5,660	2,652 - 12,079
	Rizikovní přátelé (2 a víc)	1,158	0,001	3,183	1,602 - 6,326
	Vztah ke škole (dobrý)	0,895	0,011	2,448	1,231 - 4,867
	Dezorganizace školy (vysoká)	0,873	0,012	2,395	1,213 - 4,727
Česká republika	Vandalismus s kamarády (ano)	1,620	0,000	5,053	2,536 - 10,068
	Záškoláctví (ano)	0,867	0,041	2,379	1,037 - 5,458
	Pohlaví (muž)	0,792	0,027	2,208	1,095 - 4,450
Německo	Rizikovní přátelé (2 a víc)	1,963	0,000	7,118	3,494 - 14,499
	Pohlaví (muž)	1,073	0,000	2,924	1,654 - 5,172
	Tolerance násilí (vysoká)	0,966	0,001	2,627	1,464 - 4,713
	Vandalismus s kamarády (ano)	0,895	0,002	2,448	1,381 - 4,337
Švýcarsko	Vztah k matce (špatný)	2,040	0,005	7,687	1,823 - 32,423
	Rizikovní přátelé (2 a víc)	1,366	0,005	3,919	1,511 - 10,166
	Sebekontrola (nízká)	1,198	0,002	3,313	1,542 - 7,118
	Vandalismus s kamarády (ano)	1,024	0,001	2,784	1,519 - 5,101
	Pohlaví (muž)	0,932	0,003	2,540	1,371 - 4,706
	Alkohol a drogy s kam. (ano)	0,656	0,034	1,927	1,050 - 3,536

N: Rakousko = 206, Česká republika = 195, Německo = 294, Švýcarsko = 283.

Nagelkerke R²: Rakousko = 0,413, Česká republika = 0,241, Německo = 0,386, Švýcarsko = 0,406.

4.4. Nejvýznamnější diskriminátory

Z výsledků logistické regrese je zcela zřejmé, že jsou to právě problémoví kamarádi, kteří v souvislosti s členstvím v gangu hrají důležitou predikční roli, a to nejen v případě České republiky, ale také v případě všech ostatních analyzovaných zemí. Zde je kromě aktivit s kamarády důležitý také jejich počet. Důležitou roli však hraje například i pohlaví jedince.

Pokud bychom chtěli v této fázi analýzy uvažovat o rozšíření naší definice gangu o další podmínku, mohli bychom tedy *teoreticky* uvažovat nejen o vytvoření určitého indexu „kamarádství“, ale také o podmínce pohlaví.

K vyhledání algoritmu pro zařazení jedince do určité skupiny se často používá tzv. diskriminační analýza. V našem případě jsme ji nepoužili, protože pracujeme s daty, která nesplňují požadavky pro to, abychom k ní mohli přistoupit. Dali jsme tedy přednost logistické regresi, která je jakousi variantou té diskriminační a kterou je v případě nesplnění požadavků doporučováno použít. Nevyžaduje totiž téměř žádné předpoklady.

Logistická regrese má však také své zápory. Předpokládá kauzální vztah, tedy, že nejdříve působí na jedince určitý rizikový faktor neboli prediktor, a až následně se stane členem gangu.

Abychom zjistili, zda analyzované proměnné členství v gangu nejen dobře predikují, ale také dobře diskriminují mezi členy gangu a potenciálními členy gangu, zkusili jsme (i když předpoklady nejsou splněny a nemáme dostatek pozorování pro rozdělení souboru do dvou skupin – analyzované a ověřovací) podrobit naše data také diskriminační analýze.

V níže uvedené tabulce jsou prezentovány výsledky z tzv. Structure matrix (strukturní matrice), která uvádí korelaci každé proměnné s diskriminační funkcí. Tyto Pearsonovy koeficienty se také někdy nazývají strukturní koeficienty nebo diskriminační zátěže a slouží podobně jako faktorové zátěže ve faktorové analýze. Strukturní matrice tedy jinými slovy uvádí, které z analyzovaných proměnných mají největší vliv na diskriminační skóre, respektive na přiřazení jedince do té či oné analyzované skupiny. Výhodou hodnot této matrice je především to, že jsou na rozdíl od regresních (viz tabulka 9) a standardizovaných kanonických koeficientů očištěny od vlivu ostatních proměnných v modelu.

Jak vidíme v níže uvedené tabulce, pořadí proměnných se změnilo. Zatímco v regresní analýze bylo pohlaví u Německa a Rakouska druhou nejdůležitější proměnnou, nyní jej v obou případech „předběhly“ proměnné týkající se problémových kamarádů. Ti nejlépe

diskriminují mezi skupinami respondentů. Stejně tak u Švýcarska se situace změnila. Vztah k matce má nyní nejslabší diskriminační potenciál.

Tabulka 10: Strukturní matrice – diskriminační analýza ⁷

Rakousko		Česká republika	
	Funkce 1		Funkce 1
Krádeže s kamarády	0,515	Vandalismus s kamarády	0,883
Rizikovní přátelé (2 a víc)	0,502	Záškoláctví	0,419
Pohlaví	0,445	Pohlaví	0,341
Dezorganizace školy	0,403		
Vztah ke škole	0,381		

Německo		Švýcarsko	
	Funkce 1		Funkce 1
Rizikovní přátelé (2 a víc)	0,633	Vandalismus s kamarády	0,621
Vandalismus s kamarády	0,585	Rizikovní přátelé (2 a víc)	0,540
Tolerance násilí	0,565	Sebekontrola	0,527
Pohlaví	0,414	Alkohol a drogy s kamarády	0,497
		Pohlaví	0,373
		Vztah k matce	0,318

Pozn.: Celková úspěšnost klasifikace:

Česká republika = 70 %, Rakousko = 75 %,

Německo = 76 %, Švýcarsko = 75 %

Jak jsme již zmínili, předpoklady pro diskriminační analýzu nebyly splněny. Výše prezentované výsledky jsou proto spíše orientační. Na druhou stranu přinášejí vcelku logické informace. Zatímco výstupem regresní analýzy jsou prediktory členství v gangu, tedy není překvapivé, že pohlaví a vztah k matce ve Švýcarsku zde hrají důležitou roli, strukturní matrice diskriminační analýzy uvádí ty proměnné, které mezi skupinami nejlépe diskriminují. U České republiky jsou to aktivity s kamarády (vandalismus), u ostatních zemí také jejich počet.

^{7/} V rámci diskriminační analýzy uvádíme hodnoty strukturní matrice a pouze okrajově celkovou úspěšnost klasifikace. Důvodem je, že předpoklady pro její realizaci nebyly splněny a že nás v první řadě zajímá, jaký má každá z analyzovaných proměnných diskriminační potenciál, a ne to, jak kvalitní diskriminační model jsme pomocí těchto proměnných vytvořili.

4.5. Rozšíření definice gangu

Vzhledem k výsledkům regresní a diskriminační analýzy jsme se rozhodli o rozšíření námi vytvořené definice gangu o další podmínku. Ta by měla zajišťovat rozlišení členů gangu od potenciálních členů gangu.

Každý z členů gangu by měl mít alespoň dva delikventní kamarády (vycházíme z toho, že v sociologii znamenají už tři osoby skupinu) nebo by se měl se svými kamarády podílet na rizikových aktivitách (vandalismus, krádeže).

Finální definice gangu tedy zní (původní definování viz str. 35):

Gang je skupina existující více než tři měsíce, jejíž členové tráví hodně času na veřejných místech, považují se za gang, jsou delikventní (alespoň dva činy stejné či různé povahy za uplynulý rok) **a mají problémové nebo delikventní kamarády** (alespoň dva delikventní kamarádi nebo provádění rizikových aktivit s kamarády).

(Pro operacionalizaci této definice využíváme proměnné, které jsme představili v průběhu této práce.)

Věříme, že výhodou takto rozšířené definice je, že zmírňuje nedostatky té první, kterou jsme vytvořili. Jak jsme již uvedli, ukazatel delikvence vytvořený na začátku analytické části měří především delikvenci konkrétního jedince, a ne celé delikventní skupiny. Nemohli jsme si být tedy stoprocentně jisti, zda není delikventní pouze jeden člen gangu. Přidáním podmínky delikventních kamarádů tento problém částečně řešíme.

Finální definice gangu je v podstatě revizí definice gangu skupiny Eurogang. Vždy proto musíme brát v potaz, že jsme vycházeli z již existující definice, kterou jsme se snažili vylepšit na základě informací o způsobech tvorby definic a na základě našeho subjektivního úsudku. Definice Eurogangu vznikla pro účely mezinárodního výzkumu ISRD-2 a z jeho dat vychází také zmíněná revize. To znamená, že k jejímu vytvoření jsme byli nuceni použít pouze ty informace, které byly v těchto datech obsaženy. Tento fakt naše možnosti identifikace člena gangu a jeho definování značně omezil.

Pro částečnou revizi definice Eurogangu jsme se rozhodli, protože věříme, že je lepší již zavedené věci modifikovat, pokud v nich najdeme slabiny, než je zcela zrušit a začít od takzvané od nuly.

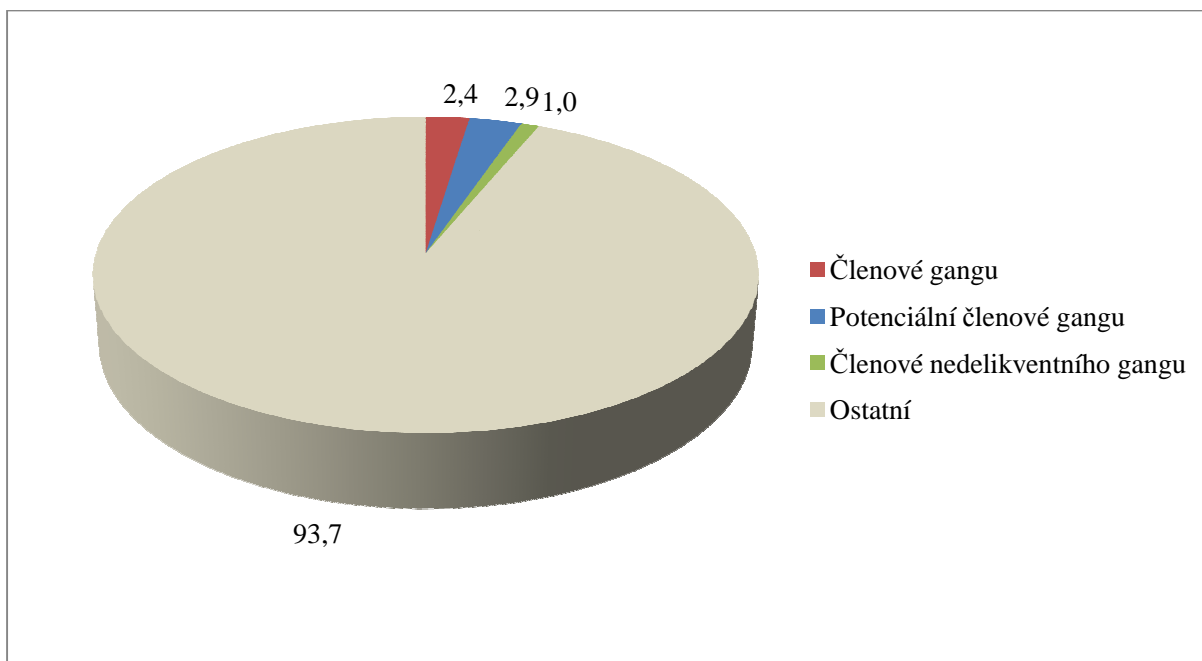
Níže uvedený graf ukazuje zastoupení členů gangu v souboru. Podle naší definice je zastoupení členů gangu v České republice minimální (2,4 %). Mimo členy gangu jsme dále rozdělili soubor na potenciální členy gangu (splňují všechny podmínky, ale nejsou buď sami

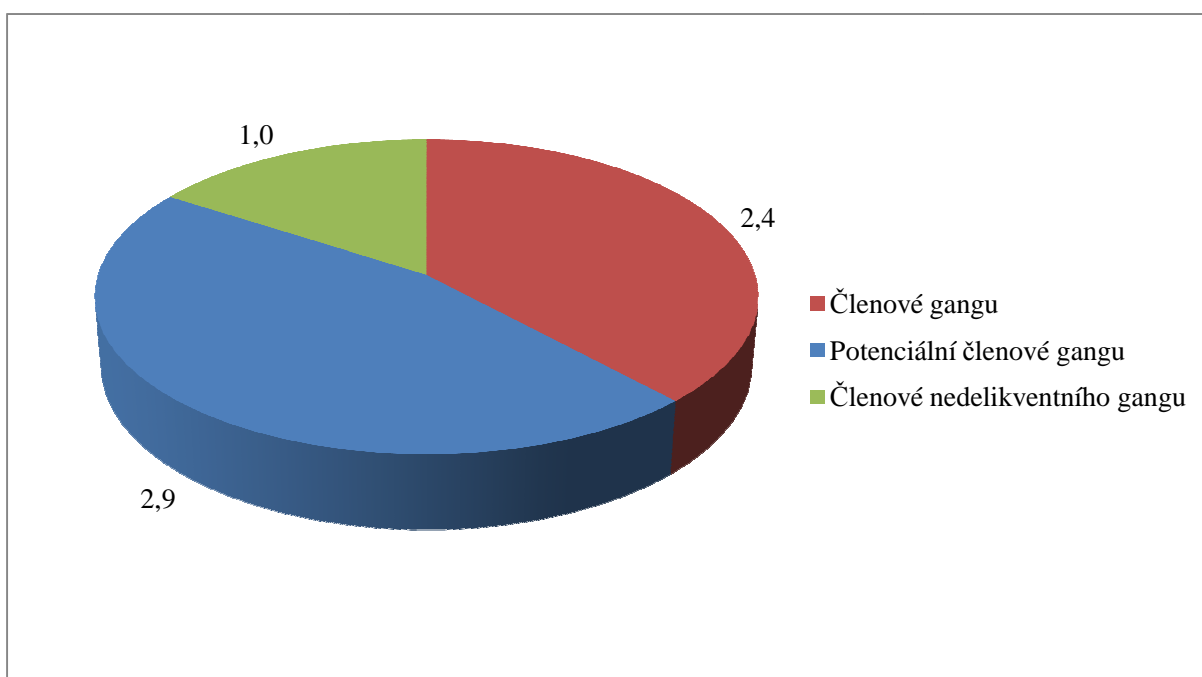
delikventní, nebo nemají delikventní kamarády) a členy nedelikventního gangu (splňují všechny podmínky, ale nejsou ani delikventní ani nemají delikventní kamarády) a ty ostatní.

Pro lepší přehlednost prezentujeme ještě jeden graf, který neobsahuje skupinu „Ostatní“.

Graf 9: Zastoupení členů gangu v souboru v % – ČR

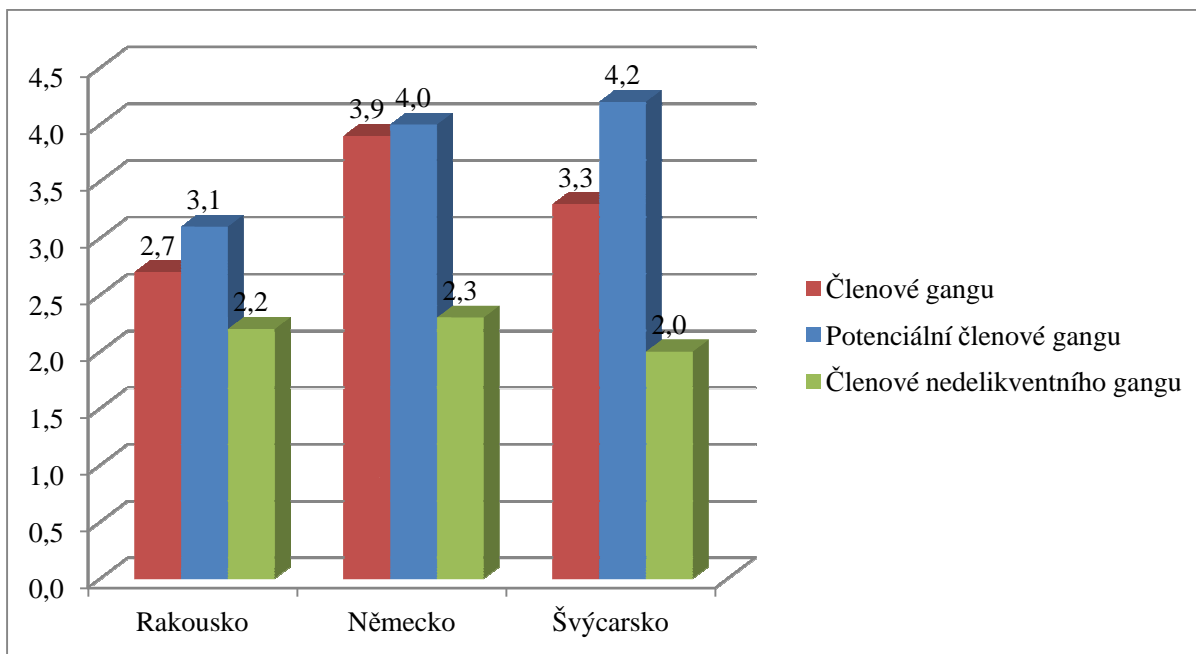

Graf 10: Zastoupení členů gangu v souboru v % – ČR (bez skupiny „Ostatní“)

Při porovnání s ostatními zeměmi vidíme, že Česká republika má nejméně členů gangu (2,4 %). Nejvíce členů gangu má Německo (3,9 %). V celkovém měřítku jsou si však země v počtu respondentů, kteří jsou členy gangu, poměrně podobné.

Graf 11: Zastoupení členů gangu v souboru v % – ostatní země (bez skupiny „Ostatní“)

Na závěr této podkapitoly je třeba dodat, že ačkoli jsme se rozhodli přidat podmínku problémových kamarádů přímo do definice, nabízejí se nám další možnosti, jak výsledků analýz využít.

V první řadě se můžeme rozhodnout ponechat danou proměnnou jako významný prediktor. Další, neméně zajímavou možností, je považovat ji za jakési validizační kritérium členství v gangu. Proměnná problémových kamarádů (ať už aktivity s kamarády nebo jejich počet) by tak nebyla přímou součástí definice gangu, v podstatě by ale ověřovala, zda byla tato definice dobře vytvořena.

4.6. Univerzální definice gangu napříč Evropou?

V tomto okamžiku se nabízí věnovat pár řádků problému univerzální definice gangu. Doposud mnoho výzkumníků z mnoha koutů světa si pokládá otázku, zda existuje univerzální definice gangu. My se však domníváme, že aktuální otázkou není, zda tato definice existuje, ale zda jsme schopni ji vytvořit...

V průběhu psaní této práce a na základě všech informací, ze kterých jsme čerpali, ale i z výsledků analýz, které jsme provedli, musíme konstatovat, že se kloníme spíše k tomu názoru, že nebude možné univerzální definici gangu vytvořit.

V teoretické části práce jsme viděli, že existuje řada způsobů tvorby definic. Je pouze na výzkumníkovi, jaký způsob zvolí, jakým se bude inspirovat. Během analýzy dat jsme sice dokázali pro všechny analyzované země identifikovat proměnné, díky kterým jsme vytvořili naši finální definici gangu, nicméně není jisté, zda najdeme podobnou shodu také u dalších zemí Evropy.

V optimismu o možnosti vytvoření jedné definice gangu nám stojí ale i další překážky, které považujeme za důležité. Jsou jimi povaha sociálních jevů, vědy a výzkumů, pojem gang a výzkumník jako takový.

Téměř každý z výzkumů delikvence je odlišný. Každý má jiný obsah, jiný cíl, jiné místo, kde je realizován. Stejně tak každý z výzkumů je veden jinými výzkumníky, kteří mají na definování toho či onoho pojmu (stejně jako my) úplně jiný názor. Gang je totiž sociální konstrukt, který existuje, ale my zatím nejsme schopni ho detailně popsat. A z naší snahy o alespoň částečný popis tohoto společenského fenoménu pramení existence mnoha definic gangu, které byly doposud vyřčeny, napsány nebo publikovány. Stejně tak jako se mění sociální realita, mění se také podstata gangu v naší společnosti. Vytvoření univerzální definice gangu se tak pojí s mnoha problémy, které zatím je a bude i nadále těžké eliminovat.

5. Závěr

Cílem této metodologicky orientované práce bylo zaprvé revidovat původní definici gangu a její operacionalizaci, která byla pro výzkum ISRD-2 navržena skupinou Eurogang, a zadruhé ohodnotit, na základě výsledků této revize, možnosti vytvoření univerzální definice gangu.

Práce v řadě aspektů vychází z bakalářské práce autorky, kde jsme se již zabývali vhodností jednotlivých otázek identifikujících respondenta jako člena gangu (otázky č. 29–33, viz dotazník). Dospěli jsme k názoru, že otázky na nezákonnou činnost jedince a jeho skupiny jsou příliš obecné a pro respondenty ve věku 12–17 let poměrně nevhodné. Ti nemusí slovo „nezákonné“ správně pochopit, respektive ho nemusí pochopit tak, jak zamýšlí výzkumník.

Z toho důvodu jsme hned v první části analýzy zkonstruovali ukazatel delikvence z konkrétních činů, které jedinec spáchal, a nahradili jsme jím nevhodné otázky úvodní definice Eurogangu. Takto revidovaná definice nám umožnila rozdělit soubor na dvě dále analyzované skupiny, tedy členy gangu, kteří byli delikventní, a potenciální členy gangu, kteří delikventní nebyli.

V další části práce jsme se zabývali především hledáním těch proměnných, které s členstvím gangu nejvíce souvisí. Tím jsme se v podstatě přiblížili jednomu ze způsobů tvorby definic, tzv. syntetické definici. Na gang je nahlíženo jako na sociální konstrukt, který definujeme určitým množstvím vhodných atributů s ním tak či onak souvisejících. Definici gangu si v podstatě skládáme.

Od jednoduché bivariační analýzy přecházíme k regresní a diskriminační analýze a identifikujeme ty z proměnných, které mají nejlepší predikční, ale zároveň také diskriminační potenciál. Proměnné, které tyto požadavky splnily pro všechny analyzované země nejlépe, byly aktivity s delikventními kamarády (vandalismus, krádeže) a jejich počet.

Vzhledem k výsledkům těchto analýz jsme se tedy rozhodli rozšířit již částečně revidovanou definici gangu o další podmínku. Každý člen gangu musí být nejen delikventní, zároveň musí být v určitém kontaktu s dalšími delikventními jedinci.

Takto vytvořená definice má oproti původní definici Eurogangu jisté výhody. Měří, zda je respondent sám opravdu delikventní. Výzkumník navíc přesně ví, co si může pod pojmem „delikventní“ představit, protože si ukazatel delikvence sám zkonstruoval. Zároveň však kontrolujeme, zda má člen gangu nějaké delikventní kamarády, tedy není delikventní pouze

on, ale také jeho kamarádi, o kterých předpokládáme, že jsou členy téže skupiny. Delikventní chování je totiž určitým sociálním aktem, a tudíž se dá předpokládat, že páchá-li jedinec nějaké nezákonné věci, dělá to velmi pravděpodobně se svými delikventními kamarády.

Ačkoli jsme podmínku problémových kamarádů integrovali přímo do definice gangu, nabízíme také jiná řešení problému: ponechat tyto proměnné jako prediktory nebo je považovat za určité validizační kritérium členství v gangu.

Z našeho pohledu zajímavým aspektem této práce je právě konstrukce vlastního ukazatele delikvence. Věříme, že stejně tak, jako jsme si jej z dostupných informací z ISRD-2 zkonstruovali my, si ho může, zcela oprávněně, zkonstruovat i jiný výzkumník. Předpokládáme-li, že gang je delikventní skupina, tedy že jeho členové jsou delikventní, musíme rozhodnout, co pro nás znamená „být delikventní“.

Existuje mnoho typů delikventních činů. Obvykle si však vytvoříme vzorek těch, které jsou páhány nejčastěji. Můžeme ale předpokládat, že bude v každé zemi tento vzorek stejný?

Podobný problém jsme řešili také v případě identifikace těch proměnných, které měly největší predikční a diskriminační potenciál. V případě námi zvolených zemí a za pomoci námi vybraných dat jsme je našli (avšak malou výjimkou byla Česká republika, kde počet delikventních kamarádů není až tak důležitý). Bylo by tomu tak ale i v případě, kdybychom brali v úvahu všechny evropské země?

Na základě informací, které jsme zde uvedli, se zatím přikláníme k názoru, že stejně jako nemůžeme být v sociálních vědách nikdy zcela objektivní, nepovede se nám vytvořit ani univerzální definici gangu, která by byla vhodná pro studium jeho členů ve všech zemích Evropy či dokonce za jejími hranicemi. Jsme však zatím pouze na začátku bádání (přeci jen jsme zatím analyzovali data ISRD-2, a to pouze pro čtyři evropské země), a proto se může stát, že jednou budeme nuceni náš názor změnit.

6. Literatura

Aebi, F. (2006). *Comment mesurer la délinquance ?* Paris: Armand Colin.

Aebi, M. F., Lucia, S. & Egli, N. (2010). Famille et délinquance: La situation en Suisse selon les sondages de délinquance autoreportée (ISRD) de 1992 et de 2006. In Kuhn, A., Vogler, F., Steiner, S., Dittmann V., Bessler, C., (Eds.). *Junge Menschen und Kriminalität/Les jeunes et la criminalité* (str. 163-207). Berne: Stämpfli.

Ball, R. A. & Curry, G. D. (1995). The logic of definition in criminology: Purposes and methods for defining "gangs". *Criminology*, 33 (2), 225-245.

Barnes, G. M., Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency, and related problem behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54 (4), 763-776.

Battin, S. R., Hill, K. G., Abbott R. B. & kol. (1998). The contribution of gang membership to delinquency beyond delinquent friends. *Criminology*, 36 (1), 93-115.

Battin-Pearson, & kol. (1998). Gang Membership, Delinquent Peers, and Delinquent Behavior. *Juvenile Justice Bulletin*. U.S. Dept. of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, [cit. 15.3.2012]. Dostupné na internetu: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles/171119.pdf>>.

Bell, K. E. (2007). Gender and Gangs: A Quantitative Comparison. *Crime & Delinquency*, 55, 363-387.

Bjerregaard, B. (2002). Self-definition of Gang Membership and Involvement in Delinquent Activities. *Youth Society*, 34, 31-54.

Burgess, R. L., Akers, R. L. (1966). A Differential Association-Reinforcement Theory of Criminal Behavior. *Social Problems*, 14 (2), 128-147.

Decker, S. H., Van Winkle, B. (1996). *Life in the Gang: Family, Friends and Violence* [online]. New York: Cambridge University Press, [cit. 6.1.2012]. Dostupné na internetu: <http://books.google.cz/books?id=shmK3PaaT_UC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

Ehrensaft, M. K. & kol. (2003). Maternal antisocial behavior, parenting practices, and behavior problems in boys at risk for antisocial behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 12, 1, 27-40.

Enzmann, D. & kol. (2010). Self-reported youth delinquency in Europe and beyond: First results of the Second International Self-Report Delinquency Study in the context of police and victimization data. *European Journal of Criminology*, 7, 159-183.

- Esbensen, F. A. & kol. (2001). Youth Gangs and Definitional Issues: When is a Gang a Gang, and Why Does it Matter? *Crime & Delinquency*, 47 (1), 105-130.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Praha: Argo.
- Gottfredson, M., Hirshi, T. (1990). *General Theory of Crime*. California: Stanford University Press.
- Gottfredson G.D. & kol. (2005). School Climate Predictors of School Disorder: Results from a National Study of Delinquency Prevention in Schools. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 42, 412-444.
- Grasmick, H. G. et al. (1993). Testing the core empirical implications of Gottfredson and Hirshi's general theory of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30 (1), 5-29.
- Haymoz, S. (2010). *Les gangs en Suisse: délinquance, victimization et facteurs de risque*. Lausanne: Université de Lausanne.
- Haynie, D. L. (2001). Delinquent Peers Revisited: Does Network Structure Matter? *American Journal of Sociology*, 106 (4), 1013-1057.
- Hirshi, T. (2002). *Causes of Delinquency*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Holcr, K. (2009). *Kriminologie*. Praha: Nakladatelství Leges.
- Hrčka, M. (2001). *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Huff, C. R. (1998). *Comparing the Criminal Behavior of Youth Gangs and At-Risk Youths*. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice.
- Jenkins, P. H. (1997). School Delinquency and The School Social Bond. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34 (3), 337-367.
- Klein, M. W. (1995). *The American street gang: Its nature, prevalence, and control*. New York: Oxford University Press.
- Klein, M. W. & Crawford, L. Y. (1967). Groups, Gangs and Cohesiveness. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 4, 63-75.
- Klein, M. W., Kerner, H.-J., Maxson, C. L. & Weitekamp, E. G. M. (2001). *The Eurogang Paradox*. Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Kuhn, A. (2002). *Sommes-nous tous des criminels?* Grolley: L'Hèbe.
- Liazos, A. (1978). School, Alienation and Delinquency. *Crime & Delinquency*, 24, 355-370.
- Matoušek, O., Kroftová, A. (2003). *Mládež a delikvence*. Praha: Portál.
- Maříková, H. (1996). *Velký sociologický slovník. Sv. 1. A-O*. Praha: Karolinum.

- McLaughlin, E., Muncie, J. (2001). *The Sage Dictionary of Criminology*. London: Sage Publications.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-Limited nad Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological review*, 100 (4), 674-701.
- Moravcová, E. (2009). *Problematika part, gangů a delikventních uskupení mládeže*. Praha: Univerzita Karlova.
- Munková, G. (2001). *Sociální deviace: přehled sociologických teorií*. Praha: Karolinum.
- NICM: *Kriminalita a delikvence* [online]. Praha: NICM MŠMT [cit. 26. 12. 2011]. Dostupné na internetu: <<http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>>.
- Novotný, O., Zapletal, J. a kol. (2004). *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing.
- Petersen, R. D. (2000). Definition of a gang and impacts on public policy. *Journal of Criminal Justice*, 28, 139-149.
- Peterson, D., Miller, J., Esbensen, F. A. (2001). The impact of sex composition on gangs and gang member delinquency. *Criminology*, 39 (2), 411-439.
- Podaná, Z. (2011). *Delikvence mládeže a rodina*. Praha: Univerzita Karlova.
- Podaná, Z., Buriánek, J. (2007). *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: FF UK.
- Polk, K. (1975). Schools and the Delinquency Experience. *Criminal Justice and Behavior*, 2 (4), 315-338.
- Robinson, R. (1954). Definition. Oxford: Clarendon Press.
- Siegel, L., Senna, J. (1988). *Juvenile Delinquency: Theory, Practice and Law*. St. Paul: West Publishing Co.
- Siegel, L., Welsh, B. (2011). *Juvenile Delinquency: Theory, Practice and Law* [online]. Belmont: Wadsworth Publishing, 11 edice, [cit. 27. 12. 2011]. Dostupné na internetu: <<http://books.google.cz/books?id=ILYNdPTCzwkC&printsec=frontcover&dq=Juvenile+delinquency+theory+practice+law&hl=cs&sa=X&ei=I6v5TsK4FsTAhAeW35DHAQ&ved=0CC8Q6AEwAA#v=onepage&q=Juvenile%20delinquency%20theory%20practice%20law&f=false>> .
- Sirken, M., Hermann, D., Schechter, S., Schwarz, N., Tanur, J., Tourangeau, R. (1999). *Cognition and Survey Research*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Steketee, M., Moll, M., Kapardis, A. (2008). *Juvenile delinquency in six new EU member states*. Utrecht: Verveij-Jonker Instituut.

Tourangeau, R., Rips, L., Rasinski, K. (2000). *The Psychology of Survey Response*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tremblay, R. E. (2007). The Development of Youth Violence: An Old Story with New Data. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 13, 161-170.

Warr, M. (2002). *Companions in Crime: The Social Aspects of Criminal Conduct*. Cambridge: Cambridge University Press.

Weerman, F., Maxson, Ch., Esbensen, F., Aldridge, J., Medina, J., Gemert, F.(2009). *Eurogang program manual* [online]. St. Louis: University of Missouri, [cit. 10. 2. 2012]. Dostupné na internetu: <<http://www.umsl.edu/~ccj/eurogang/EurogangManual.pdf>>.

Vinopal, J. (2008). *Kognitivní přístupy v metodologii výzkumných šetření: metoda okamžité validizace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Zoubková, I. (2002). *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk.

7. Přílohy

1. Dotazník z mezinárodního výzkumu ISRD-2

Příloha 1: Dotazník z mezinárodního výzkumu ISRD-2

UNIVERSITA
Praze

Filozofická fakulta UK v

Mezinárodní výzkum ISRD-2

2006

DOTAZNÍK ISRD 2

Tento dotazník se týká tebe i tvých kamarádů. Rádi bychom věděli více o vašem životě, o škole, o způsobech, jak trávíte volný čas, i o problémech, s nimiž se setkáváte. Otázky se zaměřují na tvé osobní zkušenosti a názory, je na tobě se rozhodnout, zda na ně odpovíš.

Dotazník je samozřejmě zcela anonymní: neuvádí tvoje jméno a odpovědi nebudou poskytnuty ani učitelům, ani rodičům. Údaje budou vyhodnoceny hromadně na Univerzitě Karlově a použity k mezinárodnímu srovnání řady zemí. Proto se v dotazníku objevují i některé otázky u nás ne zcela obvyklé.

Pokud něčemu nebudeš rozumět, ptej se prosím tazatele, který dotazníky přinesl a který je také vybere. O otázkách nemusíš dlouho přemýšlet, zajímá nás bezprostřední reakce nebo názor. Odpovědi označ zakřížkováním příslušného kolečka.

Děkujeme za pomoc a za spolupráci.

Tazatel:

Dotazník: *   *   *   *   *

ČÁST I – OTÁZKY NA ŽIVOTNÍ PODMÍNKY

1. Jsi muž, nebo žena?

- (1) Muž
(2) Žena

2. Kolik je ti let?

- (1) 12
(2) 13
(3) 14
(4) 15
(5) 16
(6) 17

3. Narodil/a ses v této zemi?

- 3.1 (1) Ano
(2) Ne, narodil/a jsem se v: _____ → Pokud ne:

3.2 _____ Kolik let ti bylo, když ses sem přistěhoval/a ? _____ let

4. V které zemi se narodila tvá matka?

- (1) V České republice
(2) Narodila se jinde, konkrétně v _____
(3) Narodila se v jiné zemi, ale nevím přesně, kde
(4) Nevím

5. A kde se narodil tvůj otec?

- (1) V České republice
(2) Narodil se jinde, konkrétně v _____
(3) Narodil se v jiné zemi, ale nevím přesně, kde
(4) Nevím

6. Žijete společně se svou vlastní matkou a otcem?

- (1) Ano, žiji se svými vlastními rodiči
(2) Žiji vždy nějaký čas s mojí matkou a nějaký čas s mým otcem
(3) Žiji se svou matkou
(4) Žiji se svým otcem
(5) Žiji se svou matkou a s jejím partnerem/s mým nevlastním otcem
(6) Žiji se svým otcem a jeho partnerkou/s mojí nevlastní matkou
(7) Žiji s jinou rodinou (například s prarodiči, příbuznými, ...)
(8) Žiji u pěstounské rodiny
(9) Žiji s jinými lidmi, konkrétně s: _____

7. Jakým jazykem mluvíš obvykle s lidmi, se kterými žiješ?

- (1) Česky
- (2) Jazykem země mého původu
- (3) Jiným, konkrétně _____

8. Zacházel s tebou někdo špatně kvůli tvému náboženství, jazyku nebo barvě pleti?

- (1) Ne, nikdy
- (2) Jednou
- (3) Několikrát
- (4) Často

9. Má tvůj otec (nebo muž, s kterým žiješ) placené zaměstnání?

- (1) Má trvalé zaměstnání
- (2) Pracuje ve své vlastní firmě (podniká, samostatně výdělečně činný)
- (3) Příležitostně si vydělává
- (4) Rád by pracoval, ale nemůže najít práci
- (5) Je dlouhodobě nemocný nebo hendikepovaný
- (6) Je v důchodu
- (7) Ne, jiný důvod _____
- (8) Žádný muž v naší domácnosti není

10. Má tvoje matka (nebo žena, s níž žiješ) placené zaměstnání?

- (1) Má trvalé zaměstnání
- (2) Pracuje ve své vlastní firmě (podniká, samostatně výdělečně činná)
- (3) Příležitostně si vydělává
- (4) Ráda by pracovala, ale nemůže najít práci
- (5) Je dlouhodobě nemocná nebo hendikepovaná
- (6) Stará se o domácnost
- (7) Ne, jiný důvod _____
- (8) Žádná žena v naší domácnosti není

11. Máš doma v bytě vlastní pokoj?

- (1) Ano, mám
- (2) Ne, sdílím místnost s dalšími členy rodiny

12. Máš doma počítač, který smíš používat?

- (1) Ano
- (2) Ne

13. Vlastníš mobilní telefon?

- (1) Ano
- (2) Ne

14. Vlastní tvá rodina automobil?

- (1) Ano
(2) Ne

NĚKTERÉ PROBLÉMY, KTERÉ TĚ MOHLY POTKAT

15. Když vezmeme v úvahu období posledního roku (12 měsíců), staly se ti některé z následujících věcí? Nahlásil jsi je ty anebo někdo jiný na policii?

Odpověz na všechny otázky 15.1 – 15.4

		Nestalo se během posledních 12 měsíců	Stalo se během posledních 12 měsíců	Kolikrát byl incident nahlášen na policii?
		(zaškrtni)	(odhadni počet)	(odhadni počet)
15.1	Někdo po tobě chtěl peníze nebo jiné věci (hodinky, mobil, boty atd.) a vyhrožoval ti, pokud mu je nedáš?	☐ ne, nic	stalo,..... krát	..... krát
15.2	Někdo tě násilně napadl nebo udeřil tak, žes musel/a navštívit lékaře?	☐ ne, nic	stalo,..... krát	..... krát
15.3	Něco ti bylo ukradeno (např. kniha, peníze, mobil, kolo, sportovní vybavení)?	☐ ne, nic	stalo, ... krát	..... krát
15.4	Byl/a jsi šikanován/a ve škole (ostatní studenti tě ponižovali, zesměšňovali, udeřili či kopli tě anebo tě vyloučili ze své skupiny)?	☐ ne, nic	stalo,..... krát	..... krát

RODINA

16. Jak dobře obvykle vycházíš s mužem, s kterým žiješ v domácnosti (otec, nevlastní otec...)?

- (1) Vycházím s ním dobře
- (2) Vycházím s ním poměrně dobře
- (3) Nevycházím s ním moc dobře
- (4) Vůbec s ním nevycházím
- (5) Žádný muž v naší domácnosti není

17. Jak dobře obvykle vycházíš se ženou, s kterou žiješ v domácnosti (matka, nevlastní matka...)?

- (1) Vycházím s ní dobře
- (2) Vycházím s ní poměrně dobře
- (3) Nevycházím s ní moc dobře
- (4) Vůbec s ní nevycházím
- (5) Matka ani jiná žena v domácnosti nežije

18. Jak často podnikáte ty a tví rodiče (nebo jiní dospělí, s nimiž žiješ) nějaké společné akce jako návštěvy kina, procházky nebo výlety, návštěvy příbuzných, sportovních akcí apod.?

- (1) Častěji než jednou týdně
- (2) Asi jednou týdně
- (3) Asi jednou měsíčně
- (4) Několikrát do roka
- (5) Asi jednou ročně
- (6) Téměř nikdy

19. Kolikrát v průběhu týdne večeříte společně alespoň s jedním z rodičů (nebo z dospělých, s kterými žiješ)?

- (1) Nikdy
- (2) Jednou
- (3) Dvakrát
- (4) Třikrát
- (5) Čtyřikrát
- (6) Pětkrát
- (7) Šestkrát
- (8) Denně

20. Vědí obvykle tví rodiče (nebo dospělí, s kterými žiješ), s kým se stýkáš, když nejsi doma?

- (1) Vždy
- (2) Někdy
- (3) Zřídka/nikdy
- (4) Nikam nechodím

21. Když jdeš večer ven, řeknou ti obvykle rodiče (nebo jiní dospělí), kdy máš být zpátky?

(1) Nechodím večer ven

(2) Ne

(3) Ano → Když ano:

21.1 Poslechněš je?

(1) Vždy

(2) Někdy

(3) Zřídka/nikdy

22. Zažil/a jsi některou z následujících těžkých událostí?

	Ne (1)	Ano (2)
22.1 Zemřel některý ze sourozenců	☐	☐
22.2 Úmrtí některého z rodičů*	☐	☐
22.3 Zemřel někdo jiný, koho jsi měl/a rád/a	☐	☐
20.4 Sám/sama jsi byl/a dlouho nebo těžce nemocen/á	☐	☐
22.5 Dlouhá nebo závažná nemoc některého z rodičů* nebo někoho jiného, kdo ti je blízký	☐	☐
22.6 Problémy některého z rodičů s alkoholem nebo drogami*	☐	☐
22.7 Opakující se vážné hádky nebo fyzické střety mezi rodiči*	☐	☐
22.8 Rodiče se rozvedli nebo odloučili*	☐	☐

* včetně nevlastních nebo adoptivních rodičů

VOLNÝ ČAS

23. Kolikrát během týdne chodíš v noci mimo domov třeba na party nebo diskotéky, na návštěvy známých nebo jen tak bloumat po ulicích?

(1) Nikdy

(2) Jednou

(3) Dvakrát

(4) Třikrát

(5) Čtyřikrát

(6) Pětkrát

(7) Šestkrát

(8) Denně

24. Když nepočítáš čas strávený ve škole, kolik hodin věnuješ každé z uvedených aktivit během jednoho běžného školního dne? Odpověz prosím na všechny otázky (24.1 – 24.7)

	Žádnou	½ hodiny	1 hod.	2 hod.	3 hod.	4 hod. a více
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
24.1 Domácí úkoly	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24.2 Čtení knih	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24.3 Sledování televize, počítačové hry nebo chatování na internetu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24.4 Čtení časopisů nebo komiksů	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24.5 Setkávání s přáteli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24.6 Sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24.7 Hra na hudební nástroj	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. Když se vydáváš někam na víkend, jak se nejčastěji dostáváš do cíle? (můžeš uvést více možností)

- (1) Nikam na víkendy nechodím/nejezdím
- (2) Chodím pěšky
- (3) Můj otec / moje matka mě doveze
- (4) Jezdím na kole
- (5) Jedu na motocyklu, skútru
- (6) Jedu veřejnou dopravou (autobusem, vlakem, tramvají, metrem)
- (7) Jinak: _____

26. S kým trávíš většinu svého volného času? (zaškrtni pouze jednu políčko)

- (1) Sám, sama
- (2) S rodinou
- (3) S jedním až třemi kamarády, přáteli
- (4) S větší skupinou přátel (4 a více)

27. Někteří lidé mají určitou skupinu přátel, s nimiž tráví čas, podnikají společné věci nebo se různě baví. Patříš do nějaké takové skupiny?

- (1) Ne => přeskoč otázky 28–34 a přejdi k otázce 35
- (2) Ano

28. Jaký věk nejlépe charakterizuje členy tvojí skupiny nebo party?

- (1) Méně než 12 let
- (2) 12–15
- (3) 16–18
- (4) 19–25
- (5) Více než 25 let

29. Tráví tvoje skupina hodně času společně na veřejných místech, jako jsou parky, ulice, obchodní centra, okolí bydliště?

- (1) Ne
(2) Ano

30. Jak dlouho již tato skupina existuje?

- (1) Méně než tři měsíce
(2) Od tří měsíců do jednoho roku
(3) Od jednoho do čtyř let
(4) 5–10 let
(5) 11–20 let
(6) Více než 20 let

31. Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nelegální (nezákonné) věci?

- (1) Ne
(2) Ano

32. Dělalí lidé z tvojí skupiny společně nějaké nelegální (nezákonné) věci i ve skutečnosti?

- (1) Ne
(2) Ano

33. Myslíš si, že by bylo možné označit tvoji skupinu jako gang?

- (1) Ne
(2) Ano

34. Jsou v ní jen chlapci, nebo jen dívky, anebo jde o smíšenou skupinu?

- (1) Samí chlapci
(2) Samé dívky
(3) Je to smíšená skupina

35. Kolik z tvých kamarádů má rodiče cizího původu?

- (1) Žádný/á
(2) Jen někteří
(3) Mnoho z nich
(4) Všichni

36. Lidé se často odlišují svým původem, náboženstvím nebo přesvědčením. Schvalují tvoji rodiče, abys měl/a přátele z jiných (etnických) skupin?

- (1) Ano
 (2) Ne
 (3) Nevím, nemohu posoudit

37. Když si „vyrazíš“ někam s kamarády nebo kamarádkami:

(odpověz prosím na všechny otázky: 37.1 – 37.9)

Obvykle...	Nikdy (1)	Občas (2)	Často (3)	Vždy (4)
37.1 Navštěvujeme diskotéky nebo koncerty	☐	☐	☐	☐
37.2 Hrajeme v hudební kapele	☐	☐	☐	☐
37.3 Vypijeme dost piva/alkoholu nebo užíváme drogy	☐	☐	☐	☐
37.4 Ničíme nebo poškozujeme věci jen tak pro legraci	☐	☐	☐	☐
37.5 Něco ukradneme pro rozptýlení, pro zábavu	☐	☐	☐	☐
37.6 Sportujeme	☐	☐	☐	☐
37.7 Hrajeme počítačové hry nebo chatujeme na internetu	☐	☐	☐	☐
37.8 Obtěžujeme a děsíme okolní lidi jen tak pro zábavu	☐	☐	☐	☐
37.9 Jiné, konkrétně: _____	☐	☐	☐	☐

38. Do jaké míry souhlasíš nebo nesouhlasíš s následujícími výroky o násilném chování u mladých lidí?

	Rozhodně souhlasím (1)	Spíše souhlasím (2)	Spíše nesouhlasím (3)	Rozhodně nesouhlasím (4)
38.1 Trocha násilí k zábavě patří	☐	☐	☐	☐
38.2 Je třeba užívat síly, aby byl člověk uznáván a respektován	☐	☐	☐	☐
38.3 Když mě někdo napadne, vrátím mu to	☐	☐	☐	☐
38.4 Bez násilí by bylo všechno mnohem nudnější	☐	☐	☐	☐
38.5 Je úplně normální, že kluci si chtějí něco dokázat ve fyzickém střetávání s druhými	☐	☐	☐	☐

39. Do jaké míry souhlasíš nebo nesouhlasíš s následujícími výroky?

(odpověz prosím na všechny otázky)

	Rozhodně souhlasím (1)	Spíše souhlasím (2)	Spíše nesouhlasím (3)	Rozhodně nesouhlasím (4)
39.1	☐	☐	☐	☐
39.2	☐	☐	☐	☐
39.3	☐	☐	☐	☐
39.4	☐	☐	☐	☐
39.5	☐	☐	☐	☐
39.6	☐	☐	☐	☐
39.7	☐	☐	☐	☐
39.8	☐	☐	☐	☐
39.9	☐	☐	☐	☐
39.10	☐	☐	☐	☐
39.11	☐	☐	☐	☐
39.12	☐	☐	☐	☐

40. Měl/a jsi někdy natolik vážnou nehodu, třeba při sportu nebo při dopravní nehodě (ne pouhé říznutí nebo poranění), žes musel/a zajít k lékaři?

- (1) Ne
(2) Jednou
(3) _____ krát

ŠKOLA

41. Chodíš do školy většinou rád/a?

- (1) Hodně rád/a
(2) Celkem rád/a
(3) Ani ne
(4) Vůbec ne

42. Byl/a jsi někdy v učení pozadu a musel/a jsi opakovat třídu (ročník)?

- (1) Ne
(2) Ano, jednou
(3) Ano, častěji

43. Byl/a jsi někdy během posledních 12 měsíců bez právoplatné omluvy „za školou“ minimálně jeden celý den?

- (1) Ne
(2) Jednou nebo dvakrát
(3) 3x a více

44. Jakých dosahuješ výsledků ve škole v porovnání s ostatními žáky ve třídě?

- (1) Jsem lepší než většina mých spolužáků
(2) Jsem průměrný/á student/ka
(3) Moc mi to ve škole nejde

45. Do jaké míry souhlasíš nebo nesouhlasíš s následujícími výroky o tvé škole?

(odpověz prosím na všechny otázky: 45.1 – 45.8)

	Rozhodně souhlasím (1)	Spíše souhlasím (2)	Spíše nesouhlasím (3)	Rozhodně nesouhlasím (4)
45.1 Kdybych se musel/a přestěhovat, tak by se mi po této škole stýskalo	☐	☐	☐	☐
45.2 Učitelé si všimnou, když se mi něco podaří, a řeknou mi to	☐	☐	☐	☐
45.3 Mám rád/a svou školu	☐	☐	☐	☐
45.4 Máme zde hodně mimoškolních aktivit (sport, hudba, divadlo, klubová činnost)	☐	☐	☐	☐
45.5 V naší škole se hodně krade	☐	☐	☐	☐
45.6 Dochází zde často k napadání a k bitkám	☐	☐	☐	☐
45.7 V naší škole dochází k poškozování a záměrnému ničení mnoha věcí	☐	☐	☐	☐
45.8 Hodně se zde užívají drogy	☐	☐	☐	☐

46. Co plánuješ dělat po ukončení povinné školní docházky? (Povinná docházka je ta, která je stanovena zákonem)

- (1) Budu hledat zaměstnání, začnu pracovat
- (2) Půjdu se něčemu vyučit
- (3) Půjdu na nějakou střední odbornou školu (průmyslovou, zdravotní apod.)
- (4) Půjdu na střední školu obchodní nebo podnikatelskou
- (5) Půjdu na gymnázium nebo na školu připravující k dalšímu vzdělání
- (6) Jiné řešení: _____
- (7) Ještě nevím

BLÍZKÉ OKOLÍ, SOUSEDSTVÍ

47. Do jaké míry souhlasíš nebo nesouhlasíš s následujícími výroky o okolí tvého bydliště, o lidech žijících kolem tebe v sousedství?
(Odpověz prosím na všechny otázky)

	Rozhodně souhlasím (1)	Spíše souhlasím (2)	Spíše nesouhlasím (3)	Rozhodně nesouhlasím (4)
47.1 Kdybych se musel/a odstěhovat, přišel/a bych o zázemí	☐	☐	☐	☐
47.2 Moji sousedé si všimají, když se nechovám dobře, a dávají mi to najevo	☐	☐	☐	☐
47.3 Mám rád/a své bydliště	☐	☐	☐	☐
47.4 Je zde dost míst, kde si děti mohou hrát	☐	☐	☐	☐
47.5 Je tu vysoká zločinnost	☐	☐	☐	☐
47.6 Hodně se tu prodávají drogy	☐	☐	☐	☐
47.7 Často zde dochází k napadení a k bitkám	☐	☐	☐	☐
47.8 Nachází se zde mnoho prázdných nebo zničených budov	☐	☐	☐	☐
47.9 Vyskytuje se zde hodně graffiti	☐	☐	☐	☐
47.10 Lidé v okolí ochotně pomáhají svým sousedům	☐	☐	☐	☐
47.11 Lidé v mém sousedství drží při sobě	☐	☐	☐	☐
47.12 Svým sousedům mohu věřit	☐	☐	☐	☐
47.13 Lidé v okolí mého bydliště spolu obvykle nevycházejí příliš dobře	☐	☐	☐	☐

Část II – OTÁZKY NA VĚCI, KTERÉ MLADÍ LIDÉ OBČAS DĚLAJÍ

48. Mladí lidé někdy dělají i zakázané věci. O kolika svých kamarádech víš, že udělali některé z následujících věcí? (Odpověz prosím na všechny otázky)			
	<i>(buď zaškrtni „ne“, nebo vyplň počet)</i>	(zaškrtni)	(odhadni počet)
48.1	Mám kamarády, kteří zkusili měkké nebo tvrdé drogy jako konopí, hašiš, extázi, speed, heroin nebo kokain.	☐ ne	ano, ___ kamarádů
48.2	Mám kamarády, kteří někdy ukradli něco z obchodu nebo supermarketu.	☐ ne	ano, ___ kamarádů
48.3	Mám kamarády, kteří se vloupali do budovy s cílem něco ukrást.	☐ ne	ano, ___ kamarádů
48.4	Mám kamarády, kteří někomu vyhrožovali zbraní nebo zbitím, aby jim vydal peníze nebo nějakou věc.	☐ ne	ano, ___ kamarádů
48.5	Mám kamarády, kteří někoho zbili nebo těžce zranili holí, nožem nebo něčím podobným.	☐ ne	ano, ___ kamarádů

49. Pil/a jsi už někdy pivo, víno nebo míchaný nápoj obsahující menší podíl alkoholu?

(1) Ne → přejdi na otázku 50

(2) Ano → pokud ano

Odpověz prosím na všechny otázky: 49.1-49.7

49.1 Kolik ti bylo let, když poprvé pil/a pivo, víno nebo něco podobného (např. ovocné víno, džus s alkoholem)? _____ let

49.2 Opil/a ses tím někdy? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ___)

49.3 Pil/a jsi to někdy během posledních 4 týdnů? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ___)

49.4 Kolik skleniček, půllitrů nebo plechovek jsi vypil/a naposledy? _____ skleniček
_____ půllitrů nebo lahví
_____ třetinek nebo plechovek

49.5 Pil/a jsi v tomto případě sám/a, nebo s druhými lidmi? (1) Sám, sama
(2) S mými rodiči
(3) S jinými dospělými
(4) S dalšími dětmi, s vrstevníky

49.6 Všiml si v tomto případě nějaký dospělý, že piješ? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

49.7 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
(3) Nikdo si toho nevšimnul

50. Pil/a jsi někdy tvrdý alkohol (vodka, rum, slivovice, gin, whisky apod.)?

(1) Ne → přejdi na otázku 51

(2) Ano → Pokud ano

**Odpověz prosím na všechny otázky:
50.1-50.7**

50.1 Kolik ti bylo let, když jsi to zkusil/a poprvé? _____ let

50.2 Opil/a ses někdy tvrdým alkoholem? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

50.3 Pil/a jsi někdy během posledních 4 týdnů? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

50.4 Kolik sklenic jsi vypil/a naposledy? _____ sklenic

50.5 Pil/a jsi v tomto případě sám/a nebo s druhými lidmi? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, s vrstevníky

50.6 Všiml si v tomto případě nějaký dospělý, že piješ? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

50.7 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nepřicházelo v úvahu

51. Užil/a jsi někdy konopí, marihuanu nebo hašiš?

(1) Ne → přejdi na otázku 52

(2) Ano → Pokud ano, pokračuj

Odpověz na všechny otázky: 51.1-51.5

51.1 Kolik ti bylo let, když jsi to zkusil/a poprvé? _____ let

51.2 Dělal/a jsi to někdy během posledních 4 týdnů? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

51.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) Jen s dalšími dětmi, vrstevníky

51.4 Přistihl tě v tomto případě při tom někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

51.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

52. Zkusil/a jsi někdy drogy jako extáze nebo speed?

(1) Ne → přejdi na otázku 53

(2) Ano → Pokud ano, pokračuj

Odpověz na všechny otázky: 52.1-52.5

52.1 Kolik ti bylo let, když jsi to zkusil/a poprvé? _____ let

52.2 Dělal/a jsi to někdy během posledních 4 týdnů? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

52.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) Jen s dalšími dětmi, vrstevníky

52.4 Přistihl tě v tomto případě při tom někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

52.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

53. Zkusil/a jsi někdy drogy jako LSD, heroin nebo kokain?

(1) Ne → přejdi na otázku 54

(2) Ano → Pokud ano, pokračuj

Odpověz na všechny otázky: 53.1-53.5

53.1 Kolik ti bylo let, když jsi to zkusil/a poprvé? _____ let

53.2 Dělal/a jsi to někdy během posledních 4 týdnů? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

53.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) Jen s dalšími dětmi, vrstevníky

53.4 Přistihl tě v tomto případě při tom někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

53.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

54. Poškodil/a jsi někdy úmyslně věc nebo zařízení, jako jsou autobusové zastávky, okna, sedadla ve vlacích nebo autobusech, parkující auta?

(1) Ne → přejdi na otázku 55

(2) Ano → Pokud ano, pokračuj

Odpověz na všechny otázky: 54.1-54.5

54.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

54.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

54.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

54.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

54.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

55. Ukradl/a jsi něco v obchodě nebo v supermarketu?

(1) Ne → přejdi na otázku 56

(2) Ano → Pokud ano,

Odpověz na všechny otázky: 55.1-55.5

55.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

55.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

55.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

55.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

55.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

56. Vloupal/a jsi se někdy do budovy s cílem něco ukrást?

(1) Ne → přejdi na otázku 57

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 56.1-56.5

56.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

56.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

56.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

56.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

56.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

57. Zcizil/a jsi někdy kolo, moped nebo skútr?

(1) Ne → přejdi na otázku 58

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 57.1-57.5

57.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

57.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

57.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

57.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

57.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

58. Ukradl/a jsi někdy motorku nebo automobil?

(1) Ne → přejdi na otázku 59

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 58.1-58.5

58.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

58.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

58.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

58.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

58.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

59. Stahoval/a jsi nebo kopíroval/a jsi někdy při používání počítače hudbu nebo filmy?

(1) Ne → přejdi na otázku 60

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 59.1-59.6

59.1 Myslel/a sis, že to je nelegální? Ne
 Ano

59.2 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

59.3 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

59.4 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

59.5 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

59.6 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

60. Použil/a jsi někdy počítač jako hacker (pro napojení nebo nabourání do cizích sítí)?

(1) Ne → přejdi na otázku 61

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 60.1-60.5

60.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

60.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

60.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

60.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

60.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

61. Ukradl/a jsi někdy něco z auta?

(1) Ne → přejdi na otázku 62

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 61.1-61.5

61.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

61.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

61.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

61.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

61.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

62. Sebral/a jsi někdy někomu peněženku, kabelku, tašku nebo něco takového?

(1) Ne → přejdi na otázku 63

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 62.1-62.5

62.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

62.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

62.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

62.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

62.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

63. Nosil/a jsi někdy s sebou zbraň, třeba hůl, nůž nebo řetěz (mimo kapesního nože)?

(1) Ne → přejdi na otázku 64

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 63.1-63.5

63.1 Kolik ti bylo let, když jsi poprvé měl/a u sebe zbraň? _____ let

63.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

63.3 Při jaké příležitosti jsi měl/a u sebe zbraň naposledy? (1) Zbraň s sebou nosím vždy
(2) Když jsem šel/šla do školy
(3) Když jsem šel/šla ven s kamarády

63.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

63.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

64. Vyhrožoval/a jsi někdy někomu zbraní nebo zbitím, aby ti vydal peníze nebo nějakou věc?

(1) Ne → přejdi na otázku 65

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 64.1-64.5

64.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

64.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

64.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dospělými
(3) S dalšími dětmi, vrstevníky

64.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

64.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

65. Účastnil/a jsi se nějaké skupinové bitky na školním dvoře, na fotbalovém stadionu, na ulici anebo jiném veřejném místě?

(1) Ne → přejdi na otázku 66

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 65.1-65.5

65.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

65.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

65.3 O jakou bitku se jednalo v posledním případě? (1) Prali jsme se s ostatními dětmi
(2) Bitky se účastnili i dospělí

65.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

65.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

66. Zbil/a jsi někoho nebo zranil/a holí nebo nožem tak, že musel vyhledat lékaře?

(1) Ne → přejdi na otázku 67

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 66.1-66.5

66.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

66.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

66.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dalšími dětmi, vrstevníky
(3) S dospělými

66.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

66.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

67. Prodával/a jsi někdy jakékoli (měkké nebo tvrdé) drogy nebo působil/a jsi jako zprostředkovatel/ka?

(1) Ne

(2) Ano → Pokud ano

Odpověz na všechny otázky: 67.1-67.5

67.1 Kolik ti bylo let, když jsi to udělal/a poprvé? _____ let

67.2 Došlo k tomu také během posledních 12 měsíců? (1) Ne
(2) Ano (kolikrát: ____)

67.3 V posledním případě jsi to dělal/a sám/a nebo s druhými? (1) Sám, sama
(2) S dalšími dětmi, vrstevníky
(3) S dospělými

67.4 Přišel na to v tomto případě někdo? (1) Ne
(2) Moji rodiče
(3) Policie
(4) Učitel
(5) Někdo jiný

67.5 Byl/a jsi za to v tomto případě potrestán/a? (1) Ne
(2) Ano
 Nikdo to nezjistil

68. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání tvých rodičů?

	Základní škola (1)	Vyučen/á (2)	Střední škola s maturitou (3)	Vysoká škola (4)	Nevím (5)
Vzdělání matky	☐	☐	☐	☐	☐
Vzdělání otce	☐	☐	☐	☐	☐

69. Jak je pro tebe důležité, co si o tobě myslí tví rodiče?

Mimořádně důležité (1)	Důležité (2)	Spíše důležité (3)	Jak kdy (4)	Spíše nedůležité (5)	Nedůležité (6)	Úplně nedůležité (7)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

70. Jak je pro tebe důležité, co si o tobě myslí tví kamarádi ve třídě?

Mimořádně důležité (1)	Důležité (2)	Spíše důležité (3)	Jak kdy (4)	Spíše nedůležité (5)	Nedůležité (6)	Úplně nedůležité (7)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

71. Jak bys hodnotil/a následující výroky nebo stanoviska:

	Rozhodně souhlasím (1)	Spíše souhlasím (2)	Tak napůl (3)	Spíše nesouhlasím (4)	Rozhodně nesouhlasím (5)
71.1 Myslím, že lidé, kteří nenosí značkové oblečení, působí nedbale a nmoderně.	☐	☐	☐	☐	☐
71.2 Považuji za hloupé, když mladí lidé pouštějí starší v autobuse sednout.	☐	☐	☐	☐	☐
71.3 Pro mě osobně je důležité prospívat ve škole dobře.	☐	☐	☐	☐	☐
71.4 Člověk se musí snažit, protože jen tak může dosáhnout úspěchu.	☐	☐	☐	☐	☐
71.5 Nepovažuji za špatné, když někdo něco zcizí v obchodě.	☐	☐	☐	☐	☐
71.6 Obdivuji lidi, kteří se dokážou násilím prosadit ve střetu s druhými.	☐	☐	☐	☐	☐

72. Jak se na následující věci dívají tví rodiče?

	Rozhodně souhlasím (1)	Spíše souhlasím (2)	Tak napůl (3)	Spíše nesouhlasím (4)	Rozhodně nesouhlasím (5)
72.1 Pro mé rodiče je důležité, když mohu nosit značkové oblečení, abych nevypadal/a hůř než ostatní.	☐	☐	☐	☐	☐
72.2 Pro mé rodiče je velmi podstatné, abych pouštěl/a starší v autobuse sednout.	☐	☐	☐	☐	☐
72.3 Pro rodiče je důležité, abych ve škole dobře prospíval/a.	☐	☐	☐	☐	☐
72.4 Rodiče ode mne očekávají, že budu pilný/á, protože jen tak se dá něčeho dosáhnout.	☐	☐	☐	☐	☐
72.5 Mé rodiče by vyděsilo, kdyby se doslechli, že jsem v obchodě něco ukradl/a.	☐	☐	☐	☐	☐
72.6 Rodiče považují za správné, když se násilím prosazují ve střetu s druhými.	☐	☐	☐	☐	☐

73. Jak důležité jsou pro tebe, pro tvé chování nebo rozhodování názory tvých rodičů?

Mimořádně důležité (1)	Důležité (2)	Spíše důležité (3)	Jak kdy (4)	Spíše nedůležité (5)	Nedůležité (6)	Úplně nedůležité (7)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

74. Jak důležité jsou pro tebe názory učitelů?

Mimořádně důležité (1)	Důležité (2)	Spíše důležité (3)	Jak kdy (4)	Spíše nedůležité (5)	Nedůležité (6)	Úplně nedůležité (7)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

75. Jak důležité jsou pro tebe názory tvých prarodičů (dědečka, babičky)?

Mimořádně důležité (1)	Důležité (2)	Spíše důležité (3)	Jak kdy (4)	Spíše nedůležité (5)	Nedůležité (6)	Úplně nedůležité (7)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

To je vše, na co jsme se tě chtěli zeptat. Velmi děkujeme za tvoji pomoc!